

**Atskaite
par zinātnisko pētījumu**

**“Stādaudzēšanas kā Latvijas dārzkopības sektora jaunas un dinamiskas nozares
attīstības potenciāls un tā izmantošanas risinājumi”**

1. posms (izpildes termiņš 2007. gada 15. novembris)

2007. gada 02. augusta
līgums
Nr. 020807/S307

Projekta vadītājs

/Ieva Leimane/

Projekta zinātniskais vadītājs

/Andris Miglavs/

2007. gada 15. novembrī

Rīga 2007

STĀDAUDZĒŠANAS KĀ LATVIJAS DĀRZKOPĪBAS SEKTORA JAUNAS UN DINAMISKAS NOZARES ATTĪSTĪBAS POTENCIĀLS UN TĀ IZMANTOŠANAS RISINĀJUMI

Saturs

Tabulu saraksts.....	4
Attēlu saraksts.....	5
Saīsinājumi.....	6
Ievads.....	7
1. Tēmas aktualitāte un pētījumā izmantotie teorētiskie pieņēmumi	9
1.1. Tēmas aktualitāte	9
1.2. Pētījumā izmantotie teorētiskie pieņēmumi	10
2. Latvijas stādaudzēšanas nozares raksturojums	14
2.1. Ražošanas struktūra un saimnieciskās darbības rezultāti	14
2.2. Nodrošinājums ar ražošanas resursiem.....	19
2.3. Produktu analīze	25
2.4. Secinājumi	33
3. Stādaudzēšanas nozares tirgus analīze.....	35
3.1. Latvijas vietējā tirgus raksturojums.....	35
3.2. Eksporta tirgu raksturojums.....	41
3.3. Latvijas stādaudzēšanas nozares perspektīvie produkti.....	53
3.4. Konkurentu analīze.....	54
3.5. Secinājumi	62
4. Vispārējās ārējās vides faktoru analīze.....	64
4.1. Sociālie faktori.....	64
4.2. Ekonomiskie faktori	66
4.3. Politiskie faktori	69
4.4. Tehnoloģiskie faktori.....	70
5. SVID	71
6. Latvijas stādaudzēšanas nozares attīstības priekšnoteikumi, principi un mērķi.....	72
6.1. Nozares attīstības priekšnoteikumi un principi	72
6.2. Nozares attīstības vīzija.....	72
6.3. Latvijas stādaudzēšanas nozares attīstības stratēģiskie mērķi	73

7. Iespējamie risinājumi stratēģisko mērķu ietvaros izvirzīto uzdevumu izpildei.....	75
7.1. Īsā laika periodā un lielā apjomā nodrošināt kvalitatīvu un lētu ražošanas izejmateriālu (sēklu, spraudēnu, potzaru u.c.) pieejamību galaproduktu ražošanai	75
7.2. Nodrošināt stādaudzēšanas produktu labāku pieejamību vairumpircējiem un organizēta <i>tirgus spēka</i> izveidi.....	76
7.3. Izstrādāt jaunus produktus sortimenta paplašināšanai un uzlabot esošo produktu ģenētiskās kvalitātes.....	77
7.4. Aktīvi virzīt vietēji ražoto produktu atpazīstamību un patēriņu.....	78
7.5. Palielināt darbības apjomus stādaudzētavās	79
7.6. Paaugstināt ražošanas produktivitāti	80
7.7. Pilnveidot vispārīgo mācību procesu nozares speciālistu sagatavošanai	81
7.8. Izveidot cilvēkresursu attīstības sistēmu, ietverot informācijas plūsmu, tālākizglītības iespējas, zināšanu radīšanu un konsultāciju pieejamību.....	82
7.9. Nozares attīstībai nepieciešamo investīciju un zināšanu novērtējums	84
8. Kopsavilkums	87
8.1. Nozīmīgākie secinājumi	87
8.2. Turpmākās darbības plāns	89
Ārējo informācijas avotu saraksts	90
Pielikumi.....	92

Tabulu saraksts

2.1. tabula. Stādaudzētavu un griezto dekoratīvo augu audzēšanai izmantotās platības Latvijā 2003., 2005.gadā	15
2.2.tabula. Lielākie genofonda kolekciju turētāji Latvijā	24
3.1.tabula Stādu imports Latvijā pa produkcijas veidiem 2002.-2006.gadā	35
3.2.tabula. Stādu imports Latvijā pa valstīm 2002.-2006.gadā	36
3.3.tabula. Nīderlandes stādu importa struktūra Latvijā 2002.-2006.gadā	37
3.4.tabula. Vācijas stādu importa struktūra Latvijā 2002.-2006.gadā	37
3.5.tabula. Polijas stādu importa struktūra Latvijā 2002.-2006.gadā	38
3.6.tabula. Latvijas stādu eksports pa produkcijas veidiem 2002.-2006.gadā	42
3.7.tabula. Latvijas stādu eksports pa valstīm 2002.-2006.gadā	43
3.8.tabula. Latvijas stādu eksports uz Krieviju 2002.-2006.gadā	44
3.9.tabula. Krievijas, Ukrainas, Baltkrievijas kopējais stādu imports 2003.-2006.gadā, tūkst.USD	45
3.10.tabula. ES-25 stādu ārējā tirdzniecība ar Krieviju, Ukrainu, Baltkrieviju 2002.-2006.gadā	45
3.11.tabula. ES valstu stādu eksports uz Krieviju 2006.gadā, tūkst. EUR	46
3.12.tabula. ES valstu stādu eksports uz Ukrainu 2006.gadā, tūkst. EUR	47
3.13.tabula. ES valstu stādu eksports uz Baltkrieviju 2006.gadā, tūkst. EUR	47
3.14.tabula. Latvijas stādu eksports uz Skandināvijas valstīm 2002.-2006.gadā, tūkst. Ls	48
3.15.tabula. Skandināvijas valstu ārējā tirdzniecība 2002.-2006.gadā	48
3.16.tabula. Stādu importa struktūra Zviedrijā 2006.gadā, tūkst. EUR	49
3.17.tabula. Stādu importa struktūra Somijā 2006.gadā, tūkst. EUR	50
3.18.tabula. ES-25 stādu eksports uz Norvēģiju 2006.gadā, tūkst. EUR	50
3.19.tabula. Latvijas stādu eksports uz Baltijas valstīm 2002.-2006.gadā, tūkst. Ls	51
3.20.tabula. Baltijas valstu ārējā tirdzniecība 2002.-2006.gadā	51
3.21.tabula. Stādu importa struktūra Lietuvā 2006.gadā, tūkst. EUR	52
3.22.tabula. Stādu importa struktūra Igaunijā 2006.gadā, tūkst. EUR	52
3.23.tabula. Latvijas stādaudzēšanas nozares perspektīvo produktu grupu novērtējums	53
3.24.tabula. Nīderlandes, Vācijas un Polijas eksporta un importa dinamika 2002.-2006.gadā	54
3.25.tabula. Saražotās dekoratīvo augu prod. vērtība Nīderlandē 2003.-2006.gadā, milj. EUR	54
3.26.tabula. Dekoratīvo augu audzēšanai izmantotā platība un saimniecību skaits Nīderlandē 2003.-2006.gadā	54
3.27.tabula. Nīderlandes stādu eksporta struktūra 2004.-2006.gadā, tūkst. EUR	55
3.28.tabula. Dekoratīvo augu audzēšanas sektora galvenie rādītāji Vācijā 2005.gadā	56
3.29.tabula. Vācijas stādu eksporta struktūra 2004.-2006.gadā, tūkst. EUR	57
3.30.tabula. Dekoratīvās produkcijas ražošanas galvenie rādītāji Polijā 2003.gadā	58
3.31.tabula. Polijas stādu eksporta struktūra 2004.-2006.gadā, tūkst. EUR	58
4.1.tabula. PEST analīzes rezultāti	64
4.2. tabula. Ražošanas resursu izdevumu izmaiņas prognoze (pieaugums salīdzinot ar iepriekšējo gadu (%))	68
7.1. tabula. Nepieciešamo investīciju uzskaitījums un novērtējums	84
7.2. tabula. Nepieciešamo zināšanu (informācijas, apmācību kursu, pētījumu tēmu) uzskaitījums	86

Attēlu saraksts

2-1. attēls. Stādaudzētavu sadalījums pēc stādu apgrozījuma lieluma Latvijā 2006.gadā	14
2-2.attēls. Stādaudzēšanas reģionālā struktūra Latvijā 2006.gadā	15
2-3.attēls. Saimniecību sadalījums pēc stādaudzēšanai izmantoto platību lieluma Latvijā 2006.gadā	16
2-4.attēls. Latvijas stādaudzēšanas nozares apgrozījuma struktūra (bez meža stādiem) 2006.gadā	17
2-5.attēls. Aptuvenā starppatēriņa izmaksu struktūra Latvijas stādaudzētavās 2006.gadā	18
2-6.attēls. Stādaudzēšanā pastāvīgi nodarbināto izglītības līmenis Latvijā 2006.gadā	21
2-7.attēls. Latvijas stādaudzēšanas nozares produktu (bez meža stādiem) izplatīšanas ķēde Latvijā 2006.gadā	32
3-1. attēls. Latvijas apzaļumotāju stādaudzēšanas nozares produktu pieprasījuma struktūra	40
3-2.attēls. Stādu patēriņš uz vienu iedzīvotāju atsevišķās valstīs 2002.gadā, EUR	41
3-3.attēls. Latvijas stādaudzēšanas priekšrocības galveno ražošanas resursu ziņā, salīdzinot ar Nīderlandi, Vāciju un Poliju 2006.gadā	59
3-4.attēls. Latvijas stādaudzēšanas produktivitātes novērtējums, salīdzinot ar Nīderlandi, Vāciju un Poliju	61
4-1. attēls. Iedzīvotāju skaits Latvijā (tūkst.) gada sākumā	65
4-2.attēls. Iedzīvotāju skaita plānotās pārmaiņas 2010. – 2025.g., tūkst.	65
4-3. attēls. Iedzīvotāju sastāva paredzamās pārmaiņas Latvijā laikposmā līdz 2025. gadam	66
4-4.attēls. Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju pieauguma dinamika laikposmam līdz 2030.gadam % no ES-15 līmeņa pēc PPS	67
4-5.attēls. Mājsaimniecību patēriņa izdevumu struktūra % 2006. gadā.	68

Saīsinājumi

AIPH – Starptautiskā dārzkopības audzētāju asociācija (*International Association of Horticultural Producers*)

ASV – Amerikas Savienotās valstis

AVS tests - šķirņu atšķirīguma, viendabīguma un stabilitātes pārbaudes tests

BMELV – Vācijas Federālā pārtikas, lauksaimniecības un patērētāju aizsardzības ministrija (*Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz*)

CN – Kombinētā nomenklatūra (*Combined Nomenclature*)

Comext – ES ārējās tirdzniecības datubāze

CSP – Centrālā Statistikas pārvalde

ELFLA – Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai

EMS – Eiropas Monetārā savienība

ES – Eiropas savienība

ESF – Eiropas sociālais fonds

EUROSTAT – ES Statistikas birojs

IKP – Iekšzemes kopprodukts

LEI – Nīderlandes lauksaimniecības ekonomikas institūts (*Landbouw Economisch Instituut*)

LLU – Latvijas Lauksaimniecības Universitāte

LU – Latvijas universitāte

LVAEI – Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts

LVM – a/s „Latvijas valsts meži”

NBD – VA “Nacionālais botāniskais dārzs”

NVS – Neatkarīgo valstu savienība

PEST – vispārējās ārējās vides analīzes metode, sadalot faktoros 4 grupās (*politiskie, ekonomiskie, sociālie, tehnoloģiskie*)

PPS – Pirkstspējas paritātes standarts

SAB – Latvijas stādu audzētāju biedrība

SUDAT – Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls

TIKE – Somijas Lauksaimniecības un mežsaimniecības ministrijas informācijas centrs (*Information Centre of the Ministry of Agriculture and Forestry*)

UNCTAD – Apvienoto Nāciju Organizācijas Konference par tirdzniecību un attīstību (*United Nations Conference on Trade and Development*)

VA – valsts aģentūra

WTO - Pasaules tirdzniecības organizācija (*World Trade Organisation*)

Ievads

Stādaudzēšana kā nozare, kas aptver koku, krūmu un puķu stādu audzēšanu un realizāciju dzīves telpas labiekārtošanas un apstādījumu ierīkošanas vajadzībām, daudzās valstīs pierādījusi savu nozīmīgumu zemkopības nozaru struktūrā. Attīstoties kā nozare, kas intensīvi izmantojot pieejamās lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības, rada produktus ar augstu pievienoto vērtību, stādaudzēšanas produkcijas izlaides vērtība Nīderlandē, Polijā un Vācijā veido no 7% līdz 27% no kopējās lauksaimniecības produktu vērtības.

Latvijā stādaudzēšana līdz šim attīstījusies fragmentāri un haotiski, vairumā gadījumu bez ievērojamiem kapitālieguldījumiem ražošanas tehnoloģiskā procesa nodrošinājumā, ar augstu roku darba īpatsvaru saražotās produkcijas vērtībā.

Sasniegtie ražošanas apjomi, kā arī visu ražošanas resursu, jo īpaši ar cilvēkresursu izmantošanu saistīto, cenu celšanās spiež stādaudzētavu vadītājiem pieņemt stratēģisko lēmumu – sašaurināt ražošanu, vai investēt attīstībā, tādējādi rēķinoties ar nepieciešamību strauji paaugstināt ražošanas apjomus. Tomēr šādu lēmumu pieņemšanai uzņēmējiem līdz šim pietrūkusi informācija par nozares un tirgus attīstību, jo būdama neliela divu Latvijā nozīmīgu tautsaimniecības nozaru – mežsaimniecības un lauksaimniecības dārzkopības daļas saskarsmes zonas sastāvdaļa ar savu specifisku mērķa tirgu un produkciju, stādaudzēšanas nozare līdz šim nav bijusi zinātniskās izpētes objekts.

Pētījuma „Stādaudzēšanas kā Latvijas dārzkopības sektora jaunas un dinamiskas nozares attīstības potenciāls un tā izmantošanas risinājumi”¹ izstrādei izvirzītais **mērķis ir novērtēt stādaudzēšanas nozares attīstības potenciālu Latvijā un iezīmēt rīcības nozares attīstības veicināšanai un tās potenciāla pilnvērtīgākai izmantošanai Latvijas lauku ekonomikas izaugsmes veicināšanai.**

Pētījuma īstenošana plānota divos posmos.

1. posmā, kura īstenošanas termiņš ir 2007. gada 15. novembris, izvirzīti sekojoši uzdevumi pētījuma mērķa sasniegšanai:

- ◆ veikt Latvijas stādaudzēšanas nozares situācijas kvalitatīvu un kvantitatīvu analīzi un sniegt nozares konkurētspējas un attīstības perspektīvu novērtējumu;
- ◆ definēt nozares attīstības priekšnoteikumus, principus un mērķus;
- ◆ novērtēt investīciju un zināšanu nepieciešamību nozares attīstībai.

1. posma pozitīvas īstenošanas rezultātā, paredzēts projektu turpināt 2008. gadā ar 2. posma īstenošanu kā rezultātu iegūstot rīcības programmu nozares attīstības veicināšanai.

2. posmā paredzēti izvirzīti sekojošus uzdevumus pētījuma mērķa sasniegšanai:

- ◆ nozares iespējamo specializācijas virzienu iezīmēšana;
- ◆ rīcību definēšana nozares attīstības veicināšanai.

Projekta izpildi veica Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts, ciešā partnerībā ar Valsts aģentūru „Nacionālo botānisko dārzs” un Stādu audzētāju biedrību, kā arī piesaistot SIA „Edo Consult” ekspertus stratēģisko attīstības jautājumu risināšanā. Tādējādi projekta ietvaros pētījuma izstrādei apvienojušies valsts zinātnisko institūciju un privātā biznesa pārstāvji, radot priekšnoteikumus pētījuma rezultātu praktiskai pielietošanas iespējai.

¹ Pēc LR ZM pasūtījuma, līgums par valsts subsīdiju saņemšanu Nr. 020807/s307

LVAEI ekspertu grupa:

- ◆ Ieva Leimane, Mg.oec., LVAEI pētniece, projekta vadītāja;
- ◆ Andris Miglavs, Dr.oec., LVAEI Lauksaimniecības attīstības un ekonomisko attiecību nodaļas vadītājs, projekta zinātniskais vadītājs;
- ◆ Agnese Krieviņa, Mg. oec., LVAEI ekonomiste.

NBD ekspertu grupa:

- ◆ Andrejs Svilāns, NBD direktors;
- ◆ Dzintra Knape, Dr. biol., NBD pētniece;
- ◆ Maija Bice, NBD Dendrofloras nodaļas vadītāja;
- ◆ Pēteris Evarts-Bunders, Dr.biol., Daugavpils Universitātes docents; NBD speciālists.

SAB valdes locekļi un biroja vadītājs:

- ◆ Imants Bērziņš, SAB valdes priekšsēdētājs, z/s „Bērziņi” īpašnieks un vadītājs;
- ◆ Laima Zvejniece, SAB valdes locekle, LVM „Sēklas un stādi” vadītāja;
- ◆ Rinalds Rullis, SAB valdes loceklis, SIA „Blīdenes Stādaudzētava” valdes loceklis;
- ◆ Guntis Vītoliņš, SAB valdes loceklis, SIA „Labietis” stādaudzētavas „Dimzas” īpašnieks un vadītājs;
- ◆ Zaiga Apse, SAB valdes locekle, z/s „Liepas” īpašniece un vadītāja;
- ◆ Imants Parfenovičs, SAB valdes loceklis, z/s „Aptiekas” īpašnieks un vadītājs;
- ◆ Andrejs Vītoliņš, SAB biroja vadītājs.

SIA „Edo Consult” eksperti:

- ◆ Alberts Auziņš, Dr.oec., SIA „Edo Consult” finanšu analītiķis;
- ◆ Astra Varika, Mg. oec., SIA „Edo Consult” projektu vadītāja.

Projekta grupa pateicas visiem stādaudzētavu vadītājiem un apstādījumu ierīkotājiem, kas piedalījās aptaujās, kā arī visiem semināru un darba grupu tikšanās dalībniekiem.

Pētījumā izmantotas gan kvalitatīvās, gan kvantitatīvās analīzes metodes. Izmantojot statistiskās analīzes un loģiski konstruktīvās analīzes metodes, apkopotu datu analīzes rezultāti, radošo diskusiju, semināru un interviju rezultāti.

Sagatavotā gala atskaite atspoguļo projekta realizācijas gaitā paveikto darbu un tā rezultātus. Atskaitē ietvertas 7 nodaļas un 9 pielikumi. Informācijas vieglākai uztveršanai, gala atskaites nodaļas papildinātas ar atbilstošiem attēliem un tabulām.

1. Tēmas aktualitāte un pētījumā izmantotie teorētiskie pieņēmumi

1.1. Tēmas aktualitāte

1.1.1. Stādaudzēšana – ne pārtikas lauksaimniecības nozare

Pēdējo gadu laikā arvien nozīmīgāku vietu lauksaimniecības struktūrā ieņem tādu lauksaimniecības produktu ražošana, kuru tālāka izmantošana nav saistīta ar pārtiku. Šo kultūraugu audzēšana veiksmīgi aizstāj to kultūru platības, kuru audzēšana pārtraukta vai samazinājusies, sakarā ar KTO reformu.

Ņemot vērā, ka lauksaimniecības produktu ražošanas attīstību pārtikas vajadzībām ierobežo pārtikas patēriņš, lauksaimniecības produktu ražošana ne pārtikai varētu kļūt par apjoma ziņā (kā arī aizņemtās platības un nodarbināto skaita ziņā) nozīmīgāko lauksaimnieciskās ražošanas attīstības iespēju un līdz ar to virzienu.

Lielākajai daļai sabiedrības lauksaimniecības produktu ražošana ne pārtikas mērķiem, saistās ar izejmateriāliem atjaunojamās enerģijas ražošanai. Tā nenoliedzami ir nozīmīgākā jaunā attīstības virziena sastāvdaļa. Tomēr bez enerģētisko augu audzēšanas ir vēl arī citas lauksaimniecības nozares, kurās radītie produkti nav saistīti ar pārtiku. Viena no tām ir stādaudzēšanas nozare (stādi apkārtējās vides labiekārtošanai un apzaļumošanai).

Atsevišķu Eiropas valstu pieredze liecina, ka šī nozare var sniegt nozīmīgu ieguldījumu lauksaimniecībā izmantojamo zemju platību izmantošanā un lauku nodarbinātības problēmu risināšanā, piedāvājot lauku iedzīvotājiem darba vietas ar konkurētspējīgu atalgojumu. Piemēram, Nīderlandē, Polijā un Vācijā stādaudzēšanas nozares produkcijas izlaides vērtība veido 7% līdz 27% no kopējās lauksaimniecības produktu vērtības.

1.1.2. Nozare ar jaušanu izaugsmes potenciālu

Stādaudzēšana Latvijā līdz šim attīstījusies fragmentāri un haotiski, vairumā gadījumu bez ievērojamiem kapitālieguldījumiem ražošanas tehnoloģiskā procesa nodrošinājumā, ar augstu roku darba īpatsvaru saražotās produkcijas vērtībā. Neraugoties uz to, vietējo stādaudzētavu piedāvājums ir bijis cenas un kvalitātes ziņā konkurētspējīgs vietējā tirgū, tādējādi importēto stādu apjoma pieaugums skaidrojams galvenokārt ar vietējo stādu deficītu tirgū. Pieaugošais imports ļauj secināt, ka vietējā stādaudzēšanas nozare pilnībā neizmanto vietējā tirgus potenciālu un rada nepieciešamību izvērtēt vietējās ražošanas izaugsmes iespējas.

Atsevišķu stādaudzētāju pieredze Krievijas tirgū liecina par pieaugošu pieprasījumu (ES tirgus iespējas pagaidām nav apgūtas) eksporta tirgū. Latvijā audzēti stādi tiek vērtēti kā piemērotāki Krievijas un Skandināvijas valstu klimatam par Polijā, Nīderlandē un Vācijā audzētiem. Ārējo tirgu apgūšanu ierobežo nepietiekami apjomi, ko var piedāvāt atsevišķas stādaudzētavas, bet kooperācija nozarē ir vāji attīstīta.

Nozares produkti pieskaitāmi luksusa precēm, līdz ar to tās attīstība un produktu patēriņa pieaugums cieši saistīts ar būvniecības nozares attīstību un iedzīvotāju ienākumu un dzīves līmeņa paaugstināšanos, kad apkārtējās vides sakopšana un izdaiļošana kļūst arvien nozīmīgāka un finansiāli iespējama. Ievērojot vispārējās ekonomiskās attīstības tendences Latvijā, kā arī tās kaimiņvalstīs, tika izvirzīta hipotēze, ka stādaudzēšanas nozare Latvijā var attīstīties kā konkurētspējīga augkopības preču produkciju ražojoša nozare ar augošām vietējā tirgus apguves un eksporta iespējām.

1.2. Pētījumā izmantotie teorētiskie pieņēmumi

1.2.1. pētījuma gaita, analizētie faktori un pielietotās metodes

Lai izpildītu izvirzītos uzdevumus un sasniegtu pētījuma mērķi, tika izmantota stratēģiskās attīstības plānošanas pieeja un veiktas sekojošas darbības:

1. solis. Pētījuma objekta definēšana;
2. solis. Situācijas analīze;
3. solis. Attīstības principu un stratēģisko mērķu izvirzīšana;
4. solis. Uzdevumu un priekšnoteikumu izvirzīšana.

a) Pētījuma objekta definēšana

Noskaidrota stādaudzēšanas nozares vieta zemkopības nozaru klāsterī, sniegts teorētisks ieskats par nozares strukturēšanās iespējām, kā arī izvēlēta pazīme, kura turpmāk pētījumā pielietota stādaudzēšanas nozares strukturēšanai darbības virzienos un padziļinātai analīzei jau šo virzienu ietvaros.

b) Situācijas analīze

Veikta Latvijas stādaudzēšanas nozares situācijas kvalitatīva un kvantitatīva analīze un sniegts nozares konkurētspējas un attīstības perspektīvu novērtējums.

Lai novērtētu stādaudzēšanas nozares attīstības potenciālu Latvijā un iezīmētu rīcības nozares attīstībai, analizēti sekojoši faktori:

- ◆ *Ražošanas struktūra un saimnieciskās darbības rezultāti* (stādu ražošanas struktūra, apjomi, izmaksas un specializācijas virzieni);
- ◆ *Nodrošinājums ar ražošanas resursiem* (ražošanai nepieciešamo resursu pieejamība nozares attīstības veicināšanai un saimniecību nodrošinājums ar tiem);
- ◆ *Produktu klimatiskā un bioloģiskā atbilstība* (Latvijas stādaudzētavās audzēto un tirgum piedāvāto stādaudzēšanas nozares produktu klāsts, to bioloģiskā un klimatiskā piemērotība Latvijas apstākļiem, kā arī produktu ieguvei, pavairošanai un audzēšanai pielietotie ražošanas paņēmieni);
- ◆ *Latvijas tirgus stāvoklis un attīstība* (Latvijas stādaudzēšanas nozares produktu tirgus piedāvājums (vietējie produkti, imports) un pieprasījums (klientu grupas, kuras pieskaitāmas pie vairumpircējiem). Stādaudzēšanas nozares produktu vietējā tirgus šā brīža ietilpība un tirgus ietilpības attīstība nākotnē);
- ◆ *Situācija eksporta tirgos un to attīstība* (Latvijas stādaudzētāju iestrādes ārvalstu tirgu apgūvē, esošo un iespējamo eksporta tirgu struktūra un prognozētas sagaidāmās attīstības tendences).
- ◆ *Konkurence* (Latvijas stādaudzētāju nozīmīgāko konkurentu (gan vietējā, gan eksporta tirgos) Nīderlandes, Polijas un Vācijas stādaudzēšanas nozaru raksturojums, atklājot to apmēru, attīstības priekšrocības un trūkumus. Latvijas konkurētspējas un tā potenciāla novērtējums salīdzinājumā ar šīm valstīm).
- ◆ *Vispārējās ārējās vides attīstības perspektīvas* (vispārējās ārējās vides faktori (sociālie, ekonomiskie, politiskie un tehnoloģiskie) un to attīstība).

Lai iegūtu informāciju par stādu ražošanas struktūru un saimnieciskās darbības rezultātiem, veikta Latvijas stādaudzētāju anketēšana (Stādaudzētāju aptaujas anketa pievienota kā 6. pielikums) un stādaudzētāju telefonintervēšana. Kopumā tika izsūtītas 100 aptaujas anketas, atpakaļ aizpildītas saņemtas nedaudz mazāk par pusi. Telefoninterviju laikā apzinātas 165 stādaudzētavas (stādaudzētāju telefoninterviju rezultāti sniegti 7. pielikumā).

Tāpat kvantitatīvajā analīzē izmantota CSP apkoptā informācija.

Analizējot stādaudzētavu nodrošinājumu ar ražošanas resursiem un veicot produktu analīzi, izmantota stādaudzētāju aptaujas apkopotie rezultāti un NBD speciālistu apkopotā informācija.

Lai iegūtu informāciju par Latvijas tirgus pieprasījumu veikta apstādījumu ierīkotāju anketēšana (aptaujas anketa pievienota kā 8. pielikums) un lielveikalu, kuros ir dārza nodaļas, iepirkumu nodaļu pārstāvju telefonintervēšana (telefoninterviju rezultāti sniegti 9. pielikumā).

Latvijas iekšējā tirgus ietilpības noteikšanai un attīstības prognozēšanai, veikta korelācijas analīze, izmantojot lineāro vienfaktora regresijas vienādojumu, pamatojoties uz sakarību starp iedzīvotāju ienākumu līmeni un stādaudzēšanas nozares produktu patēriņu dažādās Eiropas valstīs.

Situācija eksporta tirgos un to attīstība vērtēta, analizējot CSP, AIHP, Eurostat un atbilstošu valstu statistikas biroju apkopoto statistikas informāciju par ārējo tirdzniecību, ekonomiskas vispārējo attīstību un būvniecības nozares attīstību, kā arī kvalitatīvi analizējot citos pētījumos un tirgus apskatos publicēto informāciju par situāciju stādu tirgos un attīstības tendencēm tajos.

Konkurentu analīzei izmantota konstruktīvi loģiskā analīzes metode, sākotnēji izvirzot nozīmīgākās konkurentvalstis, sekojoši apgūstot visu pieejamo informāciju par stādaudzēšanas nozari šajās valstīs, tai skaitā, pieredzes apmaiņas braucienos gūto informāciju un izdarot secinājumus par katrai konkurentvalstij raksturīgajām priekšrocībām un trūkumiem.

Vispārējās ārējās vides attīstības perspektīvu izvērtēšanai izmantota PEST analīze – sākotnēji darba grupas seminārā noskaidroti stādaudzēšanas nozari tieši ietekmējošie ārējās vides faktori un pēc tam veikta šo faktoru grupēšana un to attīstības kvalitatīva un kvantitatīva analīze.

Balstoties uz situācijas analīzi, izvirzītas perspektīvās stādaudzēšanas nozares produktu grupas.

Situācijas analīzes gaitā izdarītie secinājumi apkopoti, izmantojot SVID analīzes metodi.

c) Attīstības principu un stratēģisko mērķu izvirzīšana

Stādaudzēšanas nozares attīstības principu un stratēģisko mērķu virzīti uz situācijas analīzē identificēto stipro pušu un iespēju izmantošanu, vienlaicīgi plānojot konsekventu vājo pušu novēršanu un iespējamo draudu ietekmes samazināšanu. Stādaudzēšanas nozares kopējā attīstības plānošana balstīta uz mērķiem, kas sasniedzami katrā no perspektīvo stādaudzēšanas nozares produktu grupām.

Informācijas avots: situācijas analīzes gaitā izdarītie secinājumi, diskusijas, kas tika organizētas katras perspektīvās produktu grupas ietvaros.

d) Uzdevumu un attīstības priekšnoteikumu izvirzīšana

Stādaudzēšanas nozares stratēģisko mērķu sasniegšanai izvirzīti uzdevumi, piedāvāti risinājumi šo uzdevumu izpildei, kā arī novērtēti priekšnoteikumi (nepieciešamās investīcijas un zināšanas).

1.2.2. pētījumā izmantoto terminu definīcijas:

- 1) Stādaudzēšana - nozare, kura aptver koku, krūmu, puķu stādu audzēšanu un realizāciju cilvēku dzīves telpas labiekārtošanas un apzaļumošanas vajadzībām.
- 2) Dekoratīvo augu nozare – stādaudzēšanas nozare un griezto dekoratīvo augu audzēšanas nozare kopā (*termins lietots konkurentu analīzē*);
- 3) Eksports – preču izvešana no valsts, tai skaitā uz citām ES dalībvalstīm;
- 4) Imports – preču ieviešana valstī, tai skaitā no citām ES dalībvalstīm;
- 5) Starppatēriņa izmaksas – izmaksas par precēm un pakalpojumiem, kas izmantoti produkcijas ražošanai;
- 6) Ražošanas izmaksas - starppatēriņa izmaksas kopā ar pārējām saimniecības izmaksām (nodokļi, noma, amortizācijas atskaitījumi, darbaspēks, % maksājumi), bet neieskaitot saimniecības aprēķinātās izmaksas.
- 7) Kopējās ekonomiskās izmaksas - visas saimniecības izmaksas, tai skaitā aprēķinātās nealgotā darbaspēka izmaksas un aprēķinātās kapitāla izmaksas.

1.2.3. pētījuma objekts

a) Stādaudzēšanas nozares definējums

Stādaudzēšana kā termins tiek lietots gan lauksaimniecībā, gan mežsaimniecībā. Stādaudzēšanas aptverto darbību rezultātā, sarazotais produkts – stāds var būt gan kā starpprodukts jeb līdzeklis mērķa produktu ražošanai (augļkopībā, dārzenkopībā un mežsaimniecībā), gan kā galaprodukts, kas tiešā veidā paredzēts patēriņam (puķkopība un dekoratīvo koku un krūmu audzēšana).

Arī statistikas klasifikācijā un pārskatos stādaudzēšanas nozare aptver vairāku virzienu darbības - gan augļu koku un ogulāju, gan meža stādu, gan puķu un dekoratīvo koku un krūmu stādu audzēšanu. Tajā pašā laikā darbības nozaru NACE 1.1. klasifikatorā stādaudzēšana puķkopībai un dekoratīviem mērķiem, dārzenkopībai un augļkopībai ir iekļauta ar kodu 01.12 kā lauksaimniecības apakšnozare, savukārt, meža stādu audzēšana ir iekļauta ar kodu 02.01 kā mežsaimniecības apakšnozare.

Šī pētījuma ietvaros uzmanības centrā izvirzīta stādaudzēšana kā nozare, kas aptver koku, krūmu un puķu stādu audzēšanu un realizāciju dzīves telpas labiekārtošanas un apstādījumu ierīkošanas vajadzībām.

Šādā izpratnē stādaudzēšana kā nozare, veidojoties divu Latvijā nozīmīgu tautsaimniecības nozaru – mežsaimniecības un lauksaimniecības augkopības daļas saskarsmes zonā un būdama neliela abu sektoru sastāvdaļa ar savu specifisku mērķa tirgu un daudzveidīgu produkciju, līdz šim nav bijusi zinātniskās izpētes objekts.

Iespēju robežās šī pētījuma ietvaros analizēta arī augļu koku un ogulāju stādu un meža stādu audzēšana – kā stādu ražošanas process. Tas bijis iespējams, jo bioloģiski un tehnoloģiski ražošanas process visos gadījumos ir salīdzināms, tam ir līdzīgi ražošanas posmi. Tomēr atšķirīgo nozaru stādiem ir principiāli atšķirīgi noieta tirgi un patēriņš. Tādēļ pētījuma ietvaros nav vērtētas augļu koku un ogulāju stādu un meža stādu tirgus attīstības tendences.

b) Stādaudzēšanas nozares struktūra

Izvērtējot praksē pielietotos stādaudzēšanas nozares dalījumus apakšnozarēs, var secināt, ka populārākā klasifikācijas pazīme ir gala patēriņa produkts. Pamatojoties uz šo pazīmi stādaudzēšanas nozari iespējams strukturēt:

- ◆ pēc telpas, kurai stādi paredzēti:
 - telpaugi;
 - dārza augi.
- ◆ pēc audzējamo kultūru veida:
 - viengadīgās un divgadīgās puķes;
 - ziemcietes;
 - ūdensaugi;
 - dekoratīvie lapu koki un krūmi;
 - dekoratīvie skujkoki;
 - meža stādi;
 - augļu koki un ogulāji;
 - citi (telpaugi, sīpolpuķes, garšaugi, utt.).
- ◆ pēc audzēšanas etapiem:
 - genofonda kolekciju izveide un uzturēšana;
 - pavairojamā materiāla (sēklu, potcelmu, potzaru, spraudeņu) ražošana;
 - jaunstādu audzēšana;
 - stādu ataudzēšana līdz pārdošanas kondīcijai (var būt vairākos etapos – standartstādu audzēšana, dižstādi);
 - pārdošana.
- ◆ pēc stādu audzētavu specializācijas noteikta pavairošanas veida izmantošanā:
 - ģeneratīvi pavairojamie;
 - ar spraudējiem pavairojamie;
 - potējami un acojami;
 - audu kultūru (meristēmas) pavairojamie, u.c.

Piemērotākās klasifikācijas sistēmas izvēli nosaka stādu audzētavu specializācijas virziens un savstarpējās kooperācijas līmenis. Tā kā Latvijā:

- 1) telpaugu audzēšana notiek nelielos apmēros kā blakus produkts saimniecībās, kuras nodarbojas ar dārzenkopību segtajās platībās;
- 2) ir vāji izteikta stādaudzētavu specializācija pa ražošanas etapiem (izņemot audzētavas, kuras atsevišķu kultūru jaunstādus (viengadīgās un divgadīgās puķes, rododendri, lapu kokaugi) iepērk no citu valstu specializētām jaunstādu audzētavām);
- 3) kā arī audzētavās nereti tiek veikts pilns ražošanas cikls (no pavairojamā materiāla ieguves līdz gatavo stādu pārdošanai un pat apstādījumu ierīkošanai), specializējoties atsevišķu kultūru grupu audzēšanā;

Šī pētījuma ietvaros, lai sīkāk analizētu Latvijas stādaudzēšanas nozari, kā atbilstošākā izvēlēta stādaudzēšanas nozares apakšnozaru strukturēšana pēc audzējamo kultūru grupām. (detalizēts stādaudzēšanas nozares struktūras apraksts sniegts 1. pielikumā).

Tas neizslēdz atsevišķu kultūru augu piederību nozares gala produktu veidiem sadalījumā pēc audzēšanas etapa un pielietotās pavairošanas metodes (sēšana ar sēklām un potēšana, pavairošana ar spraudējiem un potēšana u.tml.). Vai arī šīs kultūras var tikt izmantotas dažādās telpās (daļa vasaras puķu tiek izmantotas gan kā viengadīgas vasaras puķes, gan kā daudzgadīgi telpaugi).

2. Latvijas stādaudzēšanas nozares raksturojums

Šajā nodaļā apkopota informācija, kas raksturo šā brīža situāciju Latvijas stādaudzēšanas nozarē, atklājot gan risināmās problēmas, gan attīstības potenciālu.

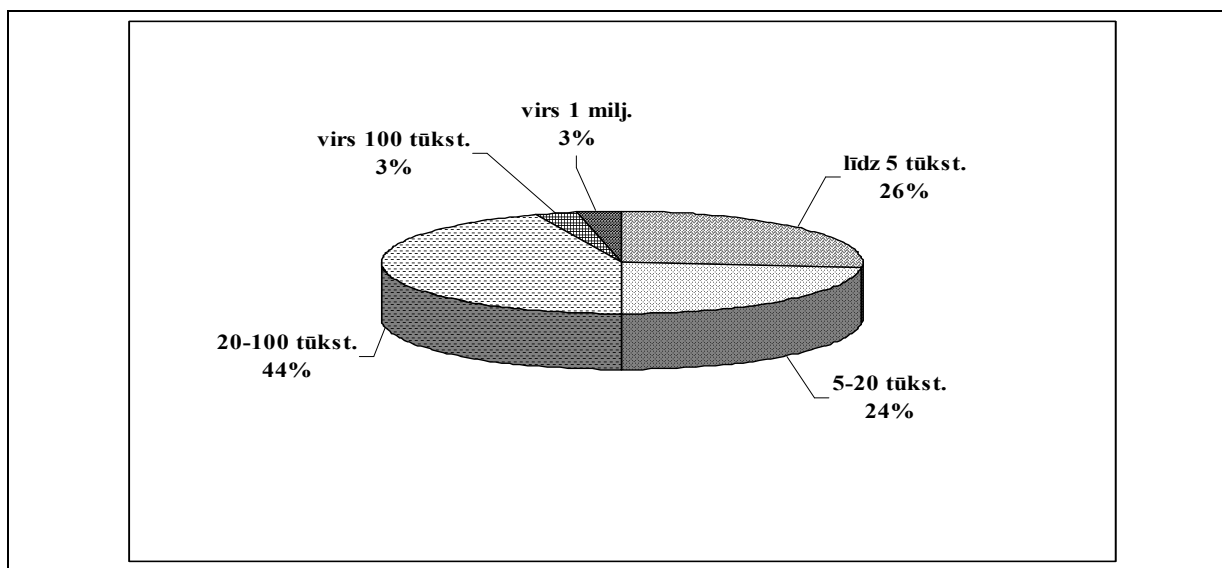
2.1. Ražošanas struktūra un saimnieciskās darbības rezultāti

2.1.1. Ražošanas struktūra

Uzņēmuma reģistra dati liecina, ka Latvijā reģistrētas vairāk nekā trīs tūkstoši saimnieciskās vienības (gan komercsabiedrības, gan zemnieku saimniecības, gan pašnodarbinātie), kuras nodarbojas ar stādaudzēšanu kā saimnieciskās darbības veidu (NACE 1.1. – 01.12 un 02.01.). Tomēr, ņemot vērā, ka minētajās NACE 1.1. klasifikatora grupas ietver arī citus saimnieciskās darbības virzienus, uz tirgu orientēto stādaudzētavu skaits ir krasi zemāks. Saskaņā ar SAB datiem, šobrīd Latvijā apzinātas nedaudz vairāk kā 100 uz tirgu orientētas stādaudzētavas.

a) Stādaudzētavu ekonomiskais lielums

Aptaujāto stādaudzētavu apgrozījuma dati rāda, ka Latvijas stādaudzētavas ir mazas pēc to ekonomiskā lieluma, jo 94% audzētavu apgrozījums nesasniedz Ls 100 tūkst. Turklāt aptuveni ¼ daļā saimniecību ieņēmumi 2006.gadā nebija lielāki par Ls 5 tūkst (2-1. attēls).

Avots: LVAEI aprēķini pēc aptaujas datiem

2-1. attēls. Stādaudzētavu sadalījums pēc stādu apgrozījuma lieluma Latvijā 2006.gadā

Tāpat aprēķinātais vidējā apgrozījuma uz saimniecību rādītājs liecina (aptaujātajās saimniecībās aptuveni Ls 35 tūkst., bez A/S “Latvijas valsts meži”), ka Latvijā saimniecības ir salīdzinoši mazas. Nīderlandē atbilstošais vidējais rādītājs specializētās kokaudzētavās ir aptuveni Ls 174 tūkst.²

² LEI dati

b) Stādaudzēšanai izmantotās platības

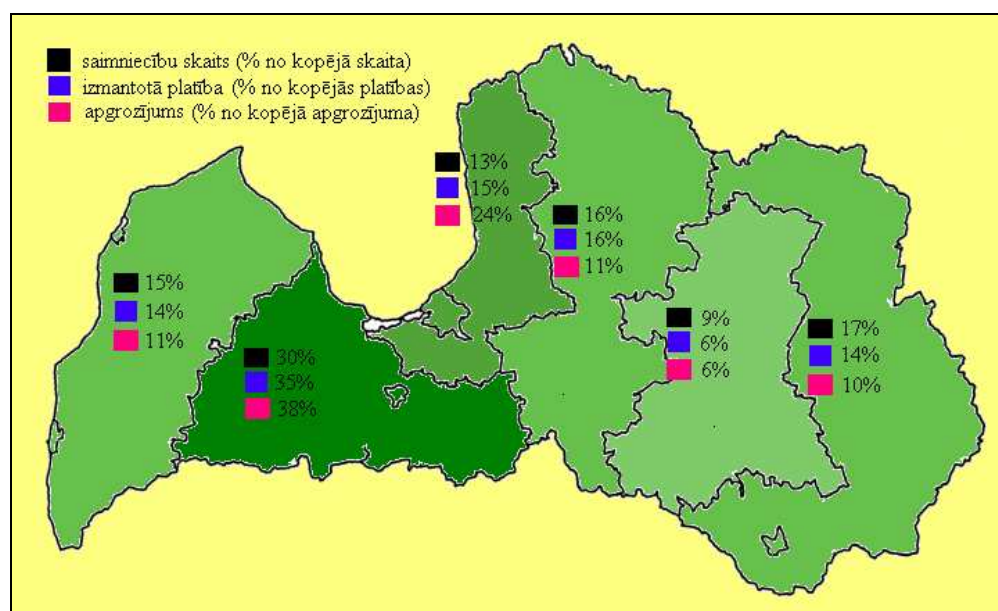
Saskaņā ar CSP struktūrapsekojuma datiem stādaudzētavu un dekoratīvo griezto augu aizņemtā platība Latvijā 2005.gadā kopā veidoja 541 ha, no kuriem 80% jeb 433 ha attiecināmi uz stādiem. Salīdzinot ar 2003.gadā fiksētajiem datiem, stādu audzēšanai izmantotā platība samazinājusies, absolūtā ziņā vislielākais platības kritums tiek uzrādīts dekoratīvajām kultūrām. Oficiālie statistikas dati uzrāda ļoti nelielas siltumnīcu platības (2.1. tabula).

2.1. tabula. Stādaudzētavu un griezto dekoratīvo augu audzēšanai izmantotās platības Latvijā 2003., 2005.gadā

	2003.	2005.
Atklāta lauka platības, ha	461	541
Augļu koku dēstu audzētavas	41	36
Ogulāju dēstu audzētavas	22	14
Dekoratīvo augu dēstu audzētavas	121	93
Puķu dēstu audzētavas	26	22
Meža kokaudzētavas	125	268
Ziemassvētku koku audzētavas	38	51
Puķes un dekoratīvās kultūras	88	57
Siltumnīcu platības, m²	259,3	253,1
Puķu audzēšanai	126,4	187,6
Dekoratīvo augu audzēšanai	29,3	15,2
Dēstu audzēšanai	103,6	50,3

Avots: CSP dati

Visvairāk saimniecību ir Rīgas un Jelgavas rajonos, savukārt no reģioniem visvairāk pārstāvēta ir Zemgale, šeit atrodas arī lielākās stādaudzēšanai izmantotās platības Latvijā (2-2.attēls).

Avots: LVAEI aprēķini pēc SAB sagatavotās informācijas

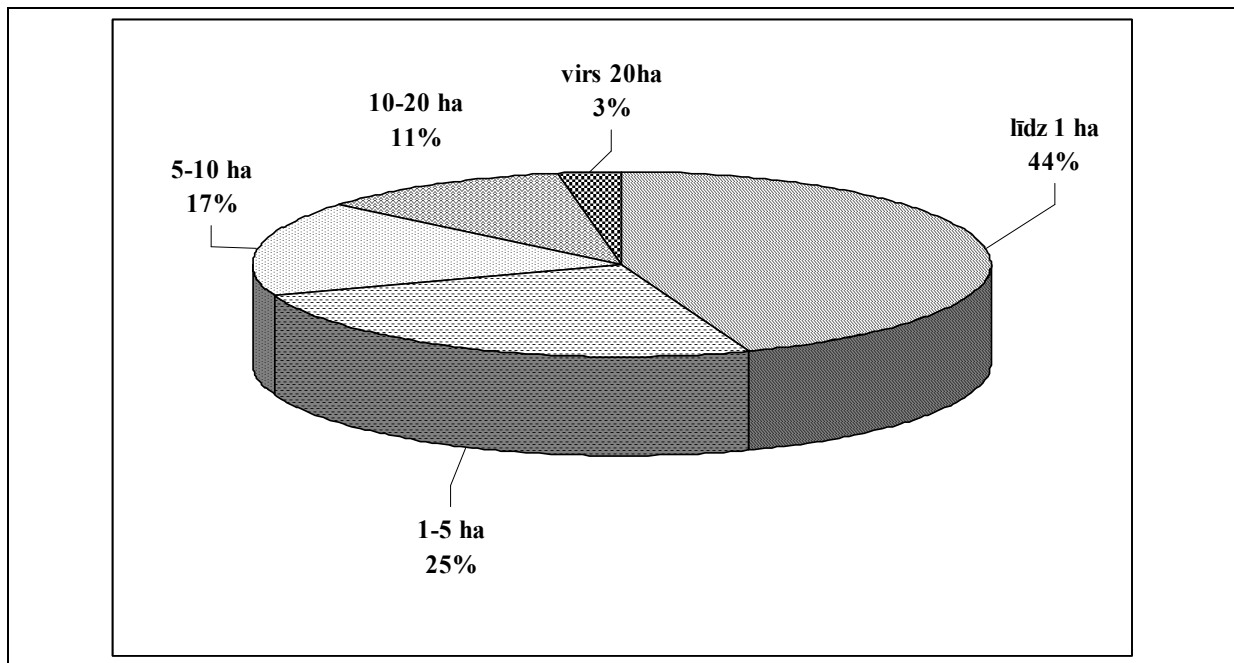
2-2.attēls. Stādaudzēšanas reģionālā struktūra Latvijā 2006.gadā

Saskaņā ar aptaujāto stādaudzētāju datiem, stādi tiek audzēti vismaz 348 ha lielā platībā, taču kopējā audzēšanai izmantotā platība Latvijā šobrīd veido ap 500 ha.

Pa saimniecībām izmantotā platība svārstās no 0,03 līdz 227 ha A/S "Latvijas valsts meži" saimniecībā (kas gan summējas no vairākām atsevišķām audzētavām). Kopumā 44% no

aptaujtajām saimniecībām stādaudzēšanai izmantotās zemes platība nesasniedz pat 1 ha, saimniecības ar 1-5 ha zemes platību veido 25%, platībā 5-10 ha stādus audzē 17%, 10-20 ha – 11%, bet virs 20 ha tikai 3% saimniecību (2-3.attēls).

Vidējā stādaudzēšanai izmantotā zemes platība saimniecībās (neskaitot A/S “Latvijas valsts meži”) ir 4,4 ha. Salīdzināšanai - Nīderlandē kokaudzētavās vidējā platība ir tikai 2,7 ha uz saimniecību, arī Zviedrijā tie bijuši 3,7 ha uz saimniecību. No valstīm, par kurām pieejama šī informācija, Dānijā fiksēts visaugstākais rādītājs – 13,5 ha uz saimniecību, bet pārējās tas nepārsniedza 8 ha³.

Avots: LVAEI aprēķini pēc aptaujas datiem

2-3.attēls. Saimniecību sadalījums pēc stādaudzēšanai izmantoto platību lieluma Latvijā 2006.gadā

No 348 ha, par kuriem saimniecības sniegušas ziņas, gruntsaugu platības aizņem 167 ha, mātesaugu platības veido 155 ha, konteineru laukumi – 20 ha, bet siltumnīcu platības - 6 ha, no kurām 2 ha ir apsildāmās siltumnīcas. 42% no izmantotajām platībām ir aprīkotas ar laistīšanas ierīcēm.

c) Specializācija

Latvijas stādaudzētavām kopumā nav raksturīga specializācija, jo lielā daļā saimniecību tiek audzētas vairākas produktu grupas. Aptauju dati rāda, ka vairāk nekā divas produktu grupas tiek audzētas gandrīz katrā trešajā saimniecībā. Jāpiezīmē, ka arī vienas produktu grupas ietvaros pastāv liela sortimenta dažādība. Latvijā nevar runāt arī par vērā ņemamu saimniecību specializāciju pa ražošanas posmiem.

Stādaudzēšanas kā industriālas nozares attīstība ar mērķi apgūt vietējo un tuvāko reģiona valstu tirgu nav iedomājama bez specializācijas. Tomēr tās attīstībai ir vairāki priekšnoteikumi:

- 1) Specializācija kādu konkrētu kultūru vai ražošanas posma izpildē parasti ir saistīta ar nepieciešamību nodrošināt īpašus audzēšanas apstākļus - segto platību izmantošanu,

³ AIPH dati

īpašu gaismas, mitruma un temperatūras režīma nodrošināšanu. Šo iemeslu dēļ specializētajās saimniecībā ražošanas rentabilitāte ir lielāka, tos audzējot lielākos apjomos, tādējādi veidojot izmaksu ekonomiju uz apjoma rēķina. Tomēr vienveidīgas produkcijas ražošana ir pakļauta lielākam tirgus riskam.

- 2) Lai minimizētu šo tirgus risku, viens no priekšnosacījums ražošanas specializācijas attīstībai ir kooperācija ražotāju starpā. Atbilstoši aptaujas rezultātiem, kooperācijas trūkumu ar citiem audzētājiem par savas saimniecības trūkumu uzskata 18% aptaujāto, 45% daļēji piekrituši šim apgalvojumam. Viens no kooperācijas šķēršļiem šobrīd ir savstarpējās uzticības trūkums/nespēja uzticēties.

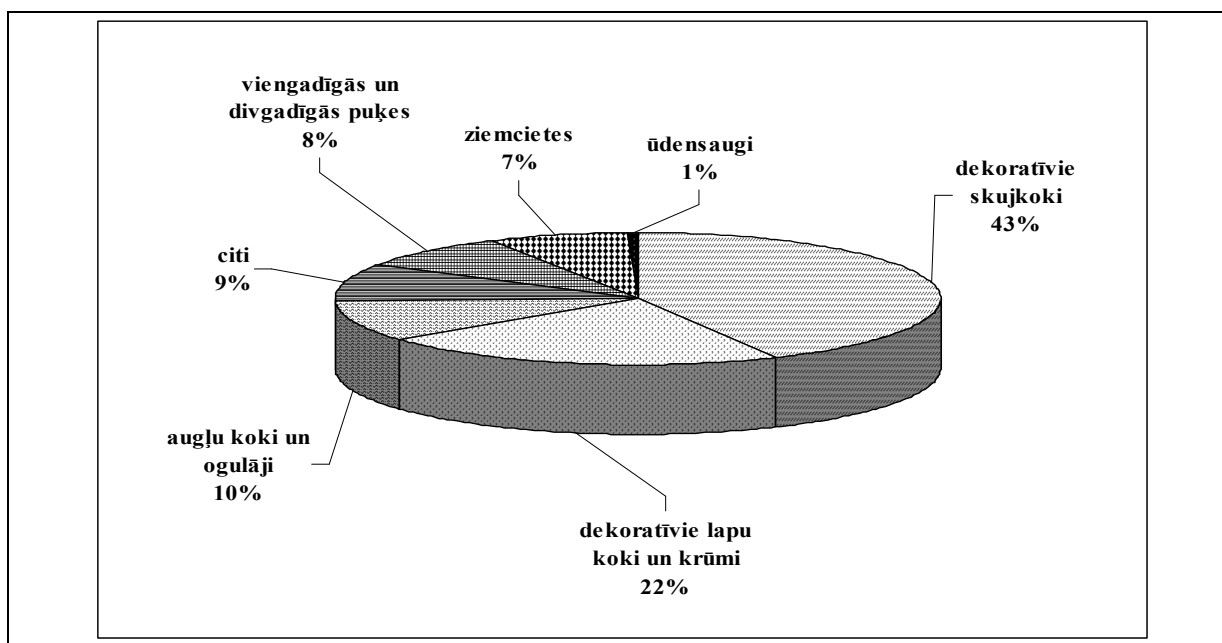
2.1.2. Saimnieciskās darbības rezultāti

a) Stādaudzētavu apgrozījums un produktivitāte

Atšķirīgos informācijas avotos atklājas atšķirīgi dati par Latvijas stādaudzēšanas nozares apmēriem.

CSP dati par statūsabiedrībām uzrāda Ls 1,95 milj. lielus ieņēmumus no stādu produkcijas realizācijas 2006.gadā, no kuriem Ls 0,88 milj. veido dekoratīvo koku un krūmu stādi. Saskaņā ar SUDAT 2005.gada rezultātiem, ieņēmumi no kopējās dekoratīvo augu produkcijas veidojuši Ls 2,43 milj., tajā skaitā Ls 1,15 milj.– ilggadīgo dekoratīvo un augļu koku un krūmu stādi.

Apkopojot stādaudzētāju aptaujā iegūto informāciju un veicot tās novērtējumu, vietējā ražojuma stādu apjoms (tai skaitā meža stādi un augļu koki un ogulāji, izņemot komecdārzu ierīkošanai) šobrīd veido ap Ls 4,1 milj. 55% no kopējā nozares apgrozījuma veido meža stādi. Latvijas stādaudzēšanas nozares apgrozījuma sadalījums pa galvenajām produktu grupām bez meža stādiem attēlots 2-4.attēls.

Avots: LVAEI aprēķini pēc aptaujas datiem

2-4.attēls. Latvijas stādaudzēšanas nozares apgrozījuma struktūra (bez meža stādiem) 2006.gadā

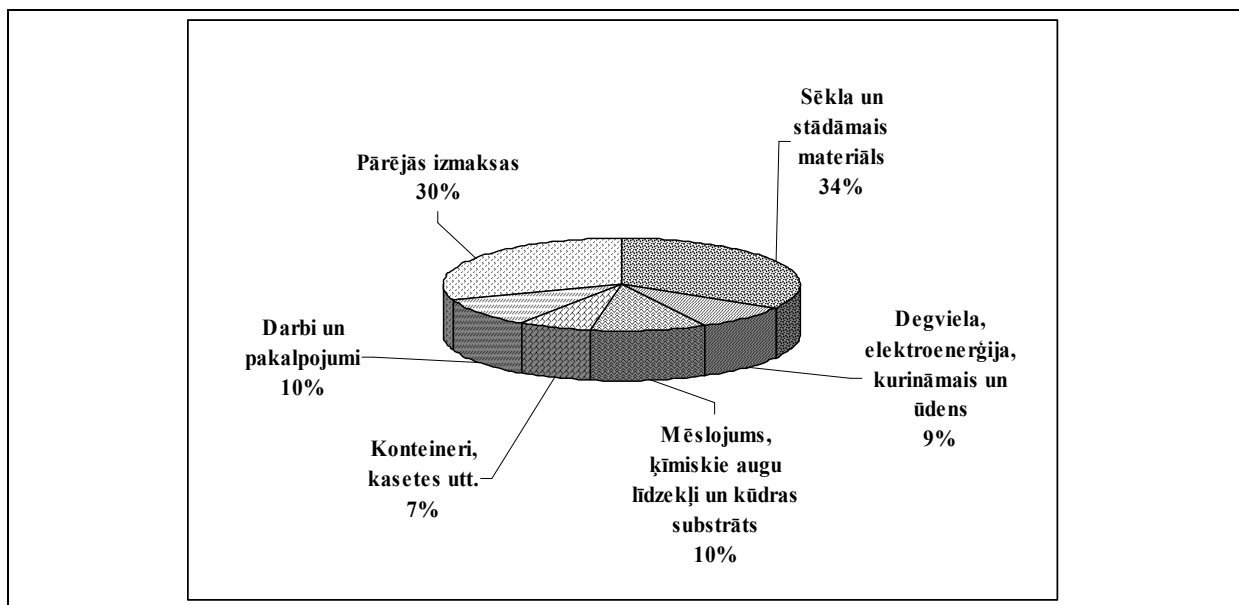
Aptaujātajās saimniecībās stādu apgrozījums vidēji uz vienu izmantoto ha veido Ls 10,7 tūkst., salīdzinot ar laukkopības specializācijas saimniecībām, intensitāte stādu audzēšanā ir ievērojami augstāka, jo tur produkcijas vērtība vidēji uz vienu hektāru veido tikai Ls 0,3

tūkst., taču zemāka kā dārzenkopībā, kur šis rādītājs ir Ls 35,9 tūkst. (saskaņā ar SUDAT 2005.gada datiem). Salīdzinot ar Nīderlandes kokaudzētāvām, Latvijas rādītājs atpaliek gandrīz 2,5 reizes, bet ar Vācijas – 3,3 reizes, liecinot par zemāku intensitāti uz katru izmantoto hektāru zemes Latvijā⁴. Saskaņā ar Nīderlandē apmeklēto stādaudzētāju informāciju, platības ziņā maza saimniecība (1,5 ha), spēj gadā izaudzēt un pārdot stādus EUR 400 tūkst. apmērā, kas līdzinās lielāko stādaudzētāvu apgrozījumam Latvijā. Zemāku ražošanas intensitāti uz vienu ražošanā izmantoto hektāru zemes, nezaudējot savu konkurētspēju, Latvijas saimniecības šobrīd var atļauties ievērojami zemākās zemes cenas dēļ.

Salīdzinot ar Nīderlandi un Vāciju, Latvijā šobrīd pastāv arī ļoti zema darbaspēka produktivitāte (atšķirība ir vairāk kā 7 reizes). Līdz šim iespēja piesaistīt lētāku darbaspēku bijusi ne tikai stādaudzēšanas, bet daudzu citu Latvijas lauksaimniecības un citu nozaru ražotās produkcijas konkurētspējas pamatā. Tomēr, ņemot vērā, ka darbaspēka izmaksām ir tendence pieaugt, tuvinoties ES vidējam līmenim, neizbēgami ir kapitālieguldījumi zemas kvalifikācijas un mazproduktīva darbaspēka aizstāšanai.

b) Ražošanas izmaksu struktūra

Aptuvenā stādaudzēšanas izmaksu struktūra liecina, ka starppatēriņa īpatsvars veido 61% no kopējām ražošanas izmaksām. Starppatēriņa sadalījumu pa galvenajiem izmaksu veidiem parāda 2-5.attēls.

Avots: LVAEI aprēķini pēc stādaudzētāju aptaujas datiem

2-5.attēls. Aptuvenā starppatēriņa izmaksu struktūra Latvijas stādaudzētāvās 2006.gadā

Visnozīmīgākais starppatēriņa izmaksu postenis ir sēklas un stādāmais materiāls, kas veido aptuveni 34% no kopējām starppatēriņa izmaksām. Šo izmaksu īpatsvars starp atsevišķām saimniecībām diezgan ievērojami svārstās. Nozīmīgi lielāks tas ir saimniecībās, kurās tiek iepirkti gatavi stādi tirgošanai vai arī kuras ražo galaproduktus no iepirktiem jaunstādiem.

Degvielas, elektroenerģijas, kurināmā un ūdens izmaksu īpatsvars starppatēriņa struktūrā veido aptuveni 9%. Novērojams, ka saimniecībās, kurās ir mazāks enerģijas patēriņš ir lielāks darbu un pakalpojumu izmaksu īpatsvars, kas varētu būt saistīts ar to, ka šādās saimniecībās atsevišķi tehniskie pakalpojumi tiek pirkti, nevis tos veic pašas saimniecības. Tāpat tas ir

⁴ AIPH dati

diezgan raksturīgs tām saimniecībām, kas vairāk orientējas uz stādu tirdzniecību. Darbu un pakalpojumu īpatsvars kopumā veido 10% no starppatēriņa vērtības.

Izmaksas, kas saistītas ar mēslojuma, ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu un kūdras substrāta iegādi arī veido aptuveni 10% no starppatēriņa vērtības. Savukārt vērtības ziņā vismazākais izmaksu postenis starppatēriņa struktūrā ir konteineri, kasetes utt. (7%).

Tā kā pārsvarā visas saimniecības nodarbojas ne tikai ar ražošanu, bet arī ar produkcijas tirdzniecību, salīdzinoši augsts ir pārējo izmaksu īpatsvars (30%), kur nozīmīgu daļu veido tieši ar pārdošanu saistītās izmaksas.

Pārējās ražošanas izmaksas gandrīz pilnībā veido atlīdzība nodarbinātajiem. Salīdzinot iegūtos datus ar SUDAT 2005.gada kopējiem lauksaimniecības rezultātiem, var secināt, ka stādaudzēšanas nozarē ir ievērojami lielāka atkarība no darbaspēka izmaksu līmeņa, nekā vidēji lauksaimniecībā. Vidēji lauksaimniecībā to īpatsvars kopējās ražošanas izmaksās veido tikai 8%, salīdzinājumā ar 30% stādaudzētāvās. Šī iemesla dēļ starppatēriņa īpatsvars kopējā produkcijas vērtībā stādaudzēšanas nozarē ir salīdzinoši neliels (59%), ja salīdzina ar lauksaimniecības vidējo rādītāju (74%). Bet kopējo izmaksu īpatsvars no saražotās produkcijas vērtības ir aptuveni vienāds, - stādaudzēšanā veidojot 96%, bet lauksaimniecībā kopumā - 97%.

Pieejamie dati un uz tiem balstītie aprēķini par Nīderlandes specializētajām kokaudzētāvām liecina, ka algotā darbaspēka izmaksu īpatsvars tur veido aptuveni 21% no kopējām ražošanas izmaksām. Salīdzinoši neliels Nīderlandē ir kopējo izmaksu īpatsvars produkcijas vērtībā – 68%. Taču tā kā vairāk kā pusi (55%) no kopējā darbaspēka ieguldījuma veido nealgotais jeb ģimenes darbaspēks, tad aprēķinātās izmaksas šim darbaspēkam kopā ar samaksāto atalgojumu nodarbinātajiem veido 44% no kopējām saimniecības ekonomiskajām izmaksām. Kopējais ekonomisko izmaksu (visi uzņēmuma izdevumi, t. sk. aprēķinātās nealgotā darbaspēka izmaksas un aprēķinātās kapitāla izmaksas) īpatsvars 2005.gadā Nīderlandē veidojis 106% no saražotās produkcijas vērtības.

Šobrīd amortizācijas atskaitījumu īpatsvars kopējās ražošanas izmaksās Latvijas stādaudzētāvās ir zemāks kā vidēji lauksaimniecībā (7% pret 12%). Pieaugot tehnoloģiskajam nodrošinājumam, varētu tikt kompensēta ražošanas resursu sadārdzināšanās, nepasliktinoties kopējo ražošanas izmaksu īpatsvaram no saražotās produkcijas vērtības.

2.2. Nodrošinājums ar ražošanas resursiem

2.2.1. Dabas resursu pieejamība

Augsnes piemērotības ziņā kokaugu stādu audzēšanai kā galvenie kritēriji minami laba augsnes ūdens caurlaidība un stādu audzēšanas vajadzībām piemērots gruntsūdens līmenis, kā arī barības vielu (humusa) daudzums augsnē.

Relatīvi līdzenais reljefs, dažādu kultūru audzēšanai pieejamie atšķirīgie augsnes tipi, ūdens un kūdras resursi ir nozīmīgs faktors, kas Latvijai rada privilēģētu stāvokli stādu audzēšanas nozares attīstībai. Pēc Latvijas Zemes dienesta datiem uz 2007.gada 1.janvāri 38% jeb 2 448 433 ha no valsts teritorijas reģistrēta kā lauksaimniecībā izmantojamā zeme. Pie potenciāli izmantojamām platībām pieskaitāmi arī meži, krūmāji un, daļēji, purvi, turklāt ir svarīgi, ka stādaudzēšanai var izmantot arī tādas ierobežoti izmantojamas teritorijas, kā elektrolīniju aizsargjoslas u.c.

Stādaudzētāju aptaujas dati liecina, ka šobrīd Latvijas stādaudzētājiem zemes resursi ir salīdzinoši lēti un viegli pieejami, tikai 25% aptaujāto audzētāju atzinuši, ka viņu saimniecībām situācija ir pretēja. Par salīdzinošo zemes lētumu liecina arī iegūtie dati par zemes izmaksām stādaudzēšanas vajadzībām Nīderlandē. Šajā valstī izvietojuma ziņā lauksaimniecībā izmantojamā zeme maksā no 3 - 15 EUR/m², atkarībā no tās izvietojuma,

turklāt vēl papildus jāinvestē aptuveni 10 EUR/m² un vairāk, lai uzsāktu stādu audzēšanu uz šīs zemes.

Daļa kokaugu stādu (rododendri, virši, ērikas, augstās zilenes, dzērvenes, daudzi skujkoki u.c.) audzējami skābas kūdras substrātā, kuras resursi Latvijā ir bagātīgi. Gan Nīderlandes, gan Polijas stādaudzētavās substrātam tiek izmantota kūdra no Latvijas.

Tomēr lielākā daļa aptaujāto stādaudzētāju atzīst, ka kūdras resursi viņiem nav lēti un viegli pieejami (63%), 25% daļēji apstiprinājuši kūdras resursu salīdzinošo lētumu un pieejamību.

Aptuveni pusei saimniecību pieejami lēti ūdens resursi, pārējie tikai daļēji apstiprinājuši ūdens vieglo un lēto pieejamību, no kuriem 6% atzinuši, ka viņiem ūdens ir problēma.

Kā biežākais Latvijas saimniecībās lietotais ūdens ieguves avots ir artēziskais urbums, kura izveidošanas izmaksas ir kapitālietilpīgas. Polijā plašāk lietotais ūdens avots ir dīķi, savukārt Nīderlandē, neskatoties uz tur esošo ūdens kanālu priekšrocību, tiek izmantota prakse, kas paredz uzkrāt un pēc tam laistīšanai izmantot lietus ūdeni, kanāla ūdeni izmantojot tikai pirmā trūkuma gadījumā.

2.2.2. Materiāli tehniskā nodrošinātība

Izņemot dažas saimniecībā, kopumā var uzskatīt, ka stādaudzēšanā Latvijā šobrīd nav pietiekamas investīcijas ražošanā, 45% aptaujāto saimniecību atzīmējuši investīciju nepietiekamību kā savu vājo pusi, bet 39% - daļēji piekrituši šim apgalvojumam. Par investīciju trūkumu liecina arī jau pieminētā salīdzinoši zemā darbaspēka produktivitāte nozarē. Saimniecībām, kas aptaujā uzrādījušas amortizācijas atskaitījumu apjomu, tā vērtība vidēji veido Ls 2,7 tūkst./ha Salīdzinot ar laukkopības specializāciju, stādu audzēšana ir kapitālietilpīgāka nozare, rēķinot uz ha izmantotās zemes, jo atbilstošais rādītājs laukkopības specializācijas saimniecībās veido tikai Ls 48/ha, savukārt dārzenkopībā amortizācijas atskaitījumu apjoms bijis tuvs stādaudzēšanai (Ls 2,6 tūkst./ha - SUDAT 2005.gada dati).

Tā, piemēram, neskatoties uz to, ka lielākā daļa Latvijā audzēto un realizēto dekoratīvo stādu ir konteinerstādi (aptuveni 70%), tikai nelielā skaitā saimniecību ir podošanas mašīnas vai darbagaldi. Kopumā ar šīm ierīcēm nodrošinātas 6 no aptaujātajām saimniecībām, to skaitā podošanas mašīnas ir tikai 3 saimniecībās. Neņemot vērā A/S "Latvijas valsts meži", saimniecības, kurās ir podošanas mašīnas veido 40% no kopējā saimniecību realizēto konteinerstādu skaita. Esošo stādaudzētavu ražošanas apjomu palielināšana līdz industriāliem ražošanas apjomiem ir saistīta ar audzēšanas tehnoloģiju nomaiņu un atbilstošu sēšanas, pārvidošanas un pārskološanas, laistīšanas, augu aizsardzības līdzekļu lietošanas, stādu glabāšanas klimata kameru (saldētavu) telpu un iekārtu izbūvi un iegādi, kas pie pašreizējiem ražošanas apjomiem un naudas apgrozījuma ir grūti sasniedzams mērķis. Daļā audzētavu brīvo zemes platību resursi ir nepietiekami ražošanas apjomu palielināšanai līdz industriāliem ražošanas apjomiem. Stādaudzētavām trūkst brīvo līdzekļu tik vērienīgiem ieguldījumiem, kuri atmaksājas ilgākā laika posmā nekā bankas kredītu atmaksas termiņš.

Lai arī nedaudz vairāk kā puse audzētāju daļēji piekrituši, ka viņu priekšrocība stādu audzēšanā ir jaunāko tehnoloģiju izmantošana, tomēr, salīdzinot ar citu valstu attīstību šajā jomā, vietējo saimniecību līmenis ievērojami atpaliek.

Ļoti veiksmīgs piemērs tehnoloģisko jautājumu risināšanā ir Nīderlandes pieredze, kuras audzētāji ir pazīstami ar savu inovatīvo pieeju darbības efektivitātes palielināšanā, kā arī ar šo zināšanu un pieredzes dalīšanos savā starpā. Sprotot, ka, lai konkurētu ārējā tirgū ir nepieciešami vienlīdz spēcīgi partneri (gan tie, kas piegādā stādāmo materiālu tālākai audzēšanai, gan arī pārējie audzētāji, kuru produkcija papildina kopējā piedāvājuma sortimentu), know-how izplatīšana palīdzējusi viņiem izveidot ļoti spēcīgu nozari.

2.2.3. Darbaspēka pieejamība

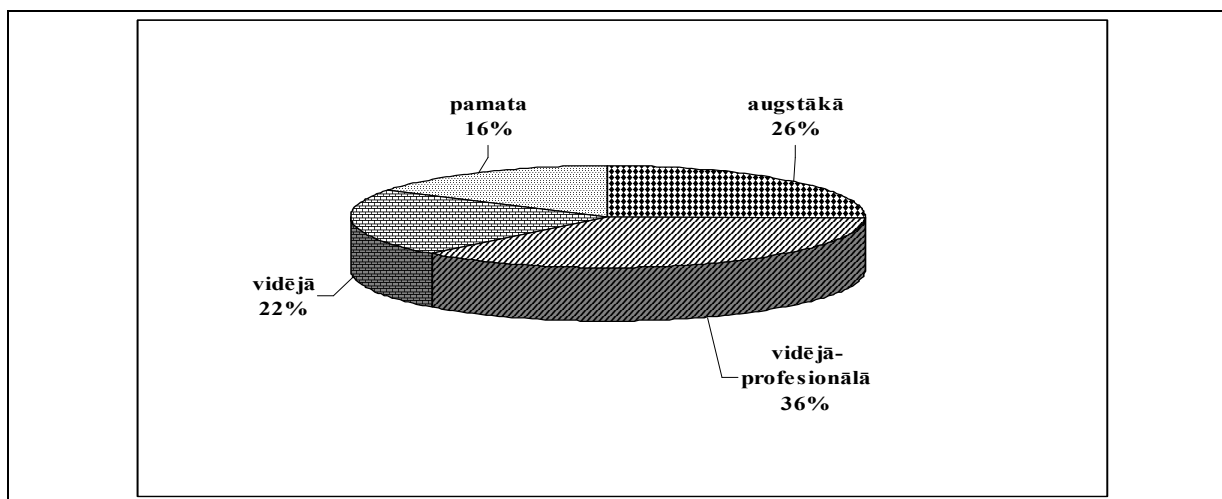
Dārzkopības tradīcijas un akumulētās zināšanas Latvijā rada labvēlīgu vidi stādu audzēšanas attīstībai. Tai pašā laikā ir jūtams kvalificēta darbaspēka deficīts, ko daļēji izraisa celtniecības apjomu pieaugums un pieprasījums pēc apstādījumu ierīkošanas speciālistiem un tehniskā personāla dažādās nozarēs.

No otras puses atteikšanās no dažu lauksaimniecības kultūru audzēšanas (piemēram, cukurbietes u.c.) vai apjomu samazināšana, rada neizmantotus resursus un brīvu kvalificētu darbaspēku, kuru pārprofilēšanas rezultātā varētu izmantot stādu audzēšanas nozarē.

Stādaudzēšanā pastāvīgi nodarbināti vidēji 284 darbinieki, savukārt sezonas strādājošo skaits kopā veido 445 personas, no kurām katra vidēji nostrādājusi 6 mēnešus. Daļā gadījumu Latvijā stādaudzēšanas sezonālitate tiek risināta ar bezdarbnieku atbalsta palīdzību. Līdzīga prakse ir arī Polijā, kur sezonas strādājošie vidēji nostrādā 9 mēnešu gadā. Savukārt Nīderlandē, kā arī citās valstīs, sezonā nepieciešamais papildus darbaspēks tiek iznomāts. Nomātais darbaspēks ir salīdzinoši lētāks (ap 14 EUR/h) un tie pārsvarā ir strādnieki no Polijas.

Izmantojot informāciju par vidējo pastāvīgo darbinieku skaitu un nostrādāto sezonas cilvēkmēnešu skaitu, iespējams novērtēt nozare atkarību no sezonālitates. 44% liels sezonas nostrādāto cilvēkmēnešu īpatsvars liecina par stādaudzēšanas ievērojamu atkarību no sezonas darbaspēka.

Pastāvīgi strādājošā darbinieka vidējās izmaksas Nīderlandē gadā veido EUR 30 tūkst., līdz ar to darbinieku skaits saimniecībās ir neliels, pārsvarā tās ir ģimenes saimniecības (vidēji tie varētu būt 3-4 cilvēki). Pēc oficiālās statistikas datiem par atalgojuma līmeni Latvijas lauksaimniecībā, medniecībā un mežsaimniecībā, vidējā bruto darba samaksa valstī 2006.gadā nepārsniedza Ls 3,1 tūkst. gadā. Neskatoties uz to, ka atalgojums turpina pieaugt, atalgojuma līmeņu atšķirība ir ievērojama. Latvijā vidēji saimniecībā pastāvīgi nodarbināti 8 cilvēki.

Avots: LVAEI aprēķini pēc aptaujas datiem

2-6.attēls. Stādaudzēšanā pastāvīgi nodarbināto izglītības līmenis Latvijā 2006.gadā

Stādaudzēšanā strādājošajiem ir salīdzinoši augsts izglītības līmenis (2-6.attēls), jo 26% pastāvīgi nodarbinātajiem ir augstākā izglītība, vidējo-profesionālo izglītību ieguvuši 36%, savukārt darbinieku ar vidējo izglītību skaits veido 22%, bet pamata izglītība ir 16%.

Stādaudzēšanai Latvijā, tāpat kā lauksaimniecībai kopumā, raksturīgs mazs gados jaunu vadītāju īpatsvars. Vidējais saimniecību vadītāju vecums ir 50,4 gadi, no tiem tikai 19%

bijuši jaunāki par 40 gadiem (lauksaimniecībā kopumā tie ir 15,7%). Taču pašas stādaudzētavas kopumā Latvijā ir jaunas. Ja salīdzina ar Nīderlandi un Poliju, kur stādaudzēšana pārsvarā ir ģimenes bizness, kas pastāv jau trešajā vai vismaz otrajā paaudzē, Latvijā iespējams tikai dažas saimniecības audzē stādus vairākās paaudzēs. Tomēr, neskatoties uz to, aptaujātie audzētāji atzīst, ka viņiem ir pietiekami uzkrātas zināšanas un pieredze stādu audzēšanā.

2.2.4. Zināšanas

Valstī ir augsts speciālistu līmenis, kuri pārzina augu sistemātiku un bioloģiju, taču nav speciālistu un izglītības iestādes nesagatavo speciālistus, kas būtu gatavi strādāt ar industriāla apjoma produkcijas ražošanu un pārzinātu šāda apjoma ražošanas tehnoloģijas. Tas nozīmē, ka nozares attīstība ir cieši saistāma ar Latvijas Lauksaimniecības universitātes, Bulduru dārzkopības vidusskolas un Ogres meža tehnikuma mežsaimniecības specialitātes mācību procesa pilnveidošanu un, vismaz sākotnējā periodā, ar apmācības procesa vai stažēšanās organizēšanu citu valstu augstskolās (Vācija) potenciālajiem mācību spēkiem, instruktoriem un stādaudzētavu inženiertehniskajam personālam.

2.2.5. Latvijas stādaudzēšanas nozares rīcībā esošais genofonds un selekcija

Latvijas vietējās izcelsmes un adaptēto citzemju augu genofonda uzturēšanu Latvijā veic botāniskie dārzi, arborētumi un dendrāriji, dārzkopības izmēģinājumu stacijas un institūti, kā arī privātu kolekciju turētāji. Nozīmīgs genofonda materiāls ir uzkrāts vecajos muižu parkos un apdzīvotu vietu apstādījumos. Kopējais taksonu skaits dekoratīvajiem kokaugiem vien sasniedz apmēram 6000, no kuriem apmēram 1/3 var būt komerciāla vērtība. Tai pašā laikā ārpus institūcijām, kas tieši ir nodarbinātas ar augu genofonda saglabāšanu, zemes īpašnieku maiņas un apbūves pieauguma dēļ augu ģenētiskie resursi (īpaši dekoratīvie augi) ir apdraudēti. Pastāv nopietni trūkumi valsts normatīvajos aktos, kur lauksaimniecībā un pārtikā izmantojamo augu un dzīvnieku genofonda saglabāšanas jomā dekoratīvās dārzkopības nozare līdz šim tikusi principiāli ignorēta. Šķirņu genofonda saglabāšana nodrošina veco selekcijas šķirņu uzturēšanu un izmantošanu jaunu šķirņu radīšanā, kā arī nodrošina bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Esošo genofonda kolekciju resursi šobrīd spēj nodrošināt klasiskā dekoratīvo augu materiāla pieejamību (sugas, klasiskās šķirnes un daļa relatīvi jauno un viegli pavairojamo šķirņu), tai pašā laikā šobrīd Eiropas stādaudzētavu sortimentā vērojams apjomīgs galvenokārt ASV selekcijas šķirņu īpatsvara pieaugums (visvairāk jūtams skujkoku formu un ielu apstādījumu koku sortimentā).

a) Viengadīgās un divgadīgās puķes

Viengadīgo un divgadīgo puķu grupu raksturo minimālas selekcijas tradīcijas Latvijā, izteikta citu valstu selekcijas šķirņu dominēšana tirgū, ļoti strauja selekcionāra tiesību aizsargātu šķirņu sortimenta mainība un ar to saistītās stādu audzēšanas izmaksas. No šīs grupas genofonda kolekcijām asteru šķirņu kolekcija tiek uzturēta Nacionālajā botāniskajā dārzā Salaspilī (95 šķirnes). Lielākā daļa sēklu un jaunstādu tiek importēta.

b) Ziemcietes

Ziemciešu nozīmīgākās genofonda kolekcijas Latvijā tiek uzturētas Nacionālajā botāniskajā dārzā Salaspilī un LU Botāniskajā dārzā Rīgā, kā arī atsevišķu šīs grupas kultūru selekcionāru un kolekcionāru privātkolekcijās. Latvijā veikta dienziežu *Hemerocallis*, peoniju *Paeonia*, floksu *Phlox*, zeltslotiņu *Solidago* selekcija. No sīpolpuķēm izveidotas nozīmīgas vietējās selekcijas liliju *Lilium*, tulpju *Tulipa*, narcīšu *Narcissus*, cīrulīšu *Corydalis*, īrisu *Iris* šķirnes.

c) Ūdensaugi

Ūdensaugu nozīmīgākās kolekcijas Latvijā šobrīd tiek uzturētas atsevišķās stādaudzētavās. Selekcija šajā dekoratīvo kultūru jomā nav veikta.

d) Dekoratīvie lapu koki un krūmi

Dekoratīvo lapu koku un krūmu tradicionālo sortimentu veido Latvijā ilgstoši kultivētas un pārbaudītas lapu koku un krūmu sugas un šķirnes, kuras papildina jaunāks selekcijas materiāls. Nozīmīgākie pavairojamā materiāla (sēklu, spraudeņu, potzaru) ieguves avoti ir genofonda kolekcijas VA „Nacionālais botāniskais dārzs” Salaspilī (4431 taksons), A/S „Latvijas valsts meži” (Kalsnavas arborētumā 1954 taksoni), kā arī pašvaldības, institūcijas un privātpersonas, kuru īpašumā vai valdījumā atrodas dendroloģiskie stādījumi (dendrāriji, arborētumi, vecie muižu parki). Valstī ir veikta ievērojama rododendru (LU Botāniskais dārzs un LU Rododendru audzētava „Babīte” (kolekcijā 223 taksoni, tai skaitā 43 vietējās selekcijas šķirnes)), parka rožu (Nacionālais botāniskais dārzs) un ceriņu selekcija (Latvijas Augļkopības institūts – kolekcijā 73 taksoni, tai skaitā 64 vietējās izcelsmes paraugi). Pie vairākām stādaudzētavām tiek veidotas un uzturētas savas mātesaugu kolekcijas ar jaunāku šķirņu stādījumiem, kas tiek izmantotas pavairojamā materiāla ieguvei. Tai pašā laikā, salīdzinot ar Polijas stādaudzētavu lapu koku un krūmu sortimentu, Latvijas genofonda kolekcijās un stādaudzētavu sortimentā nav atrodamas daudzas jaunākās lapu koku un krūmu šķirnes, kas teorētiski varētu būt piemērotas audzēšanai Latvijā un tuvākajās reģiona valstīs. Starp tām ir jaunās ielu apstādījumu koku šķirnes ar šauri konisku vai vārpstveida vainagu. Latvijā hroniski trūkst vietējā ražojuma kvalitatīvu dižstādu – ielu apstādījumu koku.

e) Dekoratīvie skujkoki

Nozīmīgākās genofonda kolekcijas un pavairojamā materiāla ieguves avoti ilgstoši bija VA „Nacionālais botāniskais dārzs” Salaspilī (kolekcijā 745 taksoni) un A/S „Latvijas valsts meži” Kalsnavas arborētums (kolekcijā 428 taksoni), no kuriem Latvijas tirgū tika ieviestas daudzas zemās skujkoku šķirnes. Daudzas jaunākās skujkoku šķirnes atrodas privātkolekcijās. Sadarbojoties Nacionālajam botāniskajam dārzam un Kalsnavas arborētumam, atsākta priežu un egļu mutanto formu (vējslotu jeb raganu slotu) ievākšana un pavairošana to īpašību salīdzināšanai ar mērķi izveidot jaunas vietējās izcelsmes skujkoku šķirnes. Nozīmīgākais dekoratīvo kokaugu sēklu piegādātājs Latvijā ir A/S „Latvijas valsts meži” uzņēmums „LVM Sēklas un stādi”.

f) Augļu koki un ogulāji

Augļu koku un ogulāju kultivēšanai un selekcijai Latvijā ir senas tradīcijas. Nozīmīgākās augļu koku un ogulāju genofonda kolekcijas ar tautas selekcijas un mūsdienu augļu koku un ogulāju šķirnēm izveidotas Latvijas Valsts augļkopības institūtā Dobelē (1180 taksoni, tai skaitā 574 vietējās izcelsmes), Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacijā, Nacionālajā botāniskajā dārzā Salaspilī (422 taksoni tai skaitā 52 vietējās izcelsmes). Līdzās klasiskajām augļkopības kultūrām (mājas ābele *Malus domestica*, mājas bumbiere *Pyrus communis*, skābie ķirši *Cerasus vulgaris*, saldie ķirši *Cerasus avium*, plūmes *Prunus*, jānogas un upenes *Ribes*, ērkšķogas *Grossularia*, avenes *Rubus*) nozīmīgs selekcijas darbs valstī veikts arī ar mazāk pazīstamām augļukoku un ogulāju šķirnēm: aprikozēm *Armeniaca vulgaris*, persikiem *Persica vulgaris*, vīnogulājiem *Vitis*, krūmmellenēm jeb augstajām zilenēm *Vaccinium*, Amerikas lielauģļu dzērvenēm *Oxycoccus macrocarpon*, Japānas krūmcidonijām jeb henomelēm, zelta jānogām *Ribes aureum*, veikti veiksmīgi introdukcijas izmēģinājumi ar īsto cidoniju *Cydonia oblonga*, korinšu *Amelanchier*, lazdu *Corylus*, pīlādžu *Sorbus*, smilstsērķšļa *Hippophae rhamnoides*, melnā plūškoka *Sambucus nigra*, ēdamo sausseržu *Lonicera edulis* un *L.kamtchatica*, kā arī irbeņu *Viburnum* šķirnēm. No netradicionālajām

kultūrām krūmmellenes un lielaugļu dzērvenes Latvijā tiek audzētas komerciālos apjomos. Plašu popularitāti Igaunijā un Somijā jau ieguvušas Latvijā izveidotās ziemcietīgās vīnogulāju šķirnes.

g) Meža stādi

Meža stādāmā materiāla apriti regulē īpaši normatīvie dokumenti, kas veicina ilgstošas meža selekcijas sasniegumu pilnvērtīgu izmantošanu meža stādu audzēšanā un kvalitatīvu koku izaudzēšanā. Nozīmīgākais meža koku sēkļu un stādu audzētājs Latvijā ir A/S „Latvijas valsts meži” uzņēmums LVM Sēklas un stādi, kura lielākā daļa audzēto stādu ir selekcionēti un atbilst ģenētiskajai kvalitātei „uzlabots” vai pat „pārāks”, jo sēklas to audzēšanai ir ievāktas īpašās sēkļu plantācijās. Šādu stādu lietošana dod iespēju paaugstināt mežaudžu ražību par apmēram 20%, kā arī saīsināt mežaudzes aprites ciklu par 10%. Kopējais LVM Sēklas un stādi 2007. gadā paredzētais realizācijas apjoms ir 32,7 milj. stādu. Nozīmīgs citzemju kokaugu kultūru aklimatizācijas pētījumu darbs tiek veikts Mežu pētīšanas stacijas zinātniskās izpētes mežos.

h) Citi stādi

Nepilnīgi ziemcietīgās sīpolpuķes un gumpuķes. Latvijā ir bagātas gladiolu selekcijas tradīcijas un vairāki desmiti šo kultūru vietējās selekcijas šķirņu, no kurām izcilākās augstu kotējas un tiek pavairotas un audzētas Amerikas, Anglijas, Austrālijas, Jaunzēlandes u.c. valstu stādaudzētavās. Tai pašā laikā Latvijā šo kultūru stādu rūpnieciska audzēšana praktiski nenotiek. Latvijā ir selekcionēti vairāki desmiti dāliju šķirņu un vairāki simti perspektīvu hibrīdu, tomēr arī šīs kultūras pavairošana lielākoties aprobežojas ar vietējā tirgus vajadzību apmierināšanu. Dāliju gumi epizodiski ir eksportēti uz Igauniju. Šķirņu genofonds lielākoties tiek uzturēts selekcionāru un kolekcionāru privātkolekcijās, LU Botāniskajā dārzā Rīgā (210 vietējās un citzemju selekcijas šķirnes), Nacionālajā botāniskajā dārzā Salaspilī (150 šķirņu).

i) Kopsavilkums

2.2.tabula apkopota informācija par lielākajiem stādaudzēšanas nozares genofonda turētājiem Latvijā.

2.2.tabula. Lielākie genofonda kolekciju turētāji Latvijā

Nosaukums	Ziemcietes	Dekoratīvie lapu koki un krūmi	Dekoratīvie skujkoki	Augļu koki un krūmi	Meža stādi
VA „Nacionālais botāniskais dārzs”	X	X	X	X	
A/S „Latvijas valsts meži”		X	X		X
LU Botāniskais dārzs	X	X	X		
Latvijas valsts Auglkopības institūts (Dobelē)		ceriņi		X	
ZS „Bērziņi”	X				
LU rododendru audzētava „Babīte”		rododendri			
Privātkolekcijas (piemēram, I.Graudiņš Grobiņā u.c.)	X	X	X		

2.3. Produktu analīze

2.3.1. Stādaudzēšanas nozares produktu piedāvājums

N.B. Šajā sadaļā analizētās informācijas avots ir stādaudzētāju aptaujas apkopotie rezultāti.

a) Viengadīgās un divgadīgās puķes

Viengadīgo un divgadīgo puķu realizācijas vērtība veido aptuveni Ls 152 tūkst., kas ir 4% no kopējā vietējā ražojuma stādu apgrozījuma.

Saskaņā ar saimniecību datiem, kas uzrādījušas šo produkciju veidu, vislielākā realizācijas vērtība no viengadīgajām un divgadīgajām puķēm bijusi atraitnītēm, begonijām, balzamīnēm, lobelijām un samtenēm (7-9% katrai atsevišķi). Vēl pārdotākās ir petūnijas, alises, leduspuķes, neļķes, rudbekijas un lauvmutītes.

Praktiski visas (87%) viengadīgās un divgadīgās puķes pārdotas kā konteinerstādi.

Vidēji 41% no visām viengadīgajām un divgadīgajām puķēm tiek pārdotas apstādījumu ierīkotājiem, nedaudz mazāk – 38% - tiešajā tirdzniecībā iedzīvotājiem. Salīdzinoši liels daudzums ar pārējām aplūkotajiem produkcijas veidiem tiek realizēts tirdzniecības tīkliem (17%). Ierīkotu dārzu veidā pārdoti 3% viengadīgo un divgadīgo puķu, bet ražotājiem – tikai 1%.

b) Ziemcietes

Ziemcietes veido aptuveni 3% no kopējā vietējo stādu apgrozījuma. Pēc aptaujas datiem, ziemciešu realizācijas vērtība bijusi Ls 134 tūkst., šī produkcijas grupas jaunstādu realizācijas vērtība nav sasniegusi pat Ls 2 tūkst.

Pēc apgrozījuma vērtības populārākās ziemcietes ir laimiņi, flokši, dienziendes, heihēras, astilbes un hostas.

Ziemcietes galvenokārt tiek realizētas kā konteinerstādi (82%).

Ziemcietes visvairāk tiek pārdotas tiešajā tirdzniecībā iedzīvotājiem (43%), kam seko pārdošana apstādījumu ierīkotājiem (27%), arī šai produkcijas grupai salīdzinoši liels īpatsvars – 20% - tiek realizēts tirdzniecības tīkliem. Ierīkotu dārzu veidā pārdoti tikai apmēram 5% ziemciešu.

c) Dekoratīvie lapu koki un krūmi

Vietējo dekoratīvo lapu koku un krūmu realizācijas vērtība veido gandrīz Ls 400 tūkst. Pārdoto dižstādu, kas ir īpašs produkcijas veids, skaits bijis tikai 2,2 tūkst., to aptuvenā realizācijas vērtība varētu būt gandrīz Ls 70 tūkst. Kopumā realizēti aptuveni Ls 19 tūkst. dekoratīvo lapu koku un krūmu jaunstādu.

Dekoratīvās lapu koku un krūmu kultūras ar lielāko īpatsvaru apgrozījumā ir spirejas, rododendri, klinšrozītes, filadelfi jeb neīstie jasmīni, ceriņi un vilkābeles, savukārt pie dekoratīvo lapu koku un krūmu grupas dižstādiem jāmin liepas, kļavas, ozoli un pīlādži.

75% no lapu koku un krūmu daudzuma tiek pārdoti kā konteinerstādi.

Dekoratīvo lapu koku un krūmu tirdzniecības struktūrā aptuveni 56% veido tiešā tirdzniecība, 30% - realizācija apstādījumu ierīkotājiem, tirdzniecības tīkliem pārdoti 5%, ierīkotu dārzu veidā – 4%, bet pie ražotājiem nonākuši 2% no kopējās pārdotās produkcijas.

Dekoratīvo lapu koku un krūmu dižstādu lielākā daļa (47%) arī pārdoti tiešajā tirdzniecībā, savukārt 40% realizēti apstādījumu ierīkotājiem, bet atlikušie 12% - pārdoti ierīkotu dārzu veidā.

d) Dekoratīvie skujkoki

Dekoratīvo skujkoku pārdošanas vērtība veido aptuveni Ls 774 tūkst., kas ir 19% no kopējā stādu apgrozījuma Latvijā. Skujkoki šobrīd ir nozīmīgākā dekoratīvo stādu grupa (neskaitot meža stādus), veidojot 43% no to kopējā apgrozījuma. Skujkokiem jaunstādi pārdoti tikai aptuveni Ls 14 tūkst. vērtībā.

Šobrīd Latvijā maz tiek izaudzēti dižstādi - dekoratīvo skujkoku aptuvenais skaits varētu būt ap 1,2 tūkst., bet to realizācijas vērtība – gandrīz Ls 10 tūkst. Iespējams, ka daži aptaujātie nav atsevišķi izdalījuši šo produkcijas grupu no kopējiem dekoratīvo koku un krūmu stādiem, tāpēc reālais aptaujāto saražotais dižstādu apjoms varētu būt nedaudz lielāks.

Nozīmīgākās dekoratīvo skujkoku kultūras pēc apgrozījuma ir tūjas, egles, kadiķi, priedes un pacipreses.

Skujkokiem konteinerstādu īpatsvars veido gandrīz 90%, nelielais atlikušais stādu daudzums tiek realizēti kā kailsakņu stādi.

Nozīmīgākais dekoratīvo skujkoku realizācijas veids ir tiešā tirdzniecība iedzīvotājiem, kas veido ap 55%. Apstādījumu ierīkotājiem tiek pārdoti gandrīz 30% no šīs produkcijas veida realizēto stādu vērtības. Saskaņā ar aptaujas datiem, tirdzniecības tīkliem vidēji pārdoti 8% dekoratīvo skujkoku stādu. Stādu, kas pārdoti ierīkotu dārzu veidā, īpatsvars veido aptuveni 4%.

Dekoratīvo skujkoku dižstādu realizācijā salīdzinoši lielāks kā dekoratīviem skujkokiem kopā ir īpatsvars pārdošanai apstādījumu ierīkotājiem (80%), atlikušie stādi realizēti tiešajā tirdzniecībā (20%).

e) Augļu koki un ogulāji

Augļu koki un ogulāji ar pārdošanas vērtību Ls 185 tūkst. veido aptuveni 5% no kopējā vietējo stādu apgrozījuma, no tiem Ls 8 tūkst. realizēti kā jaunstādi. Ārējās tirdzniecības dati liek domāt, ka šobrīd vietējie ražotāji spēj praktiski pilnībā nodrošināt iekšējo pieprasījumu pēc šiem stādiem, taču to realizācijai šobrīd pastāv tikai Latvijas tirgus.

Pie nozīmīgākajām audzētajām kultūrām pēc apgrozījuma vērtības pieder ābeles (37%), ķirši (13%) un plūmes (11%). No aptaujāto, kas norādījuši populārākās kultūras, kopējā augļu koku un ogulāju apgrozījuma 5% atsevišķi nepārsniedz zemenes, bumbieres un avenas. Salīdzinoši mazāk tiek audzētas upenes, jāņogas, ērkšķogas.

Šīs produkcijas grupas stādus galvenokārt realizē kā kailsakņu stādus (gandrīz 85%), konteinerstādu tehnoloģija tiek izmantota ievērojami retāk.

Praktiski visa augļu koku un ogulāju produkcija tiek realizēta, pārdodot tos tieši patērētājam (54%) vai arī komercdārziem (40%). Tikai vidēji ap 3% no kopējā šo stādu apgrozījuma uzrādīti kā pārdošana tirdzniecības tīkliem, bet 2% - apstādījumu ierīkotājiem.

Darījumos ar komercdārziem bieži pastāvējusi iepriekšēja vienošanās par realizējamo stādu vērtību.

f) Meža stādi

Nozīmīgākais stādaudzēšanas produkts pēc pārdošanas vērtības Latvijā ir meža stādi, kuru piedāvājumu gandrīz pilnībā nodrošina A/S “Latvijas valsts meži”, aizņemot 97% no šīs produkcijas vietējā tirgus.

Meža stādi ir produkcijas veids, ar kuru, spriežot pēc ārējās tirdzniecības datiem, Latvija pilnībā spēj sevi nodrošināt, jo ievesto stādu vērtība ir salīdzinoši neliela, taču tiem šobrīd pastāv tikai vietējais tirgus, jo arī izvesto stādu vērtība ir maza. Vietējo tirgu Latvijā izdevies

nosargāt, pateicoties valsts politikai meža atjaunošanas jomā, pievienošanās ES tikai paplašinājusi tirgus iespējas.

Pēc aptaujas datiem, meža stādu pārdošanas vērtība 2006.gadā Latvijā bijusi Ls 2,270 milj., kas veido vairāk nekā pusi no kopējā vietējā ražojuma stādu apgrozījuma.

Galvenie audzētie meža stādu veidi ir egļe un priede, kas veido ap 90% no kopējā šo stādu apgrozīja (egļe – 47%), vēl minami bērzs (4%) un melnalksnis (2%), pārējo stādu veidu ražošana ir salīdzinoši nenozīmīga.

60% no visu pārdoto meža stādu daudzuma tiek realizēti kā kailsakņu stādi, atlikušie 40% - kā konteinerstādi.

Meža stādu tirdzniecība notiek galvenokārt pārdodot tos tieši iedzīvotājiem (90%), pie kā pieder arī patēriņš A/S “Latvijas valsts meži” iekšējām vajadzībām, veidojot ap 60-70%.

Atšķirībā no citiem stādaudzēšanas produkcijas veidiem, augsts ir to darījumu īpatsvars, par kuriem pastāv iepriekšēja vienošanās, tie ir aptuveni 70% no kopējās realizācijas vērtības.

g) Citi stādi

Pārējie stādi veido aptuveni Ls 178 tūkst., to starpā Ls 10 tūkst. attiecas uz ūdensaugiem, vēl šeit ietilpst rozes, dālijas, telpaugi u.c.

Saskaņā ar uzrādīto informāciju, nozīmīgākie ūdensaugi ir ūdensrozes un meldri. Visi uzskaitītie ūdensaugi realizēti kā konteinerstādi. Tie tiek audzēti nelielā skaitā saimniecību, kur biežāk izmantotie pavairošanas veidi atšķiras (ar sēklām, jaunstādi, citādi). Tie galvenokārt tiek realizēti tieši iedzīvotājiem (72%), apstādījumu ierīkotāji iepirkuši 20%, bet pārējie pārdoti ierīkotu dārzu veidā.

2.3.2. Produktu bioloģiskā un klimatiskā piemērotība, komerciāli industriālai audzēšanai Latvijā

a) Viengadīgās un divgadīgās puķes

Tā kā viengadīgās kultūras tiek uzturētas tikai vienu sezonu, nav būtisku ierobežojumu šo kultūru audzēšanai Latvijā. Tomēr jāreķinās, ka aukstās un slapjās vasarās siltumu mīlošas kultūras var nīkuļot un ciest no slimībām (parasti dažādas puves un miltrasas). Tā kā liela daļa šīs grupas augu, sākot atklātās platībās, sāk ziedēt tikai vasaras vidū vai beigās, tai pašā laikā pircēju pieprasījums pēc ziedošiem augiem vislielākais ir jau aprīlī un maijā, pastāv tirgus diktēta prakse, ka puķes tiek sētas ziemas mēnešos apsildāmās platībās, lai maksimālā pieprasījuma laikā sasniegtu pārdošanas gatavību. Apsildāmo platību izmantošana stādu audzēšanai izraisa produkcijas sadārdzināšanos. Tomēr ņemot vērā jaunāko šķirņu sēklu dārdzību, atsevišķu kultūru specifiskos diedzēšanas apstākļus un siltumnīcu ekspluatācijas izmaksas, vērojama prakse iepirkt viengadīgo kultūru jaunstādus no Rietumeiropas audzētavām, šādā veidā novēršot apkurināmu siltumnīcu platību izmantošanu stādu audzēšanai ziemas mēnešos, kad ir vislielākais siltumenerģijas patēriņš. Daļa kultūru (piemēram, lielziedu atraitnītes), sasniedzot pārdošanas kondīciju, grūti panes transportēšanu lielos attālumos un ar to saistītās straujās temperatūras izmaiņas un ilgstošu aptumšojumu. Tas veicina vietējo stādaudzētavu iespējas noturēt vietējo tirgu, tai pašā laikā samazina eksporta iespējas.

b) Ziemcietes

Galvenās ziemcietes kultūras ir pilnībā piemērotas audzēšanai Latvijā apstākļos bez īpašiem ieguldījumiem to ziemcietības nodrošināšanai. Tomēr pārzieminot augus konteineros (podos), jāreķinās ar sakņu kamola caursalšanas risku un ir vēlams augus pārziemināt lecektīs, vai arī stādu laukumos tos apbērt ar termoizolējošu materiālu (sausas lapas,

zāģskaidas, kūdra). Nav ieteicami labības salmi, kas var veicināt peļveidīgo grauzēju savairošanos un postījumus.

c) Ūdensaugi

Ūdensaugi ir nozīmīgs mitru vietu apstādījumu elements. Kritiskākais aspekts šo augu kultivēšanā ir saistīts ar katra taksona (sugas, šķirnes) salciētību. Daļa Amerikas izcelsmes ūdensrožu spēj augt vietās, kur ūdens līmenis nav dziļāks par 40-50cm. Ūdensaugiem ir ierobežotas iezīmošanas iespējas un aukstās ziemās šādi augi var izsaldēt. Tādēļ pirms komerciālas kādas šķirnes audzēšanas uzsākšanas jāizvērtē šķirnes piemērotība Latvijas klimata apstākļiem un piemērotība ražošanai komerciālos apjomos. Veiksmīgi izmantojamas ir Latvijas vietējās ūdensaugu un mitru vietu augu sugas.

d) Dekoratīvie lapu koki un krūmi

Dekoratīvo lapu koku un krūmu plašais sugu un šķirņu klāsts ļauj veiksmīgi izvēlēties Latvijas klimata apstākļos veiksmīgi kultivējamo sortimentu. Pirms lielražošanas uzsākšanas kritiski izvērtējams jaunāko šķirņu sortiments. Modernizējot sortimentu, priekšroka dodama to sugu jaunajām šķirnēm, kuru piemērotība Latvijas klimatam jau ir apstiprinājusies. Tomēr arī to nevar uzskatīt par garantiju šķirnes veiksmīgai audzēšanai. Tā, piemēram, parastās zirgkastaņas *Aesculus hippocastanum* šķirne 'Baumannii' regulāri apsalst un nezied, zaudējot būtiskāko īpašību, kuras dēļ to stāda apstādījumos. Sala neizturīgas ir daudzas dienvidnieciskas izcelsmes parastā virša *Calluna vulgaris* šķirnes. Daudzām Rietumeiropā plaši audzētām sugām un to šķirnēm (platānas *Platanus*, ambraskoks *Liquidambar styraciflua*, u.c.) pirmajos stāda audzēšanas gados pastāv liels risks ciest ziemas salā un pavasara salnās. Līdz ar to mēģinot šo kultūru stādus audzēt, kvalitatīvu stādu iegūšana ir problemātiska un no to audzēšanas būtu jāatsakās, neraugoties uz to, ka no Rietumvalstu audzētavām ievestie dižstādi (virs 2-3m augstumā) var ilgi (pat gadu desmitiem) augt aizsargātās vietās arī Latvijā līdz ekstremāli bargai ziemai. Stādu audzētājiem rūpīgi jāizvērtē katras stādaudzētavas mikroklimata īpatnības un jāizvēlas adekvāts sortiments. Plašākas iespējas šajā ziņā ir Latvijas Rietumu daļā jūras piekrastē un citās vietās ar maigāku klimatu, kur ir mazāks risks audzēt šīs riskantās sugas un šķirnes. Tai pašā laikā stādu pircēji ir jāinformē par riskiem, kas apdraud viņu iegādātos stādus, lai negrautu stādaudzēšanas nozares prestižu.

e) Dekoratīvie skujkoki

Latvijas klimata apstākļos ar panākumiem audzējama liela daļa Eirāzijas ziemeļu daļas un Ziemeļamerikas ziemeļu daļas egļu *Picea*, priežu *Pinus*, lapegļu *Larix*, tūju *Thuja* sugu un šķirņu. Eiropas baltegles *Abies alba*, Kaukāza baltegles *A.nordmanniana*, austrumu biotas *Platyclus orientalis* un citu sala jūtīgu sugu un šķirņu audzēšana vairāk ieteicama Latvijas rietumu daļā aizsargātās vietās esošās stādaudzētavās ar salīdzinoši maigu klimatu.

f) Augļu koki un ogulāji

Augļu koki un ogulāji ir saimnieciski nozīmīgs stādaudzēšanas attīstības virziens. Tā kā turpinās augļu dārzu pārstrukturēšana uz intensīvajiem augļudārziem un īpašu stādu pieprasījumu (potējumi uz punduru un puspunduru potcelmiem), paredzams stādu patēriņa pieaugums. Valstī ir veikts nozīmīgs darbs Latvijas klimatam un komerciālai audzēšanai piemērotāko šķirņu izvērtēšanas jomā. Nav būtisku šķēršļu augļukoku un ogulāju stādu audzēšanas uzsākšanai komerciāli industriālos apmēros, tiklīdz šai stādu grupai ir pieprasījums.

g) Meža stādi

Meži Latvijā aizņem 2923 tūkst. ha jeb 45,7% no valsts teritorijas un mežkopība ir būtiski svarīga valsts tautsaimniecības nozare. Meža stādu audzēšanā ir svarīgi ievērot pavairojamā materiāla atbilstību audzēšanai noteiktā reģionā, ko panāk katrā reģionā stādot tikai tā paša vai līdzīga reģiona izcelsmes stādāmo materiālu.

h) Citi stādi

Nepilnīgi ziemcietīgās sīpolpuķes un gumpuķes. Gladiolas un dālijas ir Latvijā ilgstoši kultivētas un tradicionālas dekoratīvo augu kultūras, kuras atbilstoši agrotehnikai audzējot, norokot un uzglabājot, var veiksmīgi audzēt Latvijas apstākļos.

2.3.3. *Pielietotie ražošanas paņēmieni*

a) Viengadīgās un divgadīgās puķes

Viengadīgās un divgadīgās puķes lielākoties pavairo ar sēklām, atkarībā no kultūras, izsējot tās kastītēs un vēlāk izpiķējot, vai arī sējot kasetēs, retāk – atklātā gruntī. Sēklu izsēju veic no iepriekšējā gada decembra (begonijas *Begonia*), pārdošanas gada februāra (cinerārijas *Senecio*, heliotropi *Heliotropium*), tomēr lielākajai daļai, atkarībā no audzējamās kultūras specifikas, sēklu izsēšanu veic pārdošanas gada pavasarī (marts-maijs). Daļai no viengadīgo un divgadīgo puķu kultūrām sēklu dīgšana notiek vairākas nedēļas un tās dīgst tikai samērā augstās temperatūrās (20 un vairāk grādi pēc Celsija). Latvijas klimata apstākļos šo kultūru komerciāla audzēšana nav iespējama bez segtu apkurināmu siltumnīcu platību izmantošanas, kas ir saistīts ar izdevumiem par siltumenerģiju. Ņemot vērā iepriekšminētos apstākļus, stādaudzētavām ir ieteicams veikt izdevumu apjoma salīdzināšanu, audzējot stādus no sēklām un no iepirktiem jaunstādiem tām kultūrām, kuru audzēšanas tehnoloģija prasa izsēju veikt no decembra līdz februārim, kā arī kultūrām, kuru dīgšanai ir jānodrošina specifisks gaismas un temperatūras režīms vairāku nedēļu garumā. Veicot audzēšanu kasetēs lielos apjomos nepieciešamas sēšanas un pārdošanas iekārtas. Dažām kultūrām arī jāveic galotņošana kuplāka un kompaktāka auguma iegūšanai. Rietumu stādaudzētavu praksē tas dažkārt tiek panākts ar sintētisko hormonu palīdzību, tā nobremzējot centrālās vasas augšanu un veicinot stumbra zarošanos.

b) Ziemcietes

Ziemciešu lielāko daļu pavairo ar ceru dalīšanu (astilbes *Astilbe*, hostas *Hosta*, ziemasteres *Aster*, dienziendes *Hemerocallis*, flokši *Phlox*, tradescancijas *Tradescantia*, delfīnijas *Delphinium*, heuhēras *Heuchera*, īrisi *Iris*, peonijas *Paeonia*, daļa magoņu *Papaver*, helēnijas *Helenium*, daļa pīrmulu *Primula*, laimiņi *Sedum*), ar sēklām (pulkstenītes *Campanula*, nelķes *Dianthus*, delfīnijas *Delphinium*, ozolītes *Aquilegia*, enotēras *Oenothera*, deviņvīruspēks *Verbascum*, Ehinācijas *Echinacia*, daļa pīrmulu *Primula*, drudzenes jeb genciānas *Gentiana*), ar spraudņiem (flokši *Phlox*, laimiņi un čīkstenes *Sedum*). Sīpolpuķes - ar sīpoliem vai to dalīšanu. Ģeneratīvi (ar sēklām) pavairojamo ziemciešu stādu audzēšana būtiski neatšķiras no viengadīgo un divgadīgo puķu stādu audzēšanas. Lai paātrinātu ziemciešu veģetācijas sākumu un uzlabotu produkcijas vizuālo kvalitāti, tuvojoties pārdošanas sezonas sākumam konteineros audzētas ziemcietes aprīlī un maijā nereti tiek ievietotas neapkurināmās siltumnīcās lecektīs vai siltumnīcās.

c) Ūdensaugi

Ūdensaugu pavairošana notiek galvenokārt ar ceru un sakneņu dalīšanu, ataudzēšanu veicot seklūdens baseinos ar ūdens līmeni 5-15cm virs stādu poda (konteinerā). Lielākās problēmas saistītas ar jauno stādu (īpaši, sala neizturīgāko ūdensrožu šķirņu) pārziemināšanu. Šis ir

viens no galvenajiem riska faktoriem ūdensrožu liela apjoma pavairošanā, kur meklējams katrai stādaudzētavai individuāls risinājums, aprakstītie paņēmieni ir galvenokārt saistīti ar baseinu piesegšanu ar niedru segām vai citu termoizolējošu pārklājumu, gan turēšanu vēsā mitrā pagrabā, gan palešu iegremdēšanu dziļākā necaursalstošā ūdensbaseinā. Pirmajos divos gadījumos nopietnas stādu saglabāšanas problēmas var radīt pelņveidīgie grauzēji un parazītisko sēņu infekcijas (dažādi pelējumi).

d) Dekoratīvie lapu koki un krūmi

Lielāko daļu dekoratīvo lapu koku sugu pavairo galvenokārt ar sēklām, sēklas ievācot no Latvijas klimata apstākļos veiksmīgi aklimatizētiem mātesaugiem vai arī, ja vietējas izcelsmes sēklas nav pieejamas, iepērkot piemērotas proveniences (izcelsmes reģiona) sēklas no reģioniem, kuros klimats ir iespējami līdzīgs Latvijas klimatam. Ierīkojot koku stādu audzēšanas plantācijas “nemeža zemēs”, nepieciešams to augsni papildināt ar kokaugu sugas normālu fizioloģisko procesu uzturēšanai nepieciešamo mikroorganismu kompleksu. Īpaši būtiski tas ir tādiem obligātās mikořizas augiem kā ozoliem, priedēm, eglēm, balteglēm u.c. Atlasot sēklu materiālu, jāņem vērā sugas populācijas izturība pret vēlajām un agrajām pavasara salnām, kuras var būtiski ietekmēt jaunos kociņus pirmajos dzīves gados pēc izstādīšanas no stādu audzētavas. Īpaši svarīgi tas ir piedāvājot stādus valstīs, kuru klimatam šīs salnas raksturīgas. Ierobežojošs faktors vietējās izcelsmes kokaugu pavairojamā materiāla iegūšanā ir mātesaugu pieejamība – daudzām sugām pietiekami veci un pilnvērtīgas sēklas ražojoši eksemplāri ir sastopami tikai botānisko dārzu kolekcijās, arborētumos jeb dendrārijos, vecajos muižu parkos un apdzīvotu vietu apstādījumos, tai skaitā privātās teritorijās, kur pavairojamā materiāla iegūšanai pastāv fiziski un juridiski šķēršļi. No sēklām audzētu stādu iegūšanai ir svarīgi ievērot pareizu sēklu uzglabāšanas un apstrādes režīmu un darbību kalendāro secību (sēšana uz augsnes virskārtas vai apberot, diedzēšana gaismā vai tumsā, pārmaiņus turēšana aukstumā un siltumā, sausā un slapjā stratifikācija, skarifikācija), kas ir individuāla katrai sugai. Svarīgi ir nodrošināt piemērotu mitruma režīmu dīgstu pirmajās attīstības stadijās, kad to īslaicīga iekalšana var izraisīt augu bojāeju. Dekoratīvo lapu koku un krūmu šķirnes (arī to sugu atsevišķus klonus, kuriem ir svarīgi iegūt viendabīgāku stādmateriālu, piemēram, ielu apstādījumu un aleju kokiem) pavairo ar zaru vai sakņu spraudeņiem, potējot vai acojot. Ar spraudeņiem viegli pavairojamo dekoratīvo lapu koku un krūmu (spirejas *Spiraea*, neīstie jasmīni jeb filadelfi *Philadelphus*, čužas jeb klinšrozītes *Pentaphylloides* u.c.), pavairošanai nav obligāta īpašu klimata kameru izmantošana, kas nodrošina noteiktu temperatūras un mitruma režīmu. To ar pietiekami labiem panākumiem veic lecektīs, izmantojot apsakņošanas līdzekļus un nodrošinot nelielu apēnojumu un mitrumu. Salīdzinoši vienkāršās pavairošanas dēļ šīs sugas un šķirnes tiek pavairotas katrā audzētavā, kur parasti tiek uzturēta arī mātesaugu kolekcija. Ar spraudeņiem komplicēti pavairojamo dekoratīvo lapu koku un krūmu pavairošanai ir nepieciešami speciāli apstākļi (lecektis, apsildāmas vai daļēji apsildāmas siltumnīcas) gan spraudeņu apsakņošanas nodrošināšanai un apsakņoto spraudeņu uzturēšanai pirmo 3-12 mēnešu laikā. Tipiski šīs grupas augi ir rododendru šķirnes, lazdas, ceriņi u.c. augi, kuru pavairošanai pastāvīgi tiek meklēti labākie risinājumi, paralēli mēģinot pavairošanu ar potēšanu un audu kultūrām. No lapu kokiem un krūmiem potēšana visplašāk tiek izmantota rožu *Rosa*, dekoratīvo ābeļu *Malus* šķirņu pavairošanā. Ļoti plaši šī metode tiek izmantota, pavairojot augļkokus - pārtikas un dekoratīvo ābeļu *Malus* sp. šķirnes, pārtikas bumbieru *Pyrus communis*, saldo ķiršu *Cerasus avium* šķirnes. Par potcelmiem tiek izmantoti tās pašas sugas vai radniecīgu sugu sējeņi vai veģetatīvi pavairoti potcelmi. Ar audu kultūru metodi Latvijā veiksmīgi tiek pavairotas ceriņu *Syringa* šķirnes, veiksmīga pieredze pārtikas pīlādžu *Sorbus*, ķiršu *Cerasus* šķirņu pavairošanā ļauj domāt par šīs metodes izmantošanas perspektīvām šo ģinšu dekoratīvo sugu un šķirņu pavairošanai. Audu kultūru metodes izmantošanas uzsākšanai dažāda veida kultūru (īpaši svarīgi, augļu koku un ogulāju) pavairošanā nesaraucjami saistāma

ar rūpīgu katra taksona pirmo partiju atbilstības pārbaudi. Kokaugu salīdzinoši garākais attīstības cikls neļauj konstatēt dekoratīvu (arī pārtika) nolūkos audzēto kokaugu stādu atbilstību izvirzītajām prasībām. Tādēļ šīs produktu grupas komerciāli industriālas stādu audzēšanas pirmais etaps ir valsts pasūtījums pētījumiem. Nepārbaudīta un neatbilstoša materiāla realizācija starptautiskajā tirgū var graut nozares prestižu un radīt neuzticību Latvijas stādu audzētājiem neatkarīgi no institūcijas, kuru tie pārstāv. Bez īpašiem pētījumiem realizācija iespējama tikai norādot audzēšanas metodes novatorismu un iespējamo neatbilstību. Īpaša lapu koku un skuju koku audzēšanas forma ar atšķirīgām tehnoloģijām un audzēšanas ilgumu ir dižstādu – ielu apstādījumu koku audzēšana, kuru vietējas izcelsmes deficīts šobrīd ir aktuāls valstī. Tomēr šīs stādu apakšgrupas audzēšanas attīstība ir iespējama tikai ar ievērojamiem kapitālieguldījumiem speciālajās iekārtās.

e) Dekoratīvie skujkoki

Galvenajos aspektos pavairošanas veidi un metodes dekoratīvajiem skuju kokiem un krūmiem neatšķiras no dekoratīvo lapu koku un krūmu pavairošanas. Tā kā daļa kokaugu (baltegles *Abies*, ciedrupriedes *Pinus* u.c.) sāk ražot kvalitatīvas sēklas 10-30 gadu vecumā, mātesaugu stādījumu izveidošana sāk atmaksāties tikai ilgākā laika periodā, tādēļ šo sugu sēklas ieteicams iepirkt Latvijas genofonda kolekcijās. Plašākais skujkoku pavairojamā materiāla sortiments ir A/S „Latvijas valsts meži” uzņēmumā LVM Sēklas un stādi. Skujkoku sugu pavairošana notiek galvenokārt ar sēklām, īpašu uzmanību pievēršot sēņu slimību profilaksei un apkarošanai dīgstiem. Veģetatīvi viegli pavairojamo skujkoku sugas un šķirnes (Rietumu tūjas jeb dzīvības koka *Thuja occidentalis* šķirnes, parastās īves *Taxus baccata* šķirnes u.c.) pavairo ar spraudņiem. Komplicētāka ir egļu *Picea* pavairošana ar spraudņiem, tādēļ šai kultūrai (īpaši asās egles *Picea pungens* jaunākajām šķirnēm) pavairošanu veic ar potēšanu. Skujkokiem tikai retos gadījumos ir piemērojama pavairošana ar audu kultūru metodi. Potēšana kā pavairošanas pamatmetode tiek izmantota parastās priedes *Pinus sylvestris*, melnās priedes *P. nigra*, veimutpriedes *Pinus strobus*, balteglu *Abies* šķirņu, jaunāko asās egles *P. pungens* šķirņu pavairošanā. Par potcelmiem tiek izmantoti tās pašas sugas vai radniecīgu sugu sējeņi. Šī pavairošanas metode ietver potcelmu izaudzēšanu, pavairojamā materiāla (potzaru) izaudzēšanu vai iepirkšanu, potēšanas veikšanu, augu sistemātisku aprūpi pēc potēšanas periodā, tālāku audzēšanu līdz pārdošanas kondīcijas sasniegšanai. Pavairošana ar potēšanu ir darba un laika ietilpīgs process ar lielu roku darba īpatsvaru, tai pašā laikā skujkoku šķirņu potējumi ir vieni no dārgākajiem stādaudzēšanas produktiem līdzās īpašās formās veidotiem kokiem un dižstādiem.

f) Augļu koki un ogulāji

Augļu koku un ogulāju pavairošanas un audzēšanas metodes būtiski neatšķiras no dekoratīvo lapu koku un krūmu pavairošanas metodēm, izņemot ģeneratīvo pavairošanu ar sēklām, kas šajā stādu grupā tiek izmantota ļoti reti pat potcelmu iegūšanai. Ogulājus lielākoties pavairo ar spraudņiem, augļu kokus - potējot. Saldo un skābo ķiršu, kā arī pīlādžu pārtikas šķirņu pavairošanā veiksmīgi tiek izmantota audu kultūru metode. Audzējot rožu dzimtas augļukokus un ogulājus atklātās platībās, aktuāla ir tā sauktā augsnes noguruma problēma, proti atkārtoti audzējot vienas un tās pašas ģints augus vietā, kur tādi jau auguši, stādiem novērojami mazāki pieaugumi. To novērš mainot šo kultūru audzēšanas laukus vai arī veicot aršanu, augsnes ielabošanu ar mikrobioloģiskajiem preparātiem u.c. pasākumiem.

g) Meža stādi

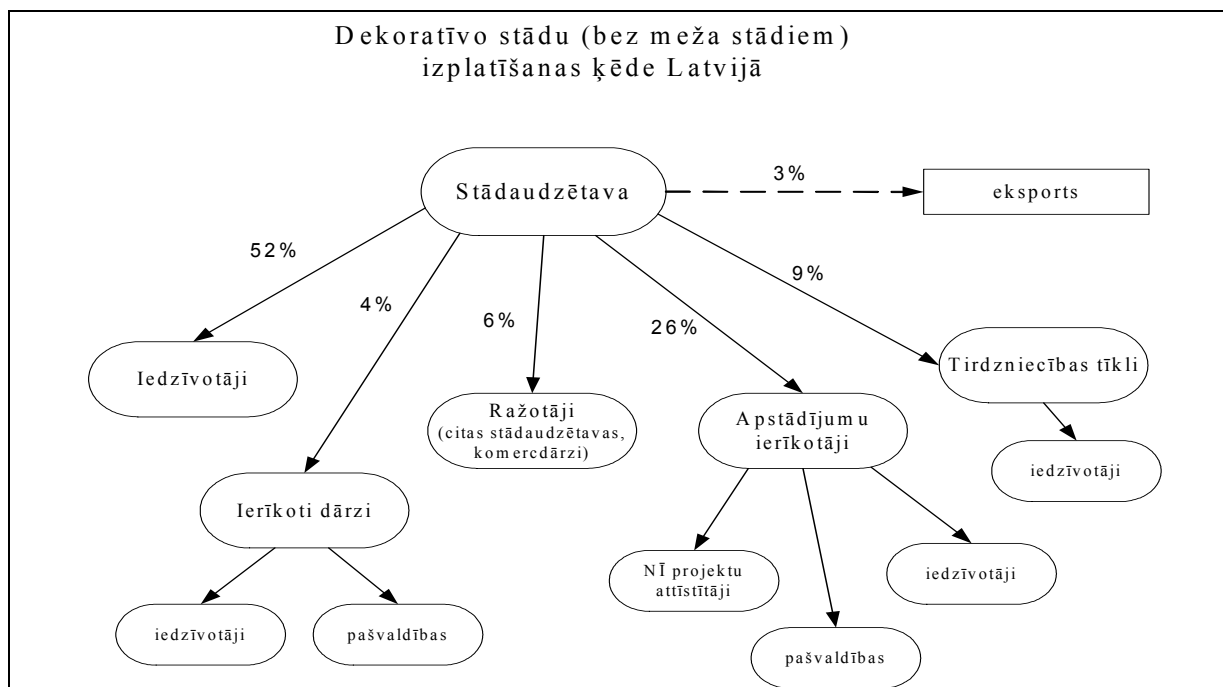
Meža stādu audzēšanā jau šobrīd A/S „Latvijas valsts meži” un citur tiek izmantotas modernākās sēšanas un stādu audzēšanas tehnoloģijas, audzējot gan kailsakņu stādus ar uzlabotu sakņu struktūru, gan audzējot konteinerstādus.

h) Citi stādi

Nepilnīgi ziemcietīgās sīpolpuķes un gumpuķes. Dālijas tiek pavairotas ar ceru dalīšanu un spraudņiem, gladiolas ar bumbuļsīpolu dalīšanu vai vairsīpoliņiem. Nozīmīga šo kultūru stādu audzēšanas daļa ir gumu un bumbuļsīpolu pārziemināšana, kas prasa īpaša temperatūras un mitruma režīma ievērošanu un apstrādi pret sēņu infekcijām.

2.3.4. Produktu izplatīšana

Ja aplūko stādaudzēšanas nozares produktu izplatīšanas ķēdi (2-7.attēls), kā stādi nokļūst no stādu audzētāvam līdz gala patērētājam – iedzīvotājiem, šobrīd nozīmīgākais vietējo stādu izplatīšanas veids ir tiešā tirdzniecība iedzīvotājiem, turklāt tas veido aptuveni pusi (52%) no uzrādīto stādu apgrozījuma, kas ir ļoti augsts rādītājs, ja salīdzina ar Nīderlandi un Vāciju. Otrs nozīmīgākais tirdzniecības kanāls ir apstādījumu ierīkotāji, pie kuriem nonāk aptuveni 1/4 daļa saražotās stādu produkcijas. Tirdzniecības tīkli šobrīd pārsvarā strādā ar importa produkciju, caur tiem tiek realizēti tikai aptuveni 9% no vietējo stādu kopējā apgrozījuma. Tālāk ražotājiem, pie kuriem pieder citas stādaudzētavas, kā arī augļu un ogu komercdārzi, pārdoti aptuveni 6% no saražotajiem stādiem, turklāt šis izplatīšanas veids šobrīd pastāv gandrīz tikai augļu kokiem un krūmiem (85% no kopējā šādā veidā realizētā stādu apgrozījuma). Daļa stādaudzētavu papildus audzēšanai sniedz arī apstādījumu ierīkošanas pakalpojumus, līdz ar to ierīkotu dārzu veidā pārdoti 4% no kopējiem stādiem. Saskaņā ar aptaujā sniegto informāciju, tikai aptuveni 3% no kopējās saražotās produkcijas tikuši eksportēti.

Avots: LVAEI aprēķini pēc stādaudzētāju aptaujas datiem

2-7.attēls. Latvijas stādaudzēšanas nozares produktu (bez meža stādiem) izplatīšanas ķēde Latvijā 2006.gadā

Lielākā daļa vietējo ražotāju šobrīd var lepoties ar ļoti plašu augu sortimentu un šī sortimenta izejmateriāla pieejamību, taču diemžēl šobrīd Latvijā saimniecību vajadzībām netiek veikta augu selekcija, kā rezultātā tiktu radītas jaunas augu šķirnes, tāpat nav zināmi gadījumi, kad tiktu ieviestas citās valstīs izgudrotas un ar autortiesībām aizstāvētās jaunās šķirnes. Taču tendences Eiropas stādu tirgū rāda, ka aizvien vairāk pieprasījums pieaug pēc jaunām šķirnēm, līdz ar to audzētāji citās valstīs strādā, lai nepārtraukti atjaunotu savu sortimentu, jo vidēji vienas šķirnes dzīves cikls ilgst tikai kādus 10 gadus, no kuriem 3 gadi pāriet no tās izveidošanas brīža līdz nonākšanai tirgū. Jaunu augu un šķirņu ieviešana ir viens no priekšnosacījumiem, lai noturētu savu vietu tirgū.

Tāpat tendence tomēr ir tāda, ka pārdevēja (kuram tā ir pamatdarbība), nevis ražotāja uzdevums ir nodrošināt sortimenta daudzveidību. Plašu sortimentu var atļauties audzēt tikai tās saimniecības, kurās ir reti vai kādā citādā ziņā neparasti stādi, kādi nav citās audzētavās (Nīderlandē šādas saimniecības ir tikai kādas 5), jo pretējā gadījumā vieni un tie paši stādi audzēti specializētās saimniecībās un plaša sortimenta saimniecībās, nonākot vairumtirgū, ražošanas izmaksu ziņā nav vienlīdz konkurētspējīgi. Tā kā Latvijā šobrīd lielākā daļa stādu tiek realizēti tiešajā tirdzniecībā no saimniecībām, ražotājs vienlaicīgi bieži ir arī pārdevējs, un ražotāja cena vairumā gadījumu ir mazumtirdzniecības cena, kaut gan pēc būtības ražotāja cenai būtu jābūt vairumtirdzniecības cenai. Tas šobrīd ir iespējams salīdzinoši mazo ražošanas apjomu dēļ, kā arī saistībā ar pagaidām ne tik lielo dārzu centru popularitāti iedzīvotāju vidū.

2.4. Secinājumi

- 3) Latvijas ģeogrāfiskā atrašanās vieta stādaudzēšanas nozarei rada gan priekšrocības, jo ļauj Latvijā audzētos stādus izmantot lielākajā daļā abu joslu, gan trūkumus, jo nepastāvīgie laika apstākļi, temperatūras svārstības ziemā, regulārās aukstās ziemas un vēsās vasaras, kā arī vēlās pavasara salnas nopietni ierobežo stādaudzētavu sortimentu, kā arī prasa papildus ieguldījumus šo faktoru ietekmes mazināšanas pasākumiem.
- 4) Par piemērotākiem kokaugu stādu audzēšanas reģioniem uzskatāmi Vidzeme un Latgale, jo šeit izaudzētie stādi būs ar labu ziemcietību un izmantojami visā Latvijas teritorijā, kā arī lielā daļā Ziemeļ- un Austrumeiropas. Šobrīd saskaņā ar stādaudzētāju aptaujas rezultātiem visvairāk saimniecību ir Rīgas un Jelgavas rajonos, no reģioniem visvairāk pārstāvēta ir Zemgale un Vidzeme.
- 5) Relatīvi līdzenais reljefs, dažādu kultūru audzēšanai pieejamie atšķirīgie augsnes tipi, ūdens un kūdras resursi ir nozīmīgs faktors, kas Latvijai rada privilīģētu stāvokli stādu audzēšanas nozares attīstībai. Turklāt pagaidām Latvijas stādaudzētājiem ir salīdzinoši lēti un viegli pieejami zemes resursi, kas ir viens no nozīmīgākajiem ražošanas resursiem stādaudzēšanā.
- 6) Dārzkopības tradīcijas un akumulētās zināšanas Latvijā rada labvēlīgu vidi stādu audzēšanas attīstībai. Tai pašā laikā ir jūtams kvalificēta darbaspēka deficīts, ko daļēji izraisa celtniecības apjomu pieaugums un spēja piedāvāt augstāku atalgojuma līmeni.
- 7) Latvijā ir veikta vērienīga rododendru, parka rožu, gladiolu, dāliju, liliju, tulpju, dienziežu, vīnogulāju, aprikožu u.c. kultūru selekcija, kuras rezultāti ir atzīti pasaulē. Tai pašā laikā valstī ir minimāli izmantotas šo panākumu radītās iespējas stādaudzēšanu pārvērst par komerciāli industriālu nozari ar oriģinālas produkcijas eksporta iespējām. Latvijā netiek pilnvērtīgi izmantotas vietējās lapu un skuju kokaugu genofonda kolekcijas un pārāk lēni notiek jaunāko citzemju selekcijas kokaugu un ziemciešu šķirņu aklimatizācijas izmēģinājumi un ieviešana ražošanā.

- 8) Latvijas saimniecības ir salīdzinoši mazas pēc apgrozījuma uz vienu saimniecību. Saskaņā ar stādaudzētāju aptaujas rezultātiem, 94% audzētavu apgrozījums nesasniedz Ls 100 tūkst.
- 9) Salīdzinot ar tādām vadošām stādu audzētājvalstīm kā Nīderlande un Vācija, Latvijā stādu audzēšana nav intensīva, par to liecina ievērojami mazāks iegūtais apgrozījums vidēji uz vienu izmantoto zemes ha. Šobrīd tas ir iespējams ievērojami zemākās zemes cenas dēļ.
- 10) Latvijas stādaudzētavām kopumā nav raksturīga specializācija, lielākajā daļā saimniecību tiek audzētas vairākas produktu grupas. Pašreizējā attīstības stadijā stādaudzēšanas nozares attīstības tendences ir vērstas uz iespējami plašu stādu sortimenta aptveršanu ar minimālām specializācijas pazīmēm šaura sortimenta stādu un atsevišķu stādaudzēšanas etapu virzienā. Izņēmums ir meža stādu audzētavas un z/s „Bērziņi”, kas ir specializējušies ziemciešu audzēšanā. Specializācija saimniecību starpā pagaidām netiek izmantota kā iespēja izmaksu efektivitātes palielināšanai.
- 11) Neskatoties uz to, ka Latvija stādaudzētavas ir salīdzinoši jaunas, nozarē ir pietiekami daudz stādu audzēšanā pieredzējušu saimniecību īpašnieku.
- 12) Latvijā šobrīd ir salīdzinoši zema darbaspēka produktivitāte stādu audzēšanā (apgrozījums uz vienu nodarbināto) kā arī zems kapitālieguldījumu līmenis nozarē. Līdz šim tas bijis iespējams pateicoties salīdzinoši zemākām darbaspēka izmaksām kā citās valstīs.
- 13) Aptuveno izmaksu analīze liecina, ka stādaudzēšanas nozarē ir ievērojami lielāka atkarība no darbaspēka izmaksām, jo vidēji lauksaimniecībā to īpatsvars kopējās ražošanas izmaksās veido tikai 8%, salīdzinājumā ar 30% stādaudzētavās. Bet amortizācijas atskaitījumu īpatsvars kopējās ražošanas izmaksās šobrīd Latvijas stādaudzētavās ir mazāks kā vidēji lauksaimniecībā (7% pret 12%).
- 14) Latvijas stādaudzēšanas nozarei raksturīgs augsts sezonas cilvēkmēnešu īpatsvars (44% no kopējā apjoma), tas liecina par stādaudzēšanas nozares krasi sezonālo raksturu un atkarību no sezonas darbaspēka. Darbaspēka trūkuma apstākļos šis faktors apdraud nozares turpmāku pastāvēšanu.
- 15) No bioloģiskās un klimatiskās piemērotības viedokļa Latvijā stādaudzēšanas nozarē perspektīvi attīstīt ziemciešu, dekoratīvo lapu un skujkoku grupas produktu audzēšanu. Viengadīgo un divgadīgo puķu audzēšanai jāatrisina jaunstādu ieguves ekonomiskie pamati.
- 16) No pieprasījuma viedokļa nozīmīgs dekoratīvo lapu un skujkoku veids ir dižstādi, kuru audzēšana šobrīd Latvijā nav attīstīta. To audzēšanu kavē pārāk lielu kapitālieguldījumu apjomi speciālās tehnikas iegādei un ilga periods, kad šī tehnika sāks sevi atpelnīt.
- 17) Saskaņā ar stādaudzētāju aptaujas rezultātiem, stādaudzēšanas nozares apgrozījumā vairāk nekā pusi veido meža stādu produkcija, savukārt no dekoratīvo augu stādiem vērtības ziņā nozīmīgākie ir dekoratīvo skujkoku grupas produkti, savukārt no Latvijas apzaļumotāju kompāniju pieprasījuma viedokļa nozīmīgākie ir dekoratīvo lapu koku un krūmu grupas produkti.
- 18) Latvijas stādaudzētavu piedāvātās produkcijas sortiments ir plašs katrā konkrētā audzētavā, bet vienveidīgs kopumā.
- 19) Saskaņā ar stādaudzētāju aptaujas rezultātiem, stādaudzēšanas produktu (izņemot meža stādus) izplatīšanā dominē tiešā tirdzniecība iedzīvotājiem (52% no kopējā apgrozījuma). Šāda produktu izplatīšanas struktūra ir tradicionāla Latvijā, bet nav nozares attīstību veicinoša.

3. Stādaudzēšanas nozares tirgus analīze

Šajā nodaļā apkopoti stādaudzēšanas nozares produktu tirgus analīzes rezultāti. Tie raksturo situāciju gan Latvijas vietējā tirgū un gan situāciju esošajos un iespējamajos eksporta tirgos, tādējādi atklājot Latvijas stādaudzēšanas nozares izaugsmes iespējas un virzienus.

3.1. Latvijas vietējā tirgus raksturojums

3.1.1. piedāvājuma analīze

Vietējā tirgū stādu piedāvājumu veido gan Latvijas stādaudzētāju produkcija, gan importētie stādaudzēšanas nozares produkti.

a) Vietējās izcelsmes stādi

Latvijas stādaudzētavu vietējā tirgū piedāvāto produktu apraksts sniegts 2.5. sadaļā.

b) Importētie stādi

Laika posmā 2002.-2006.gads stādu imports Latvijā ievērojami pieaudzis, visstraujākais kāpums piedzīvots pēdējos divos gados, kad importa vērtība palielinājusies attiecīgi par 54% un 67%. Kopumā, salīdzinot ar 2002. gadu, stādu imports Latvijā vairāk nekā trīskāršojies, 2006.gadā sasniedzot Ls 4,06 milj. Neskatoties uz to, stādu ārējās tirdzniecības bilance, kas iepriekšējos gados bijusi izteikti negatīva, 2006.gadā ievērojami uzlabojusies, jo Latvijas stādu eksporta pieaugums apsteidzis importa kāpumu.

Pie nozīmīgākajiem importa produktiem šajā periodā minami dekoratīvo koku un krūmu stādi, kuru īpatsvars kopējā stādu importa vērtībā pieaudzis no iepriekš augstākā rādītāja gandrīz 30% līdz 51% 2006. gadā. Šī produkcijas grupa arī nodrošinājusi ievērojamo importa vērtības pieaugumu 2006. gadā, palielinoties vairāk nekā 5 reizes. Dekoratīvo koku un krūmu importa vērtība 2006. gadā sasniedza Ls 2,06 milj. (3.1.tabula).

3.1.tabula Stādu imports Latvijā pa produkcijas veidiem 2002.-2006.gadā⁵

	Importa vērtība, tūkst. Ls				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Augļu koku un krūmu stādi	4,2	12,4	13,8	1,0	4,0
Rododendru un acāliju stādi	21,0	46,4	17,1	20,8	47,6
Rožu stādi	8,7	15,1	37,7	129,7	59,7
Dārzeņu un zemeņu stādi	9,0	15,6	14,5	0,0	62,6
Meža koku stādi	16,8	5,3	56,8	75,8	64,6
Pārējo koku un krūmu stādi	357,8	449,3	352,8	384,8	2 062,4
t.sk. apsaknoti spraudeni un jaunstādi	47,5	27,6	128,8	64,2	96,7
Daudzgadīgo dārza augu stādi	51,9	23,0	9,3	494,8	118,5
Pārējo dārza augu stādi	7,8	36,7	40,1	34,0	196,4
Telpaugi	522,3	524,8	708,7	633,6	837,7
Sipoli, gumi, bumbuli utm.	210,8	355,8	273,6	617,2	572,0
Neapsaknoti spraudeni un potzari	14,2	30,0	39,8	25,1	33,6
Pārējie	10,7	15,5	17,6	14,2	0,0
Kopā	1 235,1	1 529,9	1 581,9	2 431,0	4 059,1

Avots: CSP dati

⁵ Šajā tabulā un turpmākajās tabulās, kurās atspoguļota ārējās tirdzniecības (importa vai eksporta) informācija, stādaudzēšanas nozares produktu struktūra sniegta atbilstoši tās klasifikācijai pēc CN koda. Tabulās minēto grupu atbilstība pētījumā pielietotajai stādaudzēšanas nozares struktūrai sniegta 2. pielikumā)

Straujais dekoratīvo koku un krūmu importa vērtības pieaugums lielā mērā saistīts ar Krievijas tirgu. Ārvalstu stādi, kas paredzēti Krievijas tirgum sākotnēji tiek ievesti Latvijā, lai pēc tam tos eksportētu uz Krieviju, tādējādi nodrošinot tiem vieglāku piekļuvi šim tirgum. Ja stādu imports tiek izmantots, lai papildinātu vietējo sortimentu, tādējādi uzlabojot kopējā piedāvājuma konkurētspēju, stādu reeksports ir pat vietējai nozarei labvēlīga parādība. Tāpat atsevišķos gadījumos stādu imports var tikt izmantots, lai samazinātu nozares sezonālītāti. Tomēr attiecībā uz pašreizējo stādu reeksportu uz Krieviju daudzi audzētāji izteikuši bažas par iespējamo Latvijas stādu iekarotās uzticības zaudēšanu Krievijas tirgū, ja reeksportētie stādi izrādās mazāk kvalitatīvi (sliktais Igaunijas audzētāju piemērs).

Lai arī telpaugu imports turpinājies pieaugt, to īpatsvars samazinājies līdz 21% kopējā stādu importa vērtībā 2006.gadā. Līdzīgi kā tas ir lielākajā daļā valstu, iepriekš šis bija nozīmīgākais importētais stādu produkts Latvijā. Telpaugu importa vērtība 2006.gadā veidoja Ls 838 tūkst.

Ievērojama vieta stādu importa struktūrā ir arī sīpolu, gumu, bumbuļu utml. produkcijai, kuras vērtība 2006.gadā pārsniedza Ls 0,5 milj.

Pie produktiem, kuru importa vērtība pārsniedz Ls 100 tūkst., vēl atzīmējami pārējo dārza augu stādi, pie kuriem pieder arī viengadīgās un divgadīgās puķes, kā arī daudzgadīgie dārza augi (ziemcietes).

Nozīmīgākās stādu importētājas Latvijā ir Nīderlande, Vācija un Polija. 2006.gadā Nīderlandei piederēja 41% no kopējā importa stādu tirgus Latvijā, iepriekšējos gadus šis īpatsvars pārsniedza pusi un pat 60%. Tas saistīts ar Vācijas klātbūtnes palielināšanos Latvijas stādu tirgū, kuras importēto stādu vērtība pieaugusi visstraujāk, sasniedzot gandrīz Ls 1 milj. 2006.gadā, līdz ar to tai piederēja gandrīz ¼ Latvijas importa stādu tirgus (3.2.tabula).

2006.gadā ievērojami palielinājusies arī Polijas importēto stādu vērtība Latvijā, tā daļa veidoja 17% kopējā stādu importā, vērtības izteiksmē sasniedzot Ls 678 tūkst.

3.2.tabula. Stādu imports Latvijā pa valstīm 2002.-2006.gadā

	Importa vērtība, tūkst. Ls					īpatsvars kopējā importa vērtībā, %				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Nīderlande	699,5	928,2	941,8	1 262,6	1 665,7	57%	61%	60%	52%	41%
Vācija	111,8	206,3	71,7	380,3	967,1	9%	13%	5%	16%	24%
Polija	223,1	218,1	206,4	270,7	677,7	18%	14%	13%	11%	17%
Beļģija	24,6	59,5	67,8	179,1	217,3	2%	4%	4%	7%	5%
Lietuva	35,1	19,6	145,0	177,7	154,8	3%	1%	9%	7%	4%
Dānija	72,0	43,2	42,5	40,4	59,8	6%	3%	3%	2%	1%
Igaunija	26,1	5,8	21,1	34,7	31,1	2%	0%	1%	1%	1%
Pārējās	42,8	49,1	85,6	85,5	285,6	3%	3%	5%	4%	7%
Kopā	1 235,1	1 529,9	1 581,9	2 431,0	4 059,1	100%	100%	100%	100%	100%

Avots: CSP dati

Aplūkojamā laika periodā, pretēji Latvijas stādu eksportam, turpinājusi palielināties no Lietuvas ievesto stādu vērtība. Nepārtraukti audzis arī Beļģijas stādu imports Latvijā.

Latvijas stādaudzētājiem nozīmīgākie konkurenti vietējā tirgū ir Nīderlandes, Vācijas un Polijas stādaudzētāji. Šo valstu tirgus daļa Latvijas vietējā tirgū veidoja 82% no importēto stādu vērtības 2006.gadā, un tās kopā ievēdušas stādus Ls 3,3 milj. apmērā, ar tendenci importa vērtībai gadu no gada pieaugt.

Lielākā stādu importētāja Latvijā – Nīderlande - ir viennozīmīgi ievērojamākā konkurence vietējiem telpaugu un sīpolu, gumu, bumbuļu utml. produkcijas ražotājiem. Ņemot vērā

vietējā tirgus apmērus, šī produkcija tiek ievesta ļoti lielā daudzumā. Vienlaicīgi šie stādu produkti ir nozīmīgākie Nīderlandes importā uz Latviju, veidojot 72% no kopējās importēto stādu vērtības, kas savukārt ir ap 85% no katra produkta kopējā importa tirgus Latvijā (3.3.tabula).

3.3.tabula. Nīderlandes stādu importa struktūra Latvijā 2002.-2006.gadā

	Imports, tūkst. Ls				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Telpaugi	424,1	477,5	612,7	471,5	713,1
Sīpoli, gumi, bumbuli utml.	176,4	340,8	233,0	537,8	484,9
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	45,6	46,9	26,0	32,7	204,5
Pārējo dārza augu stādi	5,9	22,9	26,3	23,5	166,2
Rožu stādi	1,8	5,6	16,6	6,1	33,0
Rododendru un acāliju stādi	9,2	14,5	12,8	10,9	30,2
Neapsaknoti spraudeni un potzari	4,4	3,9	2,2	17,4	25,4
Daudzgadīgo dārza augu stādi	25,7	12,2	6,9	157,3	3,7
Dārzeņu un zemeņu stādi	3,7	3,6	2,4	0,0	2,0
Meža koku stādi	0,0	0,0	2,5	4,5	1,4
Augļu koku un krūmu stādi	0,1	0,3	0,3	0,7	1,3
Pārējie	2,8	0,0	0,0	0,1	0,0
Kopā	699,5	928,2	941,8	1 262,6	1 665,7

Avots: CSP dati

Dekoratīvo koku un krūmu stādu jomā lielākas konkurentes ir Vācija un Polija, turklāt šis produkcijas veids ir nozīmīgākais katras no šo valstu importa uz Latviju struktūrā. Vācijas importā uz Latviju dekoratīvo koku un krūmu stādi aizņem 92%, bet Polijai šis īpatsvars ir nedaudz mazāks – 75%. Importēto dekoratīvo koku un krūmu stādu tirgus tiek sadalīts, Vācijai veidojot 43%, Polijai aizņemot 25%, bet Nīderlandei – 10%. Bez aplūkojamām valstīm, arī Beļģijas importētie stādi veido 10% no kopējā dekoratīvo koku un krūmu stādu importa Latvijā. Jāpiezīmē, kopējā dekoratīvo koku un krūmu stādu vērtība ievērojami palielinājusies 2006.gadā, strauji pieaugot šīs produkcijas importam no visām importējošām valstīm, sevišķi ievērojams pieaugums fiksēts Vācijai – 8 reizes (3.4.tabula).

3.4.tabula. Vācijas stādu importa struktūra Latvijā 2002.-2006.gadā

	Imports, tūkst. Ls				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	82,6	167,4	61,5	110,8	888,5
Daudzgadīgo dārza augu stādi	0,0	6,9	0,0	135,9	35,6
Meža koku stādi	0,0	0,0	0,0	0,0	15,4
Rododendru un acāliju stādi	4,5	19,3	0,0	3,6	7,9
Dārzeņu un zemeņu stādi	0,0	0,0	0,0	0,0	7,1
Sīpoli, gumi, bumbuli utml.	14,2	1,0	0,0	11,4	7,0
Neapsaknoti spraudeni un potzari	1,7	0,6	0,1	0,7	3,3
Rožu stādi	0,7	3,0	0,8	113,2	2,2
Telpaugi	6,8	1,1	1,1	0,0	0,0
Pārējo dārza augu stādi	1,4	7,0	4,8	4,8	0,0
Pārējie	0,0	0,0	3,5	0,0	0,0
Kopā	111,8	206,3	71,7	380,3	967,1

Avots: CSP dati

Praktiski visus pārējos dārza augu stādus (tajā skaitā viengadīgajās un divgadīgajās puķes) 2006.gadā importēja Nīderlande un Polija, kopā aizņemot 97% no šīs produkcijas importa tirgus Latvijā, bet katra atsevišķi atbilstoši 85% un 13%. Šis ir produkcijas veids, kura imports 2006.gadā palielinājies visstraujāk (5,8 reizes), sasniedzot vērtību Ls 196,4 tūkst. apmērā, kas ievērojami saasinājis konkurenci vietējiem ražotājiem (3.5.tabula).

3.5.tabula. Polijas stādu importa struktūra Latvijā 2002.-2006.gadā

	Imports, tūkst. Ls				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	179,58	150,75	124,83	137,58	511,62
Daudzgadīgo dārza augu stādi	3,90	3,78	1,82	57,65	77,01
Sīpoli, gumi, bumbuli utml.	6,80	3,90	6,48	14,89	28,67
Pārējo dārza augu stādi	0,34	1,59	5,36	5,42	24,84
Telpaugi	8,23	9,79	16,63	31,79	14,16
Rožu stādi	6,20	6,42	13,60	4,39	10,58
Rododendru un acāliju stādi	4,65	12,71	3,14	5,00	6,74
Augļu koku un krūmu stādi	0,57	3,01	0,00	0,00	2,67
Neapsaknoti spraudeni un potzari	3,53	10,25	0,06	0,00	1,44
Meža koku stādi	1,44	0,35	12,36	0,00	0,00
Dārzeņu un zemeņu stādi	0,00	0,00	4,51	0,00	0,00
Pārējie	7,90	15,51	17,62	13,97	0,00
Kopā	223,1	218,1	206,4	270,7	677,7

Avots: CSP dati

Daudzgadīgie dārza augi ir otrs nozīmīgākais Vācijas un Polijas importētais produkts Latvijā. Šīs valstis kopā veidoja 95% no kopējās daudzgadīgo stādu importa vērtības 2006.gadā, ar Polijas īpatsvaru 65%. Jāpiezīmē, ka 2006.gadā fiksēts nenozīmīgs Nīderlandes imports, kas iepriekš bijusi nozīmīgākā šīs produkcijas importētāja.

Meža koku stādu importā aplūkojamo valstu pozīcijas nav bijušas stabilas, svarīgākas importētājas Latvijā bijušas citas valstis, tajā skaitā, Lietuva, Igaunija un Baltkrievija, kā arī nozīmīgākiem apjomiem pagaidām bijis drīzāk gadījuma raksturs.

Aplūkojamās valstis bijušas lielākās importētājas arī pārējo stādu produkcijas grupās.

3.1.2. pieprasījuma analīze

Stādaudzēšanas nozares produktu pieprasījums vietējā tirgū ir ļoti sadrumstalots. Par to liecina, 1.5. attēlā redzamā Latvijas stādaudzētavu nozīmīgāko klientu struktūra. Saskaņā ar to nozīmīgākās stādaudzēšanas produktu pieprasījuma grupas ir iedzīvotāji (52%), apstādījumu ierīkošanas kompānijas (26%) un tirdzniecības tīkli (9%). Stādaudzēšanas produktu pārdošana iedzīvotājiem veido papildus ar produkcijas pārdošanu mazos apjomos saistītas izmaksas, kas klasificējamās kā pārdošanas izmaksas un tiek segtas ar mazumtirdzniecības uzcenojuma palīdzību. Bet stādaudzētavu kā ražojošu vienību darbība pēc būtības būtu jāveido, pamatojoties uz vairumtirdzniecības cenu, no pieprasījuma aspekta analizētas klientu grupas, kurām pēc būtības būtu jābūt stādaudzēšanas produkcijas vairumpircējiem.

a) Apstādījumu ierīkošanas kompānijas

Saskaņā ar Uzņēmuma reģistra informāciju, Latvijā ir reģistrētas vairāk nekā 1500 kompānijas, kuras sniedz apstādījumu ierīkošanas, teritorijas labiekārtošanas un daiļdārzniecības pakalpojumus (NACE 1.1. klasifikators nozares kods: 01.41.).

Apstādījumu ierīkošanas kompānijas stādaudzēšanas nozares produktu iegādē sadarbojas gan ar vietējām stādaudzētavām, gan citvalstu ražojumu izplatītājiem. Tikai atsevišķos gadījumos apstādījumu ierīkošanas kompānijas pašas nodarbojas ar stādu importēšanu – tikai 6% no kopējās stādu iegādei iztērētās naudas veido pašu organizēts stādu imports.

Raksturojot sadarbību ar vietējām stādaudzētavām, aptaujātie apstādījumu ierīkošanas kompāniju pārstāvji norādījuši, ka sadarbībā ar vietējiem stādu audzētājiem visvairāk apmierina (sakārtoti pēc pieminēšanas biežuma):

- ◆ Iespēja iegādāties uz vietas audzētus, tātad klimatam piemērojušos, salizturīgus stādus;
- ◆ Iespēja saņemt atlaides un maksāt pēc apmaksā;
- ◆ Iespēja saņemt informāciju, konsultācijas augu agrotehnikā;
- ◆ Stādu piegāde objektā;
- ◆ Garantijas;
- ◆ Iespēja kontaktēties latviešu valodā.

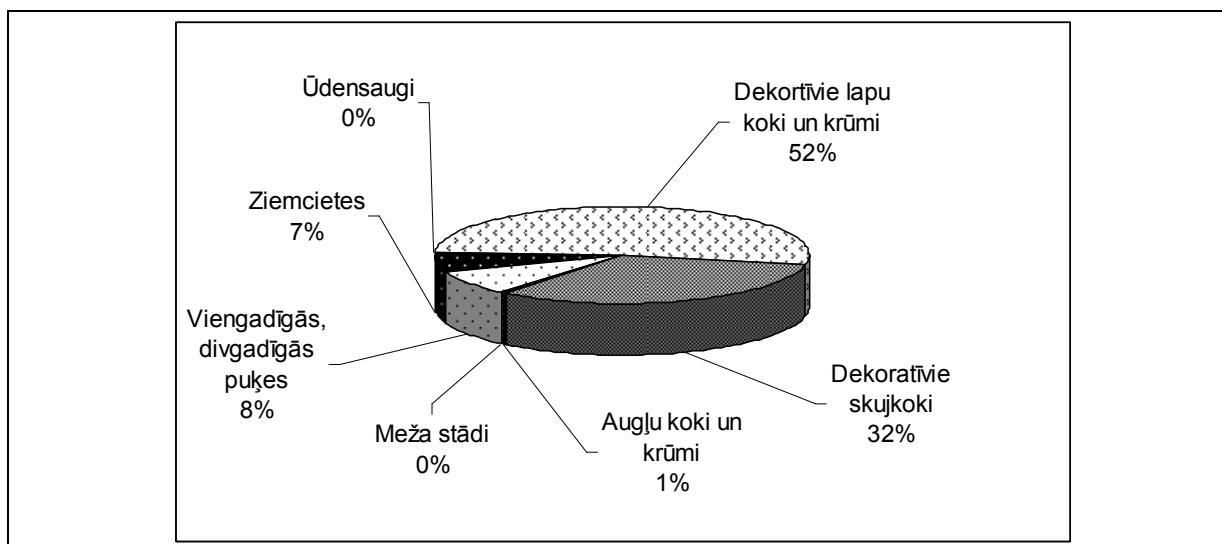
Sadarbībā ar stādaudzētājiem apstādījumu ierīkošanas kompāniju pārstāvjus visvairāk neapmierina (sakārtoti pēc pieminēšanas biežuma):

- ◆ Nepietiekamā apjomā tiek piedāvāti dekoratīvo lapu koku, krūmu un skujkoku dižstādi;
- ◆ Stādaudzētavu *specializācija* salīdzinoši vienvēidīga augu sortimenta (nepietiekams sortiments), ko galvenokārt veido viegli pavairojami augi, jaunstādu piedāvāšanā;
- ◆ Nepietiekama uzmanība tiek pievērsta internetā publicētās katras stādaudzētavas piedāvātā sortimenta aktualizācijai;
- ◆ Pārdošanā piedāvāto stādu patiesās izcelsmes slēpšana;
- ◆ Nepietiekams vienas šķirnes augu apjoms piedāvājumā;
- ◆ Nepieciešamība mērot lielus attālumus uz kokaudzētavām, jo vāji attīstīta kooperācija stādu tirdzniecības jomā.

Lai uzlabotos sadarbība ar vietējām stādaudzētavām, apstādījumu ierīkošanas kompāniju pārstāvji aicina (sakārtoti pēc pieminēšanas biežuma):

- ◆ Uzlabot sadarbību stādu tirdzniecības jomā, veidojot dārzu centrus pie lielākajām pilsētām ar plašu piedāvāto produktu sortimentu;
- ◆ Ieviest vienotu stādu kvalitātes un izmēra noteikšanas standartus/ sistēmu;
- ◆ Piedomāt par iespēju veidot stādu iegādes pasūtījumus internetā;
- ◆ Neslēpt pārdošanā piedāvāto stādu patieso izcelsmi;
- ◆ Nodrošināt augu vienvēidību vienā augu šķirnes partijā;
- ◆ Palielināt liela izmēra stādu piedāvājumu.

Apzaļumotāju kompāniju aptuvenā stādaudzēšanas nozares produktu pieprasījuma struktūra sniegta 3-1. attēls.

Avots: LVAEI aprēķins pēc aptaujas datiem

3-1. attēls. Latvijas apzaļumotāju stādaudzēšanas nozares produktu pieprasījuma struktūra

Redzams, ka nozīmīgākās produktu grupas ir dekoratīvie lapu koki un krūmi (40% gadījumu tiek iegādāti kā dižstādi) un dekoratīvie skujkoki (15% gadījumos tiek iegādāti kā dižstādi), viengadīgās, divgadīgās puķes (8%), kas saistīts ar pašvaldību interesi publiskajos apstādījumos lietot šīs grupas produktus un ziemcietes (7%).

b) Tirdzniecības tīkli

Stādaudzēšanas nozares produktus Latvijā iespējams iegādāties tirdzniecības tīklu *Nelss*, *K-Rauta* un *Depo* lielveikalos. *Nelss* tirdzniecības tīkla vajadzībām 60% no stādiem tiek iepirkti no vietējām stādaudzētavām, 40% tiek importēti no Nīderlandes. *K-Rautas* tirdzniecības tīkls lakstaugus iegādājas no vietējām stādaudzētavām, savukārt dekoratīvos skujkokus importē no Nīderlandes. Tirdzniecības tīkls *Depo* 90% no stādiem importē no Nīderlandes.

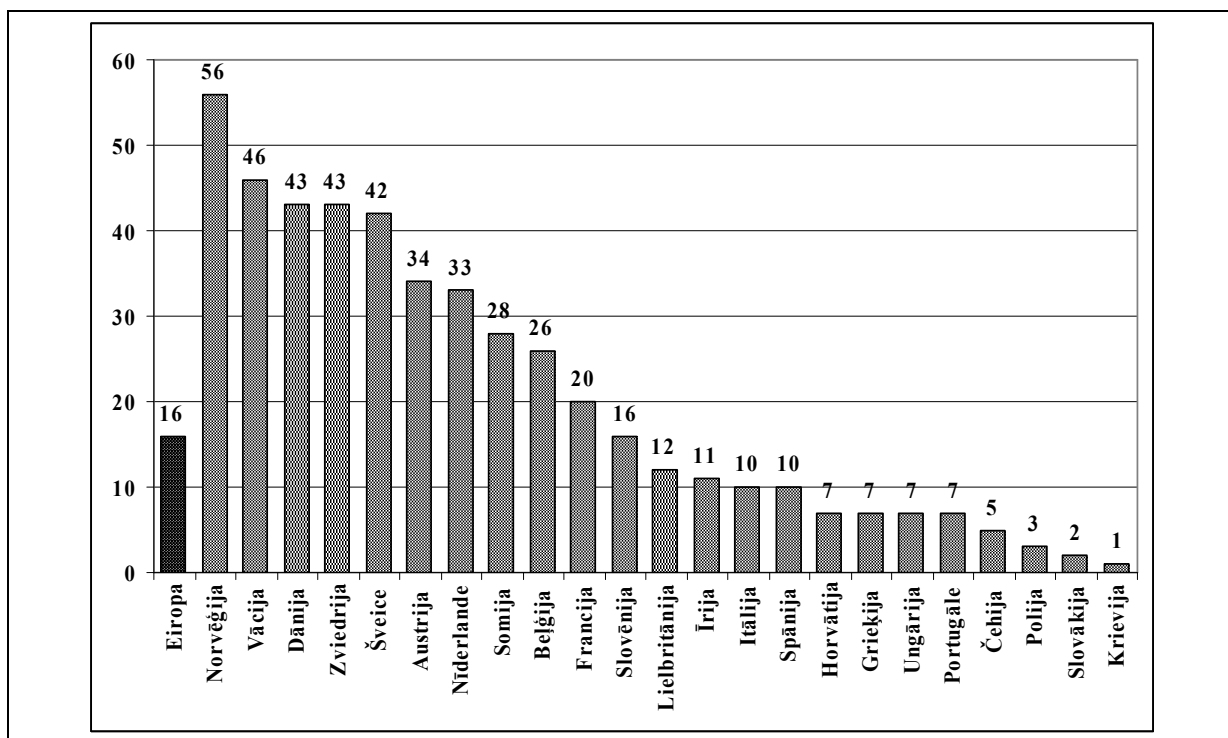
Sazinoties ar šo tirdzniecības tīklu stādu iepirkšanas nodaļu pārstāvēm, neizdevās noskaidrot stādu iepirkšanai paredzēto naudas summu, tomēr aptuvena informācija liecina, ka vismaz pagaidām tirdzniecības tīkli nav minami kā nozīmīgi pieprasījuma veidotāji, trīs tirdzniecības tīklu kopējā stādu iegādei tērētā naudas summa nepārsniedz Ls 100 – 200 tūkst.

Lai paplašinātu sadarbību ar tirdzniecības tīkliem, stādaudzētājiem būtu jāspēj nodrošināt pietiekami produkcijas apjomi, lai nodrošinātu tās piegādi visiem tīkla veikaliem Latvijā, stādu cenai jābūt atbilstoši stādu kvalitātei.

3.1.3. Latvijas vietējā tirgus ietilpība un tās attīstības tendences

Pamatojoties uz sakarībām starp iedzīvotāju ienākumu līmeni un stādaudzēšanas nozares produktu patēriņu valstīs, par kurām ir pieejama šāda informācija, pētījuma ietvaros tika aprēķināts šī brīža stādu patēriņš uz vienu iedzīvotāju Latvijā. Pieejamie dati par atsevišķu Eiropas valstu stādu patēriņu uz vienu iedzīvotāju 2002.gadā aplūkojami 3-2.attēls.

Atbilstoši iegūtajam determinācijas koeficientam, pie izmantotajiem datiem rezultātīvās pazīmes – stādu patēriņa uz vienu iedzīvotāju – svārstības 77% gadījumu izskaidrojamas ar faktorālās pazīmes - IKP uz vienu iedzīvotāju - izmaiņām, pārējās svārstības ir saistītas ar citiem faktoriem.

3-2.attēls. Stādu patēriņš uz vienu iedzīvotāju atsevišķās valstīs 2002.gadā, EUR

Avots: AIPH

Pie pašreizējās IKP vērtības uz vienu iedzīvotāju Ls 4 923 (2006.gada dati) Latvijas tirgū stādu patēriņš varētu būt ap Ls 2,88. Pamatojoties uz šo, tika aprēķināta šā brīža Latvijas stādu tirgus ietilpība, kas veido aptuveni **Ls 6,6 milj.**

Pieaugot iedzīvotāju ienākumu līmenim, **2010.gadā** stādu patēriņš uz vienu iedzīvotāju Latvijā varētu sasniegt jau Ls 5,19, kopējai tirgus ietilpībai veidojot aptuveni **Ls 11,6 milj.** Atbilstoši prognozēm par ekonomisko attīstību līdz **2015.gadam**, stādu patēriņš uz vienu iedzīvotāju šajā gadā varētu veidot Ls 7,60 uz vienu iedzīvotāju, ar kopējo stādu tirgus ietilpību aptuveni **Ls 16,7 milj.** Lai arī stādu patēriņš uz iedzīvotāju būs audzis aptuveni 2,6 reizes, tomēr tas joprojām būs zemāks par Eiropas valstu vidējo līmeni. Tas izskaidrojams ar to, ka līdz 2015. gadam IKP Latvijā uz vienu iedzīvotāju vēl nebūs sasniedzis ES vidējo līmeni pēc pirktspējas paritātes standarta (PPS). Prognozes par Latvijas ekonomisko attīstību liecina, ka Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju pēc PPS turpinās pieaugt un sasniegs ES vidējo līmeni līdz 2030. gadam (4-4.attēls). Tādējādi var prognozēt, ka Latvijas stādu tirgus ietilpība turpinās palielināties vismaz līdz 2030.gadam.

3.2. Eksporta tirgu raksturojums

3.2.1. Latvijas stādaudzēšanas nozares piedāvājuma analīze

Saskaņā ar ārējās tirdzniecības datiem Latvijas stādu eksports 2006.gadā veidoja Ls 4,05 milj. Laika posmā 2002.-2006.gads eksporta vērtība gadu no gada pieaugusi, ar straujāko pieaugumu 2005. un īpaši 2006.gadā, tai palielinoties attiecīgi 4,2 un 4,4 reizes, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem. Absolūtā vērtības izteiksmē eksports ļoti ievērojami pieaudzis tieši 2006.gadā, vairāk nekā par Ls 3milj. pārsniedzot 2005.gada vērtību, kad stādu eksports pilnībā nesasniedza pat Ls 1 milj. Tas ļāvis uzlabot ārējās tirdzniecības bilanci, kas līdz 2005.gadam bija izteikti negatīva, bet 2006.gadā stādu imports tikai nedaudz pārsniedza eksporta vērtību.

Salīdzinot ar pašreizējiem ražošanas apjomiem un stādu importu, Latvijas stādu eksporta vērtība ir ievērojama, taču jāņem vērā, ka šobrīd ne tikai ražošanas apjomi ir nelieli, tāpat arī importa vērtību ierobežo Latvijas tirgus salīdzinoši mazā ietilpība, turklāt vēl nozīmīga eksporta daļa ir stādu reeksports. Nīderlandē kopējā Latvijas stādu eksporta vērtība līdzinās viena liela eksportētāja gada apgrozījumam, līdz ar to šobrīd stādu eksporta vērtība ir uzskatāma par nelielu (3.6.tabula).

3.6.tabula. Latvijas stādu eksports pa produkcijas veidiem 2002.-2006.gadā

	Eksporta vērtība, tūkst. Ls				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Augļu koku un krūmu stādi	1,3	0,3	12,0	4,8	0,0
Rododendru un acāliju stādi	2,4	5,0	3,5	14,6	74,6
Rožu stādi	9,5	16,4	23,7	39,4	70,8
Dārzeņu un zemeņu stādi	0,0	0,0	0,0	0,4	1,6
Meža koku stādi	22,2	25,8	17,0	27,0	72,2
Pārējo koku un krūmu stādi	50,8	75,4	76,7	413,9	3 530,4
t.sk. apsakņoti spraudēni un jaunstādi	0,5	11,3	6,2	24,5	55,3
Daudzgadīgo dārza augu stādi	0,0	0,0	0,3	18,4	172,5
Pārējo dārza augu stādi	0,0	13,4	2,9	21,7	22,1
Telpaugi	5,6	0,0	30,5	10,5	6,9
Sīpoli, gumi, bumbuļi utm.	36,0	37,7	47,7	367,6	91,7
Neapsakņoti spraudēni un potzari	0,0	0,3	6,8	3,2	9,3
Pārējie	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Kopā	128,4	174,3	221,1	921,4	4 052,2

Avots: CSP dati

No nozīmīgākajiem eksportētajiem produkcijas veidiem atzīmējami dekoratīvo koku un krūmu stādi, kuru īpatsvars aplūkojamā laika periodā svārstījies ap 35-45%, bet 2006.gadā šis produkcijas veids kļuvis par izteikti svarīgāko, veidojot 87% no kopējās stādu eksporta vērtības un absolūtā izteiksmē sasniedzot Ls 3,5 milj. Taču, ņemot vērā šīs produkcijas grupas ievērojamo importa vērtības pieaugumu 2006.gadā, lielākā daļa šīs eksporta vērtības bijis stādu (galvenokārt skujkoku) reeksports uz Krieviju. Par to liecina ne tikai nelielie vietējo saražoto stādu apjomi, kas pagaidām atpaliek no eksporta vērtības, bet arī aptaujāties Nīderlandes stādu eksportētāji atzīst, ka Latvijā tiek ievesti stādi, kuri tālāk paredzēti Krievijas tirgum. Šāda prakse tiek pieņemta, jo pastāv uzskats, ka Krievijā Latvijas stādi ir labāk ieredzēti.

Nākamā nozīmīgākā produkcijas grupa šajā periodā bijusi sīpoli, gumi, bumbuļi utml., kas aizņēmusi 22%-40% no kopējās eksporta vērtības, izņemot 2006.gadu, kad, ievērojami pieaugot dekoratīvo koku un krūmu eksportam, to īpatsvars strauji samazinājies līdz 2%. Vērtības izteiksmē šīs produkcijas eksports tomēr ir salīdzinoši neliels – 2006.gadā veidojot gandrīz Ls 100 tūkst.

2006.gada stādu eksporta struktūrā, lai arī ar īpatsvaru tikai 4% no kopējās eksporta vērtībā, otra lielākā produkcijas grupa bijusi daudzgadīgie dārza augi. Varētu teikt, ka 2006.gadā fiksēts šīs produkcijas kaut cik vērā ņemams eksports, kas tuvojās Ls 200 tūkst. Iepriekšējos gados šis produkcijas veids nav ticis eksportēts vai arī eksporta vērtība nerasniedza Ls 20 tūkst.

Rododendru un acāliju, kā arī rožu stādu eksports katrai no šiem divām produkcijas grupām atsevišķi 2006.gadā veidoja virs Ls 70 tūkst., salīdzinot ar 2002.gadu to eksports ievērojami pieaudzis. To īpatsvars šobrīd katrai atsevišķi veido 2% kopējā eksporta vērtībā, rododendru un acāliju stādiem šāds īpatsvars saglabājies visu aplūkojamo periodu, savukārt rozēm tas iepriekšējos gados bijis lielāks, sasniedzot pat 11% kopējā eksporta vērtībā.

Varētu teikt, ka meža stādiem aplūkojamā periodā bijis neliels, bet diezgan stabils eksports, kas vidēji svārstījies virs Ls 20 tūkst., izņemot 2006.gadu, kad eksporta vērtība pieaugusi līdz Ls 72,2 tūkst. Ņemot vērā šīs produkcijas grupas salīdzinoši stabilo eksporta vērtību, bet pieaugošo kopējo eksporta vērtību, tās īpatsvars pakāpeniski samazinājies no 17% aplūkotā perioda sākumā līdz 2% 2006.gadā.

Pārējo dārza augu stādu, kuros ietilpst viengadīgās un divgadīgās puķes, eksports 2006.gadā veidoja Ls 22,1 tūkst, savukārt pārējo produkcijas veidu eksporta vērtība bijusi zem Ls 10 tūkst. Turklāt augļu koku un krūmu stādi vispār nav tikuši eksportēti 2006.gadā, iepriekšējos gados to eksporta vērtība ievērojami svārstījies, taču nav pārsniegusi Ls 12 tūkst.

3.7.tabula. Latvijas stādu eksports pa valstīm 2002.-2006.gadā

	Eksporta vērtība, tūkst. Ls					īpatsvars kopējā eksporta vērtībā, %				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Krievija	87,4	123,4	177,2	883,6	3 939,4	68%	71%	80%	96%	97%
Zviedrija	0,0	0,7	0,0	0,0	60,1	0%	0%	0%	0%	1%
Polija	0,0	0,0	0,0	0,0	40,4	0%	0%	0%	0%	1%
Norvēģija	6,1	4,1	4,4	13,9	6,6	5%	2%	2%	2%	0%
Igaunija	26,4	30,1	25,7	2,7	5,8	21%	17%	12%	0%	0%
Lietuva	0,7	1,6	0,5	1,4	0,0	1%	1%	0%	0%	0%
Dānija	5,6	3,4	0,0	0,0	0,0	4%	2%	0%	0%	0%
Somija	0,0	8,3	0,0	0,0	0,0	0%	5%	0%	0%	0%
Pārējās	2,2	2,6	13,3	19,8	0,0	2%	2%	6%	2%	0%
Kopā	128,4	174,3	221,1	921,4	4 052,2	100%	100%	100%	100%	100%

Avots: CSP dati

Šobrīd gandrīz visa Latvijas eksportētā stādu produkcija nonāk Krievijā. Šī valsts bijusi Latvijas nozīmīgākā eksporta partnere, tās īpatsvars kopējā stādu eksporta vērtībā pakāpeniski pieaudzis no 68% 2002.gadā līdz pat 97% 2006.gadā (3.7.tabula).

Uz Skandināvijas valstīm pašreiz pastāv nenozīmīgs stādu eksports. Gandrīz konstants, bet neliels stādu daudzums aplūkotajā laika posmā, ar izņēmumu 2005.gadā, izvests uz Norvēģiju, liecinot par kādu atsevišķu audzētāju nodibinātajiem kontaktiem. Par Somijas tirgu šobrīd var teikt, ka tas ir praktiski pilnībā neapgūts. 2006.gada ārējās tirdzniecības dati uzrāda salīdzinoši nozīmīgu eksportu uz Zviedriju (meža stādi), kas iespējams varētu liecināt par pirmajiem soļiem šī tirgus apgūšanā. Attiecībā uz Dāniju jāmin, ka starp Skandināvijas valstīm tā ir lielākā stādu ražotājvalsts, turklāt tā ir neto eksportētāja, līdz ar to kopumā eksporta iespējas uz šo valsti ir ierobežotas, izņēmumi varētu būt atsevišķi nišas utml. produkti.

Eksports uz pārējām Baltijas valstīm 2006.gadā arī bijis ļoti neliels, uz Lietuvu praktiski vispār nekas netika eksportēts, bet uz Igauniju izvesti stādi Ls 5,8 tūkst. vērtībā. Līdz 2004.gadam Igaunija bijusi Latvijas stādu otrs nozīmīgākais eksporta tirgus, eksportēto stādu vērtībai veidojot virs Ls 25 tūkst., taču pēc tam eksports strauji samazinājies. Savukārt ar Lietuvu Latvijai ir negatīva stādu ārējās tirdzniecības bilance, turklāt no Lietuvas importēto stādu vērtībai ir tendence pieaugt. Lai gan kopumā, ņemot vērā visu Baltijas valstu salīdzinoši līdzīgos audzēšanas nosacījumus, nelielās priekšrocības, kas rodas vienā vai otrā valstī, nespēj kompensēt transporta izmaksas, kas pie šo valstu nelielās ietilpības uz produkcijas vienību sanāk salīdzinoši ievērojamas. Līdz ar to šobrīd Baltijas valstis savā starpā drīzāk nav uzskatāmas par konkurentiem.

Jāpiezīmē, ka 2006.gadā trešā nozīmīgākā stādu eksporta partnere bijusi Polija, uz kuru izvesti stādi Ls 40 tūkst. vērtībā, līdz tam eksports uz šo valsti nepastāvēja.

Pie pārējām valstīm, uz kurām aplūkotajā laika periodā eksportēti stādi, pieder Kanāda, Nīderlande, Vācija, Beļģija, Kazahstāna un Lielbritānija.

3.2.2. Eksporta valstu pieprasījuma analīze

a) Eksporta tirgus - Krievija, Ukraina un Baltkrievija

Latvijas stādiem Krievija ir nozīmīgākais eksporta tirgus, 2006.gadā šajā valstī nonākusi gandrīz visa eksportētā stādu produkcija (97%). Salīdzinot ar 2005.gadu, stādu eksports uz Krieviju palielinājies gandrīz 4,5 reizes, sasniedzot Ls 3,9 milj., kas noteicis kopējās Latvijas stādu eksporta vērtības straujo pieaugumu (

3.8.tabula).

Ievērojamās eksporta vērtības pieauguma pamatā bijis straujais dekoratīvo koku un krūmu stādu eksporta uz Krieviju kāpums (gandrīz 9 reizes), kas ir nozīmīgākais no eksportētajiem produkcijas veidiem. Tā īpatsvars no tradicionāli ap 50% aplūkojamā laika periodā pieaudzis līdz 89% kopējā uz Krieviju eksportētajā stādu vērtībā 2006.gadā. Jāpiezīmē, ka Krievijas tirgū nonākuši 99% no Latvijas eksportētajiem dekoratīvo koku un krūmu stādiem, atlikušo 1% veidoja eksports uz Poliju. Taču nozīmīga šī eksporta daļa ir stādu reeksports.

3.8.tabula. Latvijas stādu eksports uz Krieviju 2002.-2006.gadā

	Eksports, tūkst. Ls				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	39,5	69,2	74,6	393,4	3 490,0
Daudzgadīgo dārza augu stādi	0,0	0,0	0,0	18,4	172,5
Sīpoli, gumi, bumbuli utm.	30,3	29,7	39,8	361,3	91,7
Rododendru un acāliju stādi	1,7	5,0	3,5	14,6	74,6
Rožu stādi	3,2	14,2	21,6	39,1	70,8
Pārējo dārza augu stādi	0,0	0,0	2,9	14,1	22,1
Meža koku stādi	11,2	5,3	4,9	26,6	6,7
Dārzeņu un zemeņu stādi	0,0	0,0	0,0	0,4	1,6
Neapsaknoti spraudeni un potzari	0,0	0,0	0,0	3,2	9,3
Augļu koku un krūmu stādi	0,0	0,0	0,1	4,8	0,0
Telpaugi	1,3	0,0	29,8	7,8	0,0
Pārējie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kopā	87,4	123,4	177,2	883,6	3 939,4

Avots: CSP dati

Otra nozīmīgākā Latvijas stādu eksporta grupa 2006.gadā bijusi daudzgadīgo dārza augu stādi, kuru eksporta vērtība pieaugusi visstraujāk (9,4 reizes), turklāt visi no Latvijas izvestie šī veida stādi nonākuši Krievijā, to kopējā vērtība veidojusi Ls 172,5 tūkst. Līdz šim Krievija bijusi praktiski vienīgā valsts, uz kuru Latvija eksportējusi šos stādus.

Uz Krieviju izvesti arī visi 2006.gadā eksportētie rododendru un acāliju, rožu, pārējo dārza augu, dārzeņu un zemeņu stādi, kā arī visi neapsaknotie spraudeni un potzari. Arī praktiski visa eksportētā sīpolu, gumu, bumbulu utml. produkcija nonākusi Krievijā.

2006.gada ārējās tirdzniecības dati vispār neuzrāda augļu koku un krūmu eksportu no Latvijas, taču 2005.gadā arī šīs produkcijas veida vienīgais eksporta tirgus bijusi Krievija, taču jāmin, ka kopumā iepriekšējos gados to eksports bijis diezgan nepastāvīgs.

Savukārt meža produkcijas eksports uz Krieviju veido tikai 9% no kopējās šīs produkcijas grupas eksporta vērtības 2006.gadā. Iepriekšējos gados šis īpatsvars bijis augstāks, taču tik un tā lielāks šīs produkcijas eksporta tirgus, izņemot 2005.gadu, bijusi Igaunija, savukārt 2006.gadā lielākā daļa šo stādu izvesta uz Zviedriju.

3.9.tabula. Krievijas, Ukrainas, Baltkrievijas kopējais stādu imports 2003.-2006.gadā, tūkst.USD

	Krievija				Ukraina				Baltkrievija			
	2003.	2004.	2005.	2006.	2003.	2004.	2005.	2006.	2003.	2004.	2005.	2006.
Kopējais stādu imports	50 520	61 168	63 951	88 189	8 945	11 211	18 973	32 463	1 889	2 623	3 671	5 473
ES-25 stādu imports	48 012	59 536	62 432	85 981	7 104	10 398	17 034	27 433	1 775	2 574	3 585	5 198
% no kopējā importa	95%	97%	98%	97%	79%	93%	90%	85%	94%	98%	98%	95%

Avots: UNCTAD/WTO datubāze

Palielinās ne tika no Latvijas uz Krieviju izvesto stādu vērtība, bet pieaug arī kopējais Krievijas pieprasījums pēc stādiem, par ko liecina Krievijas stādu importa attīstība. Salīdzinot 2006. ar 2003.gadu, kopējā stādu importa vērtība Krievijā palielinājusies par 75%, 2006.gadā veidojot USD 88,2 milj. (

3.9.tabula). Praktiski viss stādu imports nāk no ES valstīm, 2006.gadā ES importa īpatsvars veidoja 97% no kopējā Krievijas stādu importa vērtības.

Lai arī šobrīd nepastāv Latvijas stādu eksports uz Ukrainu un Baltkrieviju, tomēr no potenciālo eksporta tirgu viedokļa lietderīgi aplūkot arī šīs tuvākās NVS valstis.

Otrs lielākais importa tirgus pastāv Ukrainā, turklāt tas attīstījies straujāk nekā Krievijas tirgus, pieaugot no USD 8,9 milj. 2003.gadā līdz USD 32,5 milj. 2006.gadā. Arī Baltkrievijā stādu imports ievērojami pieaudzis aplūkojamā laika periodā, un 2006.gadā veidoja USD 5,5 milj. Šo valstu importa pieprasījumu arī galvenokārt apmierina ES valstis, Baltkrievijā ES valstu īpatsvars kopējā stādu importa vērtībā ir nedaudz augstāks, veidojot 95%, bet Ukrainā – 85%.

Ārējās tirdzniecības dati par ES un aplūkojamām NVS valstīm liecina, ka šīs valstis ir neto importētājvalstis, eksports no šīm valstīm uz ES ir nenozīmīgs (3.10.tabula). Stādi no šīm valstīm tiek eksportēti arī uz pārējām NVS valstīm, taču arī to vērtība ir neliela. Lielais importa pārsvars pār eksportu liecina kopumā par vietējo stādu deficītu šo valstu tirgos.

3.10.tabula. ES-25 stādu ārējā tirdzniecība ar Krieviju, Ukrainu, Baltkrieviju 2002.-2006.gadā

	ES-25 eksports uz..., tūkst. EUR					ES-25 imports no..., tūkst. EUR				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Krievija	48 572	52 461	62 911	69 182	104 905	13	10	4	1	35
Ukraina	8 456	8 083	10 880	18 843	27 871	23	0	69	121	23
Baltkrievija	1 593	1 672	2 305	2 978	4 019	580	541	457	220	389

Avots: Comext datu bāze (CN kodi 0601 un 0602)

ES ārējās tirdzniecības dati liecina, ka kopumā 2006.gadā uz Krieviju eksportēti stādi gandrīz EUR 105 milj. vērtībā. No ES valstīm galvenās importētājvalstis Krievijā tradicionāli bijušas Nīderlande, Polija un Vācija. Taču saskaņā ar 2006.gada ārējās tirdzniecības datiem, Latvijas eksports uz Krieviju ES valstu starpā bijis otrs nozīmīgākais aiz Nīderlandes, tā īpatsvaram sasniedzot 5% (2.11.tabula).

Jāpiezīmē, ka eksporta vērtība, ko uzrāda viena valsts un importa vērtība, ko uzrāda tās partnervalsts, nesakrīt. Atšķirības diezgan uzskatāmi redzamas Krievijas gadījumā. Tas ir saistīts ar dažādiem faktoriem, ieskaitot novērtēšanu (importam CIF, bet eksportam – FOB cenas), kā arī uzskaites laika atšķirībām utt.

Nīderlandes īpatsvars kopējā ES valstu eksportā uz Krieviju pēdējos gados svārstījies ap 70-80%, 2006.gadā veidojot 79%. Ņemot vērā pieejamo informāciju par eksportēto stādu veidiem 2006.gadā, Nīderlande galvenokārt uz Krieviju eksportē telpaugus un sīpolu, gumu,

bumbuļu utt. produkciju, kas veido praktiski visu Krievijā no ES valstīm eksportēto šo produktu veidu vērtību, turklāt tie ir arī nozīmīgākie stādu eksporta produkti Krievijā (gandrīz 70% no kopējās ES eksporta vērtības uz Krieviju)(3.11.tabula).

Polija eksportējusi 7-13% no kopējā ES stādu eksporta vērtības Krievijā, lai gan 2006.gadā tās eksports ievērojami samazinājies, pazeminātos īpatsvaram līdz 1%, kas saistīts ar ievērojamo Polijas iekšējo stādu pieprasījuma pieaugumu. Saskaņā ar 2005.gada eksporta datiem, Polija visvairāk uz Krieviju eksportējusi dekoratīvo koku un krūmu stādus, arī 2006.gadā šo produktu grupa bija visvairāk importētā, taču tās vērtība ievērojami samazinājusies.

Vācijas eksports veido ap 5-10% no kopējās ES stādu eksporta uz Krieviju vērtības, ar 4% īpatsvaru 2006.gadā, vairāk nekā pusi (60%) no tās kopējās eksporta vērtības uz Krieviju veido dekoratīvo koku un krūmu stādi.

3.11.tabula. ES valstu stādu eksports uz Krieviju 2006.gadā, tūkst. EUR

	ES-25 kopā	Nīderlande	Latvija	Vācija	Polija
Telpaugi	39 830	39 028	0	56	194
Sīpoli, gumi, bumbuļi utm.	31 938	30 515	131	706	19
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	15 477	3 428	4 966	2 815	464
Rožu stādi	7 475	5 563	101	741	91
Daudzgadīgo dārza augu stādi	2 645	2 115	245	55	109
Augļu koku un krūmu stādi	1 973	53	0	138	9
Pārējo dārza augu stādi	1 754	1 122	31	69	3
Rododendru un acāliju stādi	1 384	1 058	106	54	18
Neapsaknoti spraudēni un potzari	1 178	326	13	6	0
Meža koku stādi	365	146	9	39	113
Dārzeņu un zemeņu stādi	104	21	2	0	0
Kopā	104 905	83 395	5 605	4 680	1 021

Avots: Comext datu bāze, CSP dati

Samazinoties Polijas eksportam uz Krieviju, kā arī absolūtā pieauguma ziņā apsteidzot Vācijas eksportu, Latvija 2006.gadā bijusi otra lielākā stādu eksportētājvalsts Krievijā. Turklāt starp ES dalībvalstīm Latvija bijusi nozīmīgākā dekoratīvo koku un krūmu stādu eksportētājvalsts, no EUR 15,5 milj. lielās šīs produkcijas eksports vērtības veidojot 32%.

Otra nozīmīgākā Latvijas daļa 9% apmērā no kopējā ES konkrētās grupas stādu eksporta uz Krieviju attiecas uz daudzgadīgo dārza augu stādiem. Arī rododendru un acāliju stādu Latvijas daļa veido 8% no kopējā ES šīs grupas eksporta uz Krieviju.

Ukrainas pieprasījums pēc importa stādiem tiek apmierināts arī ar Nīderlandes, Polijas un Vācijas stādu produkciju. Pie 5 liekajām Ukrainas importa partnerēm minama arī Itālija un tuvējā Ungārija (3.12.tabula).

Arī Ukrainā Nīderlande ir pārliecinoši lielākā stādu eksportētājvalsts, ar īpatsvaru 57% 2006.gadā, tās galvenie stādu eksporta produkti ir telpaugi, sīpoli, gumi, bumbuļi utml., kā arī rožu stādi.

3.12.tabula. ES valstu stādu eksports uz Ukrainu 2006.gadā, tūkst. EUR

	ES-25 kopā	Nīderland e	Polija	Vācija	Itālija	Ungārija
Telpaugi	10 150	9 935	131	3	5	14
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	5 006	650	2 223	1 157	424	187
Augļu koku un krūmu stādi	4 978	232	315	758	1 348	626
Sipoli, gumi, bumbuli utm.	2 644	2 418	167	54	0	0
Rožu stādi	1 740	1 421	195	52	0	2
Dārzeņu un zemeņu stādi	678	173	0	370	135	0
Pārējo dārza augu stādi	649	264	164	18	203	0
Daudzgadīgo dārza augu stādi	456	324	44	21	0	21
Rododendru un acāliju stādi	257	204	46	0	0	0
Meža koku stādi	114	104	11	0	0	0
Neapsaknoti spraudeni un potzari	70	16	28	17	1	0
Kopā	27 871	15 838	3 532	2 450	2 116	1 414

Avots: Comext datu bāze

Pretēji situācijai Krievijā, Polijas eksports uz Ukrainu 2006.gadā ir pieaudzis, kas lielā mērā skaidrojams ar to, ka Ukraina atrodas Polijai kaimiņos, kā arī eksports uz Ukrainu bijis salīdzinoši mazāks. 2006.gadā Polijas īpatsvars ES stādu eksportā uz Ukrainu veidoja 13%. Polija uz Ukrainu visvairāk eksportējusi dekoratīvo koku un krūmu stādus.

3.13.tabula. ES valstu stādu eksports uz Baltkrieviju 2006.gadā, tūkst. EUR

	ES-25 kopā	Polija	Nīderlande	Vācija
Telpaugi	1 400	110	1 198	93
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	760	587	2	171
Augļu koku un krūmu stādi	672	672	0	0
Sipoli, gumi, bumbuli utml.	531	390	62	78
Rožu stādi	318	175	143	1
Neapsaknoti spraudeni un potzari	66	64	2	0
Dārzeņu un zemeņu stādi	30	0	30	0
Daudzgadīgo dārza augu stādi	29	17	12	0
Rododendru un acāliju stādi	18	15	4	0
Pārējo dārza augu stādi	13	7	3	3
Meža koku stādi	7	1	3	0
Kopā	4 019	2 112	1 458	345

Avots: Comext datu bāze

Vācijas daļa savukārt veido 9%, tās nozīmīgākie stādu eksporta uz Ukrainu produkti - dekoratīvo koku un krūmu stādi, kā arī augļu koku un krūmu stādi. Augļu koku un krūmi ir trešais nozīmīgākais eksporta produkts Ukrainā pēc telpaugiem un dekoratīvajiem kokiem un krūmiem, no kuriem lielāko daļu veido vīnogulāju eksports galvenokārt no Itālijas.

Iepriekšminētās 3 valstis dominē arī stādu eksportā uz Baltkrieviju. Lielākā stādu eksportētājvalsts ir Polija, kuras īpatsvars 2006.gadā veidoja 53% un Nīderlande ar 36% kopējā ES valstu eksportā uz Baltkrieviju. Arī šeit Polijas stādu eksports turpina pieaugt, jo valstis atrodas kaimiņos un eksporta apjomi ir salīdzinoši nelieli (3.13.tabula).

Nozīmīgākie stādu eksporta produkti uz Baltkrieviju ir telpaugi. To piedāvājumu praktiski pilnībā nodrošina Nīderlande. Telpaugiem seko dekoratīvo koku un krūmu stādi (galvenokārt no Polijas) un augļu koku un krūmu stādi (galvenokārt no Polijas). Pārējo stādu eksports katram veidam atsevišķi šobrīd nesasniedz EUR 0,5 milj.

Ņemot vērā to, ka stādu pieprasījums un līdz ar to stādu tirgus attīstība lielā mērā ir saistīta vispārējo ekonomisko attīstību, jo, tā kā stādi nav pirmās nepieciešamības prece, un to pieprasījums cieši saistīts ar ienākumu līmeni valstī, ekonomiskās attīstības tempi un sasniegtais attīstības līmenis Krievijā, Ukrainā un Baltkrievijā dod pamatu prognozēt strauju pieprasījuma pēc stādiem pieaugumu tuvākajā nākotnē, kā arī apstiprina tā ievērojamo izaugsmes potenciālu šajās valstīs (sīkāku izklāstu skatīt 3. pielikumā).

b) Eksporta tirgus – Skandināvijas valstis

Šobrīd Skandināvijas valstis nav nozīmīgas Latvijas eksporta partneres. Eksporta vērtība uz šīm valstīm 2006.gadā kopumā sasniedza tikai Ls 66,7 tūkst., praktiski visu šo vērtību veidoja meža koku stādu eksports uz Zviedriju (90%). Jāpiezīmē, ka aplūkojamā laika periodā šis ir lielākais fiksētais eksports uz šīm valstīm, kas iespējams varētu liecināt par pirmajiem centieniem šī tirgus apgūšanā (3.14.tabula).

3.14.tabula. Latvijas stādu eksports uz Skandināvijas valstīm 2002.-2006.gadā, tūkst. Ls

	Zviedrija					Norvēģija					Somija				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Meža koku stādi	0,0	0,0	0,0	0,0	60,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Telpaugi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Augļu koku un krūmu stādi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	2,8	0,0	0,1	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sipoli, gumi, bumbuļi utm.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,3	4,1	3,6	4,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pārējo dārza augu stādi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	7,7	0,0	0,0	8,3	0,0	0,0	0,0
Pārējie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kopā	0,0	0,7	0,0	0,0	60,1	6,1	4,1	4,4	13,9	6,6	0,0	8,3	0,0	0,0	0,0

Avots: CSP dati

Eksportam uz šīm valstīm līdz šim bijis gadījuma raksturs, vienīgi Norvēģija varētu būt kāda uzņēmuma diezgan pastāvīgs noieta tirgus dekoratīvo koku un krūmu, kā arī citā gadījumā sīpolu, gumu, bumbuļu un citai produkcijai, taču šie eksporta apjomi ir ļoti niecīgi.

Taču kopumā Skandināvijas valstis ir nozīmīgas stādu produkcijas importētājas. Visvairāk stādus importē Zviedrija (EUR 157,5 milj. 2006.gadā), tai seko Dānija (EUR 143,7 milj.), pēc tam Somija (EUR 57,3 milj. 2006.gadā) un Norvēģija (EUR 51,9 milj. 2005.gadā) (3.15.tabula). Vienīgi Dānija, kas vienlaicīgi ir arī lielākā stādu produkcijas ražotāja starp Skandināvijas valstīm, ir stādu produkcijas neto eksportētāja, bet pārējās – neto importētājas. Turklāt Dānija ir arī otra nozīmīgākā stādu importētāja pārējās Skandināvijas valstīs aiz Nīderlandes.

3.15.tabula. Skandināvijas valstu ārējā tirdzniecība 2002.-2006.gadā

	Imports, tūkst. EUR					Eksports, tūkst. EUR				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Zviedrija	142 830	148 624	145 616	144 616	157 532	4 076	4 378	4 194	6 509	5 097
Dānija	133 338	133 561	124 892	129 617	143 699	412 983	402 133	371 854	325 938	403 204
Somija	42 183	45 781	51 490	53 034	57 308	1 317	819	782	649	1 191
Norvēģija*	43 731	45 059	46 494	51 876	n.d.	669	616	559	664	n.d.

Avots: Comext datu bāze (CN kodi 0601 un 0602)

*AIPH

Zviedrijas stādu imports aplūkojamā laika posmā bijis diezgan stabils, ar svārstībām, kas nepārsniedz 5% robežu, izņēmums ir 2006.gads, kad stādu importa vērtība pieaugusi par 9%. Nīderlande un Dānija katra atsevišķi veido nedaudz mazāk kā pusi no kopējās stādu importa vērtības Zviedrijā, savukārt Vācijas īpatsvars 2006.gadā bija 9%.

Saskaņā ar 2006.gada importa datiem, vairāk nekā pusi no importēto stādu vērtības veidoja telpaugi (64%), kas ir nozīmīgākais Dānijas stādu eksporta produkts Zviedrijā (87% no kopējās Dānijas importa vērtības). Arī Nīderlandes importā šī produkcijas grupa veido 56% (3.16.tabula).

Otrs nozīmīgākais stādu importa produkts Zviedrijā bijusi sīpolu, gumu, bumbuļu utml. produkcija, kas galvenokārt tiek ievesta no Nīderlandes.

Nīderlande kopā ar Vāciju nodrošinājusi praktiski visu Zviedrijas pieprasījumu pēc importa dekoratīvo koku un krūmu stādiem, kas ir trešā nozīmīgākā ievesto stādu grupa Zviedrijā.

Sīpolu, gumu, bumbuļu utml. produkcija, kas ir vienīgais no Latvijas izvestais stādu produkts uz Zviedriju, Latvijas daļa veidojusi gandrīz 2%, savukārt lielākā meža stādu importētāja Zviedrijā 2006.gadā bija Vācija.

3.16.tabula. Stādu importa struktūra Zviedrijā 2006.gadā, tūkst. EUR

	Kopā	Nīderlande	Dānija	Vācija	Beļģija
Telpaugi	100 499	39 790	56 780	2 857	530
Sīpoli, gumi, bumbuļi utm.	22 477	19 817	1 165	243	103
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	13 857	5 842	1 763	5 541	128
Meža koku stādi	4 375	225	630	2 811	34
Pārējo dārza augu stādi	3 718	2 460	284	178	1
Daudzgadīgo dārza augu stādi	3 548	1 324	1 711	401	39
Rožu stādi	3 157	265	1 847	662	7
Neapsaknoti spraudēni un potzari	2 893	670	152	294	2
Rododendru un acāliju stādi	1 559	149	102	448	768
Dārzeņu un zemeņu stādi	999	200	501	44	0
Augļu koku un krūmu stādi	839	288	270	249	2
Kopā	157 532	71 068	65 233	13 728	1 615

Avots: Comext datu bāze

Stādu imports Somijā aplūkojamā laika periodā diezgan ievērojami pieaudzis, 2006.gadā Somija ievērojami par 36% vairāk stādu nekā 2002.gadā. Pusi no tās stādu importa tirgus aizpildījusi Nīderlandes produkcija, 25% - Dānija, 11% - Vācija, piecu lielāko stādu importētāju valstu sarakstu noslēdz Beļģija ar 5% daļu, kā arī kaimiņvalsts Zviedrija ar 3% (3.17.tabula).

Tāpat kā Zviedrija, arī Somija visvairāk importē telpaugus un sīpolus, gumus, bumbuļus utml., kas veido gandrīz 65% no kopējās stādu importa vērtības. Šo produkciju grupās galvenās importa partneres ir Nīderlande, kas nodrošina tuvu pusei telpaugu un praktiski visu sīpolu, gumu, bumbuļu utml. produkcijas pieprasījumu, savukārt atlikusī telpaugu daļa (arī tuvu pusei) tiek ievesta no Dānijas.

No Vācijas Somijā visvairāk tiek ievesti pārējo dārza augu stādi, savukārt salīdzinoši ar pārējām Skandināvijas valstīm nedaudz ir no Vācijas importēto dekoratīvo koku un krūmu stādu, tos galvenokārt ievēd Nīderlande.

3.17.tabula. Stādu importa struktūra Somijā 2006.gadā, tūkst. EUR

	Kopā	Nīderlande	Dānija	Vācija	Beļģija	Zviedrija
Telpaugi	25 453	10 136	11 059	1 495	1 011	1 187
Sīpoli, gumi, bumbuli utm.	11 281	9 947	153	166	311	131
Pārējo dārza augu stādi	5 460	1 420	188	3 342	485	21
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	4 903	3 171	549	619	227	96
Rožu stādi	2 634	658	1 448	243	94	14
Neapsaknoti spraudeni un potzari	2 131	665	313	179	0	11
Daudzgadīgo dārza augu stādi	1 902	1 120	550	88	81	54
Meža koku stādi	1 143	247	3	67	115	352
Dārzeņu un zemeņu stādi	915	895	12	0	2	3
Augļu koku un krūmu stādi	770	431	83	12	157	76
Rododendru un acāliju stādi	591	104	33	31	367	2
Kopā	57 308	28 889	14 419	6 243	2 851	1 945

Avots: Comext datu bāze

Pieejamie dati par kopējo Norvēģijas stādu importu liecina, ka pēc salīdzinoši nelielajām izmaiņām iepriekšējos gados, 2005.gadā tas palielinājies par 12%. Norvēģijas nepieciešamību pēc importa stādiem gandrīz pilnībā apmierina ES valstis, kuru īpatsvars kopējā Norvēģijas stādu importa vērtībā 2005.gadā veidoja 97%. Pieejamie dati par ES eksportu uz Norvēģiju liecina par stādu importa pieaugumu arī 2006.gadā (3.18.tabula).

3.18.tabula. ES-25 stādu eksports uz Norvēģiju 2006.gadā, tūkst. EUR

	ES-25 kopā	Nīderlande	Dānija	Vācija	Beļģija
Telpaugi	38 319	18 383	18 036	477	1 076
Sīpoli, gumi, bumbuli utm.	18 078	16 344	1 092	16	26
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	10 825	6 594	1 032	2 973	14
Pārējo dārza augu stādi	4 721	904	637	2 358	281
Daudzgadīgo dārza augu stādi	4 032	757	2 498	647	8
Rododendru un acāliju stādi	2 096	75	144	775	1 102
Rožu stādi	1 411	469	748	99	14
Neapsaknoti spraudeni un potzari	1 189	140	883	13	0
Meža koku stādi	464	147	45	199	7
Dārzeņu un zemeņu stādi	353	6	27	43	0
Augļu koku un krūmu stādi	318	38	146	94	2
Kopā	81 879	43 926	25 291	7 693	2 531

Avots: Comext datu bāze

Saskaņā ar 2006.gada ES ārējās tirdzniecības ar Norvēģiju datiem, nedaudz vairāk kā pusi visu stādu eksporta veido Nīderlandes produkcija, Dānija nodrošina 31%, bet Vācija – 9%.

Tāpat kā abās pārējās Skandināvijas valstīs, Norvēģijā visvairāk tiek importēti telpaugi, kā arī sīpoli, gumi, bumbuli utml., kurus nodrošina tās pašas importa partnervalstis (Nīderlande, Dānija). Dekoratīvo koku un krūmu stādi ir trešā nozīmīgākā importa grupa, tie galvenokārt tiek ievesti no Nīderlandes un Vācijas.

Skandināvija ir 18,9 milj. iedzīvotāju liels tirgus, kura stādu tirgus vērtība pēc pieejamās 2002.gada informācijas veidoja kopumā gandrīz EUR 750 milj., kas šobrīd ir lielāka kā Krievijas tirgum. Novērtēts, ka Zviedrijā pastāv vislielākais stādu tirgus, kopsummā veidojot EUR 385 milj., tam seko Norvēģija ar EUR 224 milj., savukārt Somijā stādu tirgus vērtība bijusi EUR 139 milj., kur arī mazākais stādu patēriņš starp Skandināvijas valstīm (2002.gadā

tas bija 2 reizes mazāks kā Norvēģijā). Taču neskatoties uz tā jau augsto patēriņa līmeni, pieprasījums pēc stādiem šajās valstīs turpina palielināties, par ko liecina arī iepriekš aplūkotās stādu importa vērtības pieaugums (sevišķi Somijā).

Vietējo stādu ražošanā aplūkotajās Skandināvijas valstīs šobrīd nav vērojamas nozīmīgas izmaiņas, līdz ar to nākotnes pieprasījuma pieaugums galvenokārt tiks apmierināts ar importētajiem stādiem (sīkāku izklāstu skatīt 3. pielikumā).

c) Eksporta tirgus – Baltijas valstis

Šobrīd arī uz Baltijas valstīm nepastāv nozīmīgs Latvijas stādu eksports. Aplūkojamā laika periodā kaut cik vērā ņemama eksporta partnere Latvijai bijusi tikai Igaunija, kura sākotnējos gados bija pat otra nozīmīgākā stādu eksporta valsts, tomēr izvesto stādu vērtība bija salīdzinoši neliela – Ls 25,7-30,1 tūkst. Latvija uz Igauniju galvenokārt eksportēja meža koku stādus. Šobrīd stādu eksports uz Igauniju ir strauji samazinājies, 2006.gadā veidojot tikai Ls 5,8 tūkst., Igaunijā Latvijas meža koku stādi aizstāti ar importētajiem stādiem no Dānijas un Baltkrievijas. Tirdzniecības attiecībās ar Lietuvu pastāvējusi praktiski tikai vienvirziena stādu kustība no Lietuvas, Latvijas stādu eksports uz Lietuvu bijis nenozīmīgs (3.19.tabula).

3.19.tabula. Latvijas stādu eksports uz Baltijas valstīm 2002.-2006.gadā, tūkst. Ls

	Lietuva					Igaunija				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Meža koku stādi	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	11,0	20,4	12,1	0,0	5,4
Telpaugi	0,3	0,0	0,0	0,8	0,0	3,9	0,0	0,4	1,9	0,3
Sīpoli, gumi, bumbuli utm.	0,0	1,6	0,5	0,0	0,0	0,2	1,7	2,8	0,8	0,0
Augļu koku un krūmu stādi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	0,3	0,0	0,0	0,0
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	2,9	0,1	1,2	0,0	0,0
Daudzgadīgo dārza augu stādi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
Pārējo dārza augu stādi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	0,0	0,0	0,0
Rožu stādi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,3	2,2	2,2	0,0	0,0
Neapsakņoti spraudēni un potzari	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	6,8	0,0	0,0
Rododendru un acāliju stādi	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Pārējie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Kopā	0,7	1,6	0,5	1,4	0,0	26,4	30,1	25,7	2,7	5,8

Avots: CSP dati

Kopumā aplūkotajā laika periodā Baltijas valstu importēto stādu vērtība ir pieaugusi (3.20.tabula) – Lietuvā tā ir gandrīz divkārtšojusies, 2006.gadā sasniedzot EUR 5,6 milj., Igaunijā kāpums bijis 1,4 kārtīgs, 2006.gadā veidojot EUR 4,5 milj. Lietuvā, līdzīgi kā Latvijā, 2006.gadā ievērojami palielinājies stādu eksports, kas arī praktiski pilnībā saistīts ar Krievijas tirgu.

3.20.tabula. Baltijas valstu ārējā tirdzniecība 2002.-2006.gadā

	Imports, tūkst. EUR					Eksports, tūkst. EUR				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Lietuva	2 921	3 445	4 620	4 830	5 575	284	248	650	1 690	3 530
Igaunija	3 179	3 609	3 198	3 773	4 517	899	610	565	892	802

Avots: Comext datu bāze (CN kodi 0601 un 0602)

90% Lietuvas stādu importa nodrošina Nīderlande un Polija, no kurām nospiedošais pārsvars pieder Nīderlandei – gandrīz 70% no kopējā stādu importa. Pie nozīmīgākajām stādu importētājām Lietuvā minama Vācija, tomēr tās importa vērtība nesasniedz EUR 0,5 milj. (3.21.tabula).

3.21.tabula. Stādu importa struktūra Lietuvā 2006.gadā, tūkst. EUR

	Kopā	Nīderlande	Polija	Vācija
Telpaugi	2 746	2 645	25	37
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	1 086	408	380	249
Sīpoli, gumi, bumbuli utm.	631	487	123	19
Daudzgadīgo dārza augu stādi	255	122	63	66
Pārējo dārza augu stādi	186	98	75	4
Meža koku stādi	110	23	75	0
Dārzeņu un zemeņu stādi	73	18	54	0
Neapsaknoti spraudeni un potzari	54	4	8	0
Rododendru un acāliju stādi	42	30	6	6
Rožu stādi	34	5	22	0
Augļu koku un krūmu stādi	19	1	18	0
Kopā	5 575	3 844	1 188	380

Avots: Comext datu bāze

Nīderlande ne tikai ievēd praktiski visus Lietuvā importētos telpaugus, bet tā ir arī lielāka citu nozīmīgāko stādu produkcijas veidu importētāja. Polija savukārt visvairāk importē dekoratīvo koku un krūmu stādus. Dekoratīvo koku un krūmu stādi ir arī Vācijas nozīmīgākais stādu eksporta produkts Lietuvā.

3.22.tabula. Stādu importa struktūra Igaunijā 2006.gadā, tūkst. EUR

	Kopā	Nīderlande	Dānija	Polija	Vācija
Telpaugi	2 028	1 269	622	17	39
Sīpoli, gumi, bumbuli utm.	982	918	3	0	1
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	894	619	3	206	48
Rožu stādi	199	40	151	4	0
Pārējo dārza augu stādi	164	133	1	0	30
Rododendru un acāliju stādi	67	48	11	0	7
Daudzgadīgo dārza augu stādi	45	39	4	0	2
Dārzeņu un zemeņu stādi	40	40	0	0	0
Meža koku stādi	36	1	17	0	0
Augļu koku un krūmu stādi	32	15	0	16	0
Neapsaknoti spraudeni un potzari	32	22	10	0	0
Kopā	4 517	3 143	822	243	127

Avots: Comext datu bāze

Igaunijā tradicionāli lielākās stādu importētājvalstis bijušas Nīderlande un Dānija, kurām 2006.gadā piederēja importa stādu tirgus daļa attiecīgi 70% un 18% apmērā. Polijas un Vācijas importēto stādu vērtība bijusi līdzīga, ar nelielu Vācijas pārsvaru, tomēr 2006.gadā, palielinoties Polijas stādu importam, Vācija daļa veidoja 3%, bet Polijas – 5% (3.22.tabula).

Tradicionāli Nīderlande visvairāk importē telpaugus, sīpolu, gumu, bumbulu produkciju, tomēr tā ir ievērojama arī citu nozīmīgāko produktu importētāja, Dānija galvenais importa produkts ir telpaugi, Polijai un Vācijai – dekoratīvo koku un krūmu stādi.

Kā to rāda strauji pieaugošie importa dati, stādu patēriņš Baltijas valstīs palielinās. Stādu pieprasījuma kāpums lielā mērā pavada celtniecības attīstību, kas palielinās ļoti strauji. Ņemot vērā šā brīža ienākumu līmeni, kas ir zem ES vidējā līmeņa, kā arī nodrošinājumu ar dzīvojamām platībām, kas ievērojami atpaliek no Skandināvijas valstīm, stādu patēriņam būtu vēl nozīmīgi jāpieaug tuvākajā nākotnē (sīkāku izklāstu skatīt 3. pielikumā).

3.3. Latvijas stādaudzēšanas nozares perspektīvie produkti

Pamatojoties uz iepriekš veikto Latvijas stādaudzēšanas nozares produktu, kā arī vietējā un eksporta tirgus analīzi, noteiktas perspektīvās stādaudzēšanas nozares produktu grupas. Tas darīts ar mērķi rast risinājumus perspektīvāko Latvijas stādaudzēšanas nozares virzienu attīstībai un izaugsmei komerciāli industriālā līmenī. Kā perspektīvākās izvirzītas 3 stādaudzēšanas nozares produktu grupas, pie kurām pieder dekoratīvie skujkoki, dekoratīvie lapu koki un krūmi, kā arī ziemcietes.

3.23.tabula. Latvijas stādaudzēšanas nozares perspektīvo produktu grupu novērtējums

Produktu grupa	Bioloģiskā, klimatiskā piemērotība		Tirgus pieprasījums	
	Latvija	Eksports	Latvija	Eksports
1gadīgās, 2gadīgās puķes	2	2	1	2
Ziemcietes	1	1	1	2
Ūdensaugi	2	3	3	3
Dekoratīvie lapu koki, krūmi	1	1/2	1	1
Dekoratīvie skujkoki	1	1	1	1
Augļu koki un ogulāji	1	1	3	3
Meža stādi	1	1	3	2

Avots: LVAEI un NBD novērtējums

Perspektīvās stādaudzēšanas nozares produktu grupas vērtētas pēc diviem galvenajiem kritērijiem – stādu bioloģiskās un klimatiskās piemērotības, kā arī stādu pieprasījuma tirgū. Katrs no šiem kritērijiem skatīts atsevišķi Latvijas un potenciālo eksporta tirgu kontekstā. Bioloģiskā un klimatiskā piemērotība Latvijas kontekstā nozīmē attiecīgās produktu grupas piemērotību audzēšanai Latvijā, izejot no tā, vai ir nepieciešami īpaši audzēšanas apstākļi. Vērtēšanai izmantota skala no 1 līdz 3, ar “1” apzīmējot augstāku atbilstību. Saistībā ar eksporta tirgiem bioloģiskā un klimatiskā piemērotība vērtēta no lietošanas aspekta, ņemot vērā to, vai produkti ir ziemcietīgi attiecīgajos tirgos. Tirgus pieprasījums Latvijā vērtēts, balstoties gan uz īpatsvaru stādu importa struktūrā, gan arī apzaļumotāju pieprasījuma struktūrā. Savukārt pieprasījums eksporta tirgos (Krievija, Zviedrija un Somija) izvērtēts, izejot no šo valstu importa struktūras, kā arī Latvijas kopējās stādu eksporta struktūras. Atbilstoši definētajai stādaudzēšanas nozarei, arī stādaudzēšanas nozares produktu tirgus aptver tos kokus, krūmus un puķu stādus, kas paredzēti dzīves telpas labiekārtošanas un apstādījumu ierīkošanas vajadzībām.

Novērtējuma rezultāti apkopoti 3.23.tabula, no kuras redzams, ka vislabāk novērtētā produktu grupa ir dekoratīvie skujkoki, kam seko dekoratīvie lapu koki un krūmi. Lai arī novērtēts, ka eksporta tirgos ziemciešu pieprasījumam pastāv ierobežojumi, tomēr, ņemot vērā, ka tā atbilst visiem pārējiem kritērijiem, tajā skaitā piemērotībai un tirgus pieprasījuma Latvijā, arī šī grupa iekļauta starp perspektīvajiem stādaudzēšanas nozares produktiem. Pārējo stādaudzēšanas nozaru produktu grupu neatbilstība izvirzītajiem kritērijiem nenozīmē, ka to ražošanā nav iespējama attīstība, taču no industriālas ražošanas viedokļa citi produkti šobrīd uzskatāmi par perspektīvākiem. Turklāt daļa neiekļauto grupu produktu lielā mērā saistīti ar citām nozarēm un zināmā mērā uzskatāmi par to blakusproduktiem, kas stādaudzēšanas nozares ietvaros veiksmīgi var attīstīties kā nišas produkti.

3.4. Konkurentu analīze

Latvijas stādaudzēšanas nozarei nozīmīgāko konkurenci gan vietējā tirgū, gan potenciālajos eksporta tirgos veido Nīderlandes, Polijas un Vācijas stādaudzētāji. 3.24.tabula apkopota informācija par šo trīs valstu kopējiem eksporta apjomiem laikā no 2002. - 2006. gadam.

3.24.tabula. Nīderlandes, Vācijas un Polijas eksporta un importa dinamika 2002.-2006.gadā

	Eksports, tūkst. EUR					Imports, tūkst. EUR				
	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Nīderlande	2 334 171	2 656 551	2 678 991	2 741 320	2 990 770	295 959	331 914	342 445	345 778	385 453
Vācija	260 414	293 767	288 256	307 645	311 532	917 846	1 007 139	996 684	985 101	843 633
Polija	35 239	41 559	46 027	51 041	46 312	61 893	64 679	69 849	79 381	84 107

Avots: Comext datu bāze (CN kodi 0601 un 0602)

3.4.1. Nīderlandes stādaudzēšanas nozares raksturojums

a) Nīderlandes stādaudzēšanas nozares apmēri

Nīderlande ir lielākā stādu produkcijas ražotājvalsts ES, aptverot aptuveni 42% no ES kopējās saražotās stādu produkcijas vērtības. Kopējā stādaudzētavu un griezto dekoratīvo augu audzētavu saražotās produkcijas vērtība veido aptuveni EUR 5,0 milj. gadā, ap 27% no Nīderlandes lauksaimniecības produkcijas vērtības. 2006.gadā nedaudz mazāk par pusi (45%) no šīs vērtības veido grieztie ziedi, 32% - pārējās puķes, 12% - puķu sīpoli, savukārt dekoratīvo koku produkcija ar vērtību EUR 544 milj. aptver 11% (3.25.tabula).

3.25.tabula. Saražotās dekoratīvo augu prod. vērtība Nīderlandē 2003.-2006.gadā, milj. EUR

	2003.	2004.	2005.	2006.*
Puķes	3 533	3 558	3 710	3 890
t.sk. grieztās puķes	2 138	2 137	2 198	2 270
Puķu sīpoli	583	563	559	585
Koki un krūmi	578	579	552	544
Dekoratīvie augi kopā	4 694	4 700	4 821	5 019

Avots: Productschap Tuinbouw
*novērtējums

Dekoratīvie augi kopā aizņem 47,5 tūkst. ha, no kuriem 5,8 tūkst. ha ir segtā platība (3.26.tabula). Dekoratīvo koku un ziemciešu audzēšanai izmantotā platība veido 15,7 tūkst. ha, tajā skaitā šīs produkcijas ražošanai izmantoti 404 ha segto platību un 1 039 ha konteinerlaukumu. Ar to audzēšanu Nīderlandē nodarbojas aptuveni 5,6 tūkst. saimniecību.

3.26.tabula. Dekoratīvo augu audzēšanai izmantotā platība un saimniecību skaits Nīderlandē 2003.-2006.gadā

	Audzēšanai izmantotā platība, ha				Saimniecību skaits		
	2003.	2004.	2005.	2006.*	2003.	2004.	2005.
Segtie dekoratīvie augi	6 148	6 087	6 049	5 785			
Puķes	5 756	5 677	5 599	5 381	5 597	5 347	n.d.
grieztās puķes	3 499	3 401	3 250	3 093			
podu puķes	1 313	1 340	1 377	1 386			
pārējās puķes	944	936	972	902			
Koki, krūmi un ziemcietes	379	395	433	404	1 305	1 299	n.d.
Atklāta lauka dekoratīvie augi	40 296	39 797	40 076	41 707			
Puķu sīpoli	24 538	23 520	22 987	23 589	2 486	2 357	2 176
Koki, krūmi un ziemcietes	13 151	13 749	14 576	15 341	4 447	4 306	n.d.
podu un konteinerlaukumi	934	1 128	1 056	1 039			
Puķes	2 607	2 528	2 513	2 777	1 850	1 823	n.d.

Avots: CBS Nederland, Productschap Tuinbouw
*novērtējums

Vidējais stādu patēriņš uz vienu iedzīvotāju Nīderlandē ir EUR 33, līdz ar to stādu iekšējā tirgus vērtība sasniedz aptuveni EUR 534 miljonus (kopā ar grieztiem ziediem aptuveni EUR 1,5 miljardi) kas, salīdzinot ar saražotās produkcijas vērtību, ir neliels noieta tirgus vietējiem ražotājiem. Līdz ar to šis sektors Nīderlandē ir ļoti lielā mērā atkarīgs no eksporta.

Nīderlande, būdama ES lielākā stādu produkcijas ražotājvalsts, ir arī lielākā stādu produkcijas eksportētāja ES, kas veido 56% no ES iekšējā eksporta un 69% no eksporta uz trešajām valstīm, līdz ar to tai ir noteicošā loma stādu tirgū.

3.27.tabula. Nīderlandes stādu eksporta struktūra 2004.-2006.gadā, tūkst. EUR

	2004.	2005.	2006.
Telpaugi	1 249 848	1 224 273	1 284 875
Sīpoli, gumi, bumbuļi utm.	670 803	733 022	846 484
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	268 574	256 193	296 305
Pārējo dārza augu stādi	171 216	177 510	189 377
Daudzgadīgo dārza augu stādi	101 621	122 503	123 726
Dārzeņu un zemeņu stādi	75 803	79 817	80 277
Rožu stādi	38 696	41 800	47 936
Meža koku stādi	24 327	27 331	38 761
Neapsaknoti spraudēni un potzari	31 638	30 356	30 796
Augļu koku un krūmu stādi	23 914	22 522	26 394
Rododendru un acāliju stādi	9 479	9 378	10 652
Kopā	2 678 991	2 741 320	2 990 770

Avots: Comext datu bāze

2006.gadā Nīderlandes kopējā stādu eksporta vērtība veidoja EUR 2 991 milj., no kuras aptuveni 40% attiecās uz telpaugiem un gandrīz 30% uz sīpolu, gumu, bumbuļu utml. produkciju. Savukārt trešā nozīmīgākā grupa Nīderlandes stādu eksportā ir dekoratīvo koku un krūmu stādi ar 10% īpatsvaru 2006.gadā. Lai arī pārējie stādu produkcijas veidi katrs atsevišķi īpatsvara ziņā nepārsniedz 6%, tomēr absolūtos rādītājos to eksporta vērtības ir ļoti ievērojamas (3.27.tabula). Lielākie Nīderlandes stādu produkcijas eksporta tirgi ir Vācija, Lielbritānija un Francija.

b) Nīderlandes stādaudzētāju priekšrocības un trūkumi

Priekšrocības:

- ◆ attīstībai labvēlīgi apstākļi: mērenais klimats, līdzenais reljefs, auglīgā augsne, kā arī salīdzinoši daudz gaismas;
- ◆ prasme efektīvi izmantot ierobežotos un dārgos ražošanas resursus – augsta zemes izmantošanas produktivitāte un darbaspēka produktivitāte;
- ◆ koncentrēšanās atsevišķos reģionos (galvenais kokaudzētavu reģions Nīderlandē ir Boskopa, Limburgā tiek audzēti augļu koki un rozes utt.), kas ļauj gan koncentrēt informācijas plūsmas, gan pārdošanas organizāciju;
- ◆ saimniecībām raksturīga specializācija neliela sortimenta produktu ražošanā salīdzinoši lielos daudzumos;
- ◆ visas saimniecības kopumā nodrošina ļoti plašu stādu sortimentu nozarē, kas vēl tiek papildināts ar importētajiem stādiem un jauniem produktiem nepārtrauktas selekcijas darba rezultātā;
- ◆ nozīmīga loma atvēlēta inovācijām, līdz ar to nozare ir kapitāla un zināšanu ietilpīga;

- ♦ jaunākās zināšanas un tehnoloģijas tiek ātri pārņemtas un pielāgotas, kā arī izplatītas visu sektora dalībnieku vidū, tas ļāvis izveidot ļoti spēcīgu nozari un nodrošinājis tās konkurētspēju starptautiskajā tirgū;
- ♦ augsti attīstīta stādaudzētāju un vairumpircēju sadarbība, pārdošanas organizācija.

Trūkumi:

- ♦ Ierobežota pieejamība un līdz ar to augstas iegādes/nomas izmaksas vienam no galvenajiem lauksaimnieciskās ražošanas resursiem – zemei;
- ♦ Augstas darbaspēka izmaksas – viena pastāvīgā darbinieka gada izmaksas veido ap EUR 30000;
- ♦ Ņemot vērā klimata īpatnības stādaudzēšanas produktiem zema salizturība un tie ir piemēroti valstīs ar mērenu klimatu.

3.4.2. Vācijas stādaudzēšanas nozares raksturojums

a) Vācijas stādaudzēšanas nozares apmēri

Arī Vācija ir viena no lielākajām stādu ražotājvalstīm ES. Saskaņā ar 2005.gada datiem, kopējā dekoratīvo augu sektora (stādaudzēšana un griezto dekoratīvo augu audzēšana) nozares vērtība veidojusi EUR 2,8 miljardi, kas atbilst aptuveni 7% īpatsvaram kopējā Vācijas lauksaimniecības produkcijas vērtībā. Lai arī pēc nozīmības lauksaimniecībā un lieluma Vācijas kopējais dekoratīvo augu sektors atpaliek no Nīderlandes, tomēr, ja salīdzina dekoratīvo koku un krūmu audzēšanu, Vācijā šī produkcija tiek saražota aptuveni divas reizes vairāk.

Kopumā dekoratīvie augi Vācijā tiek audzēti aptuveni 30 tūkst. ha lielā platībā (3.28.tabula), no kuriem kokaudzētavas aizņem 21 tūkst. ha, šajā grupā tikai 5% no platībām attiecas uz augļu kokiem un krūmiem, bet 11% - uz meža stādiem, atlikusī lielākā daļa platību tiek izmantota dekoratīvo koku un krūmu audzēšanai. Dekoratīvo koku un krūmu stādu audzēšana galvenokārt koncentrējusies Vācijas Z un ZR daļā – blakusesošās Šlēzvinga-Holšteina, Lejasaksija un Ziemeļreina-Vestfālens aptver 60% no kopējās kokaudzētavu platības. Arī Vācijas D daļa (Bavārija un Bādene-Virtembergas) ir nozīmīgs stādaudzēšanas apgabals. Saimniecības bieži specializējušās dažu augu veidu ražošanā.

3.28.tabula. Dekoratīvo augu audzēšanas sektora galvenie rādītāji Vācijā 2005.gadā

	produkcijas vērtība, milj. EUR*	platība, ha	saimniecību skaits
Dekoratīvie augi kopā	2 813	29 879	
Puķes un pārējie dekoratīvie augi	1 540	8 826	6 949**
Koki un krūmi	1 273	21 053	3 743

Avots: BMELV, Statistisches Bundesamt

*2004.gada dati

**saimniecības ar atklāta lauka platībām

Ņemot vērā ļoti lielo iedzīvotāju skaitu (82,4 milj.) un augsto labklājības līmeni, kas nosaka aptuveni EUR 46 lielu stādu patēriņu uz cilvēku, Vācija ir lielākais stādu tirgus ES, kura iekšējā ietilpība stādiem sasniedz aptuveni EUR 3,8 miljardus (kopā ar grieztajiem ziediem EUR 6,9 miljardi), turklāt tā ir viena no nedaudzajām valstīm, kur stādu patēriņš pārsniedz griezto ziedu patēriņu. Tā kā vietējā saražotā produkcija ne tuvu spēj apmierināt iekšējo pieprasījumu, Vācija ir lielākā stādu produkcijas importētāja ES.

Tomēr, neskatoties uz to, Vācija ir arī diezgan nozīmīga stādu eksportētājvalsts, ar 7% kopējā ES stādu eksporta vērtībā, produkciju galvenokārt izvedot uz Nīderlandi, Austriju un

Franciju. Vācijas 3 svarīgāko eksporta produktu īpatsvars ir tuvs, ar nelielu telpaugu pārsvaru (31%), kam seko dekoratīvo koku un krūmu stādi (22%) un pārējo dārza augu stādi (18%) (3.29.tabula).

3.29.tabula. Vācijas stādu eksporta struktūra 2004.-2006.gadā, tūkst. EUR

	2004.	2005.	2006.
Telpaugi	101 503	103 372	97 138
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	64 108	63 733	67 485
Pārējo dārza augu stādi	44 983	51 167	57 370
Sīpoli, gumi, bumbuli utm.	16 663	18 433	19 357
Daudzgadīgo dārza augu stādi	11 002	15 605	16 086
Dārzeņu un zemeņu stādi	10 849	13 274	15 485
Rožu stādi	9 695	9 057	8 551
Rododendru un acāliju stādi	7 214	8 265	7 248
Neapsaknoti spraudeni un potzari	8 463	10 064	6 890
Augļu koku un krūmu stādi	5 127	3 857	4 097
Meža koku stādi	3 072	2 418	2 780
Kopā	288 256	307 645	311 532

Avots: Comext datu bāze

Vācijas tirgus lielie apmēri padara to ļoti pievilcīgu daudziem ārvalstu ražotājiem, nepārtrauktā konkurence spiedusi Vācijas uzņēmējus domāt par savas konkurētspējas uzlabošanu. Rezultātā veiktas nopietnas strukturālās izmaiņas, palielinot saimniecību lielumu, kā arī intensificējot ražošanu.

b) Vācijas stādaudzētāju priekšrocības un trūkumi

Priekšrocības:

- ◆ attīstībai labvēlīgi apstākļi: mērenais klimats, auglīgā augsne, kā arī salīdzinoši daudz gaismas;
- ◆ laba ražošanas resursu – zemes un darbaspēka pieejamība
- ◆ starptautiskajā tirgū augsti atzīta stādaudzēšanas produkcijas kvalitāte;
- ◆ koncentrēšanās atsevišķos reģionos, kas ļauj gan koncentrēt informācijas plūsmas, gan pārdošanas organizāciju;
- ◆ augsts ražošanas tehnoloģiskais nodrošinājums, kas ļauj tirgū piedāvāt kvalitatīvus un cenas ziņā pieņemamus dekoratīvās koku un krūmu grupas dižstādu produktus starptautiskajā tirgū.

Trūkumi:

- ◆ salīdzinoši augsta stādaudzēšanas produkcijas cena;
- ◆ augstas gāzes izmaksas, kas ir svarīgs faktors siltumnīcu augu biznesa konkurētspējai;
- ◆ augstas darbaspēka izmaksas;
- ◆ ņemot vērā klimata īpatnības stādaudzēšanas produktiem zema salizturība.

3.4.3. Polijas stādaudzēšanas nozares raksturojums

a) Polijas stādaudzēšanas nozares apmēri

Dekoratīvajiem augiem (ieskaitot puķkopību) ir nozīmīga vieta arī Polijas lauksaimniecības nozarē, tiem veidojot virs 20% no kopējās lauksaimniecības produkcijas vērtības. Šī ir viena no tām lauksaimniecības nozarēm, kas visveiksmīgāk attīstījusies pēdējos gados, turklāt pieauguma tendence pastāv joprojām.

Kopumā dekoratīvo augu sektors (stādaudzēšana un griezto dekoratīvo augu audzēšana) Polijā aizņem aptuveni 9 tūkst.ha (3.30.tabula), ar to nodarbojas ap 37 tūkst. saimniecības.

Polijā netiek vākta statistiskā informācija par saimnieciskās darbības rezultātiem dekoratīvo augu sektorā. Līdz ar to ir pieejami tikai nozares ekspertu novērtējumi. Saskaņā ar tiem, dekoratīvo augu sektora produkcijas aptuvenā tirgus vērtība 2003.gadā bijusi ap EUR 700 miljoniem. Lielāko daļu no šīs vērtības veidojusi siltumnīcu produkcija (griezti ziedi, podu puķes, sīpoli utt.) – aptuveni EUR 500 miljoni. Dekoratīvo koku audzētavu platība veido 4,4 tūkst.ha, ar ikgadējo produkcijas vērtību aptuveni EUR 200 miljoni. Atklātā laukā puķes tiek audzētas 3,2 tūkst. ha platībā, bet to ikgadējā vērtība novērtēta EUR 50-70 miljoni.

3.30.tabula. Dekoratīvās produkcijas ražošanas galvenie rādītāji Polijā 2003.gadā

	produkcijas vērtība, miljardi. EUR	platība, ha	saimniecību skaits
Dekoratīvie augi kopā	0,7	8 978	
Siltumnīcu augi	0,5	1 415	6 925
koki un krūmi	0,2	4 390	3 245
Pārējie dek. augi atklātā laukā	0,05	3 175	27 583

Avots: A.Maroša pētījumi

Lai arī Polija veido tikai 1% no kopējās ES stādu eksporta vērtības, absolūtā vērtības izteiksmē tā eksportēto stādu daudzums ir nozīmīgs, 2006.gadā veidojot EUR 46,0 milj. (3.31.tabula). Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, stādu eksports ir samazinājies, kas saistīts gan ar iekšējā pieprasījuma pēc stādiem pieaugumu, gan ar sekām, ko radīja Krievijas aizliegums 2005. gadā ievest atsevišķu augu produkciju no Polijas.

3.31.tabula. Polijas stādu eksporta struktūra 2004.-2006.gadā, tūkst. EUR

	2004.	2005.	2006.
Dekoratīvo koku un krūmu stādi	9 777	12 089	9 305
Dārzeņu un zemeņu stādi	4 915	6 890	6 994
Telpaugi	6 988	7 301	6 826
Sīpoli, gumi, bumbuļi utm.	7 532	7 407	6 662
Rožu stādi	6 342	6 659	6 165
Neapsakņoti spraudēni un potzari	2 943	3 768	4 024
Augļu koku un krūmu stādi	3 240	2 431	3 077
Pārējo dārza augu stādi	1 359	1 665	980
Daudzgadīgo dārza augu stādi	763	609	585
Rododendru un acāliju stādi	622	806	497
Meža koku stādi	328	44	195
Kopā	46 027	51 041	46 312

Avots: Comext datu bāze

Polija visvairāk eksportē dekoratīvo koku un krūmu stādus, kas 2006.gadā veidoja 20% no kopējā stādu eksporta vērtības.

b) Polijas stādaudzētāju priekšrocības un trūkumi

Priekšrocības:

- ◆ klimata apstākļi piemēroti gan salizturīgu, gan ne tik salizturīgu stādu ražošanai, stādaudzēšanas sezona vidēji ir 9 mēneši gadā;
- ◆ viegli pieejami un līdz šim lēti ražošanas resursi – zeme un darbaspēks;
- ◆ saimniecību modernizācijai plaši un veiksmīgi izmantota iespēja piesaistīt SAPARD un ES struktūrfondu līdzfinansējumu;
- ◆ labi attīstīta lielo saimniecību sadarbība – izveidota un aktīvi darbojās Polijas stādaudzētāju asociācija, kas organizē apmācības, izplata informāciju par jaunumiem

(tehnoloģijām, produktiem, ražošanas paņēmieniem, pieredzi) nozarē, organizē nozares reklāmas pasākumus (izstādes u.c.);

- ◆ pastāvīgi nodarbināto īpatsvara pieaugums kopējo nodarbināto struktūrā, kas pozitīvi ietekmē gan darbaspēka produktivitāti, gan produkcijas kvalitāti, gan liecina, ka Polijas stādaudzētāji pamazām pārvar nozares sezonālītāti;
- ◆ nozarē dominē ģimenes uzņēmumi ar ilgu darba pieredzi (20 un vairāk gadu), kas arī ļauj mazināt sezonālītātes ietekmi uz uzņēmējdarbību;
- ◆ valdības politika nodokļu jomā, kas noteic, ka lauksaimniecības produkcija ir atbrīvota no PVN.

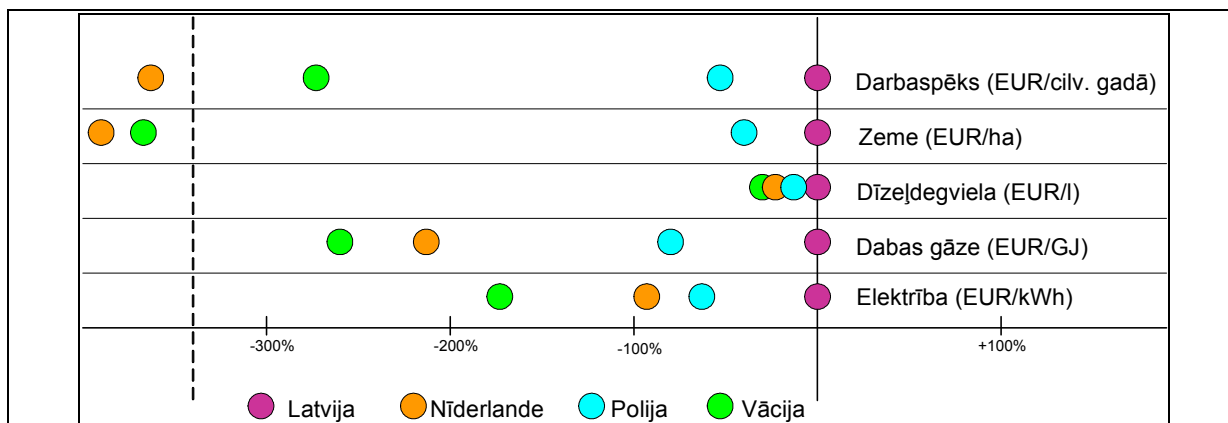
Trūkumi:

- ◆ sadrumstalota ražošanas struktūra, nozares apmēriem nepietiekami attīstīta saimniecību specializācija;
- ◆ augsts roku darba īpatsvars, turklāt zema darbaspēka produktivitāte;
- ◆ uzņēmumus pārsvarā pārvalda pats uzņēmuma īpašnieks, kuram līdz ar to jābūt apveltītam ar universālām zināšanām, lai spētu pieņemt vispiemērotākos lēmumus uzņēmuma attīstībai;
- ◆ vāji attīstīta saimniecību sadarbība pārdošanas organizācijā (saimniecības uztver viena otru kā konkurentu un līdz ar to katra atsevišķi organizē savu produktu pārdošanu gan Polijas iekšējā tirgū, gan eksporta tirgos);
- ◆ katra saimniecība atsevišķi eksporta tirgu apgūšanā ieņem *pasīvo* lomu (izpilda pasūtījumus, neaizraujas ar sadarbības parteru meklēšanu);
- ◆ vāji attīstīta sadarbība ar vietējiem lielveikalu tīkliem, tajos pārsvarā ārvalstu stādaudzētavu produkcija;
- ◆ nozari aptverošas informācijas trūkums par saimniecību ražošanas lielumu, sortimentu, pārdošanas struktūru, kas var izraisīt kāda produkta pārprodukcijas rašanos.

3.4.4. Latvijas stādaudzēšanas nozares konkurētspējas un tā potenciāla novērtējus

a) Konkurētspējas potenciāls

Lai izvērtētu konkurētspēju noteicošās priekšrocības, tika salīdzināta galveno ražošanas resursu – zemes, darbaspēka un enerģijas – pieejamība un cenas Latvijā, Nīderlandē, Vācijā un Polijā. Iegūtos analīzes rezultātus apkopo 3-3.attēls.

3-3.attēls. Latvijas stādaudzēšanas priekšrocības galveno ražošanas resursu ziņā, salīdzinot ar Nīderlandi, Vāciju un Poliju 2006.gadā⁶

Avots: Eurostat, Eiropas Komisija

⁶ Informācija par zemes cenu (EUR/ha) no 2005. gada, izņemot Latviju.

Atbilstoši 3-3.attēls, analizēto ražošanas resursu cenu līmenis Latvijā pieņemts par izejas punktu (1). Latvijas konkrētā rādītāja atrašanās pa labi no pārējām valstīm liecina, ka attiecīgā ražošanas resursa cenas līmenis Latvijā ir zemāks nekā pārējās salīdzināšanai izmantotajās valstīs, tādējādi liecinot par konkrētā faktora priekšrocību Latvijā. Jo tālāk pa kreisi atrodas konkrētās valsts rādītājs, jo Latvijai salīdzinoši lielākas priekšrocības. Salīdzināšanai izmantotās valsts rādītāja atrašanās pa kreisi pie atzīmes, piemēram, “-100%” nozīmē, ka šajā valstī attiecīgā ražošanas resursa cena ir divreiz augstāka kā Latvijā, pieņemot, ka tas vienlaicīgi nozīmē divas reizes lielāku Latvijas priekšrocību.

Latvijai šobrīd pastāv priekšrocības visos aplūkotajos konkurētspējas faktoros, jo analizēto ražošanas resursu cenas Latvijā ir viszemākās. Pašreizējais darbaspēka izmaksu līmenis uz vienu nodarbināto rāda, ka Latvijai šajā ziņā pagaidām ir ļoti lielas priekšrocības, salīdzinot ar Nīderlandi un Vāciju, kur tās attiecīgi vidēji ir vairāk nekā 6 un 3 reizes augstākas par Latvijas rādītāju. Arī Polijā atalgojuma līmenis šobrīd ir augstāks kā Latvijā. Taču, ņemot vērā gandrīz brīvās darbaspēka plūsmas apstākļus ES valstu starpā, kā arī pieaugošo atalgojuma līmeni citās Latvijas tautsaimniecības nozarēs, lai saglabātu nodarbinātos, ievērojams darba algu pieaugums līdzās jau līdzšinējam tuvākajā nākotnē stādaudzēšanas nozarē ir neizbēgams.

Latvijas vislielākā priekšrocība, salīdzinot ar Nīderlandi ir ievērojami zemākās zemes cenas. Latvijas cenu līmeņa atšķirība veido vairāk nekā 20 reizes. Ievērojami augstākas cenas kā Latvijā ir arī Vācijā, tāpat Polijas cenu līmenis pārsniedz Latvijas zemes cenas. Lai arī zemes cenas izlīdzināšanos starp valstīm ierobežo tās salīdzinoši nemobilais raksturs, tomēr arī zemes cenai Latvijā ir tendence pieaugt, ko bez citiem faktoriem ietekmē arī ražošanas rentabilitātes pieaugums uz ha zemes.

Enerģijas cenu ziņā atšķirības starp Latviju un pārējām aplūkotajām valstīm vairs nav tik izteiktas, sevišķi tas attiecas uz dīzeļdegvielas cenām. Latvijā zemākas cenas lielā mērā saistītas ar pagaidām zemāku akcīzes nodokli, jo šobrīd tas vēl netiek piemērots pilnā apmērā sakarā ar noteikto pārejas periodu. Līdz 2013.gadam Latvijai akcīze nodokļa likme pakāpeniski jāpaaugstina, sasniedzot EUR 330 par 1000 litriem dīzeļdegvielas. Saskaņā ar ES direktīvu jau 2008.gadā paredzams nākamais akcīze nodokļa paaugstinājums, nosakot, ka tam jāveido EUR 274 par 1000 litriem dīzeļdegvielas.

Ja salīdzina dabas gāzes cenas starp aplūkotajām valstīm, visaugstākās tā ir Vācijā. Neskatoties uz to, ka Vācija ir trešā lielākā dabas gāzes ražotāja ES, tomēr tās lielais iekšējais patēriņš ievērojami pārsniedz vietējo piedāvājumu, nosakot Vācijas lielo atkarību no importa gāzes, kas galvenokārt tiek ievesta no Krievijas. Nīderlandē situācija ir savādāka, jo tur dabas gāzes ražošana ievērojami pārsniedz gan Vācijas gāzes ražošanas apjomus, gan vietējā patēriņa vajadzības, līdz ar to tā ir neto eksportētājvalsts. Latvija, salīdzinot ar Vāciju, ir vēl vairāk atkarīga no Krievijas gāzes importa. Par to liecina pieejamie dati par importa atkarības līmeņiem (importa atkarība = neto imports/(krājumi + bruto iekšzemes patēriņš)). Vācijā tas veido 83,7%, turklāt tas ir ievērojami augstāks rādītājs kā vidēji ES-25 valstīs (54,5%), Latvijā importa atkarība sasniedz 130,5% (pēc Eiropas Komisijas datiem). Līdz ar to, lai arī šobrīd Latvijā ir zemākais dabas gāzes cenu līmenis starp aplūkotajām valstīm, principā arī Latvijai nākotnē varētu draudēt tikpat augstas cenas kā Vācijā. Arī Polija ir neto importētājvalsts, ievērojami mazāka (68,3%).

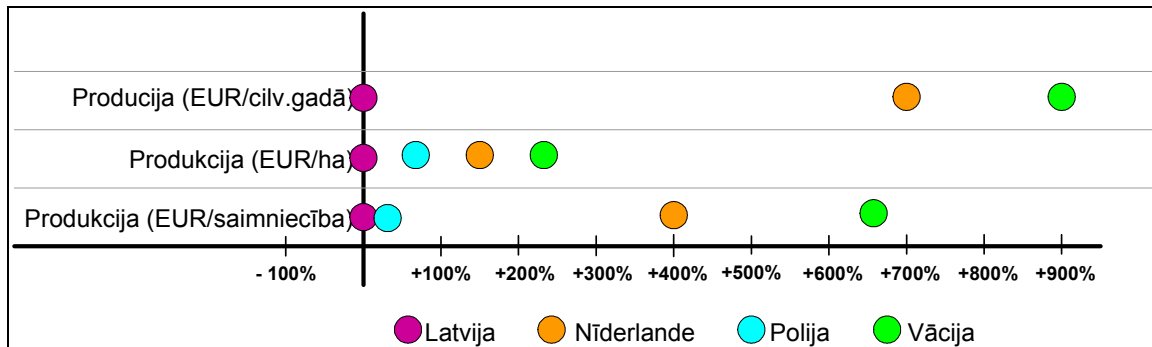
Administratīvi regulējamo cenu pieaugums Latvijā vērojams jau šobrīd (pieaug ne tikai gāzes cenas, bet to ietekmē tiek paaugstinātas arī elektroenerģijas cenas, kas arī šobrīd ir zemākās aplūkoto valstu vidū), turklāt ir sagaidāms, ka tās turpinās celties, pieaugot gāzes cenai, par kādu to pārdod Krievijas gāzes koncerns “Gazprom”.

Lai arī šobrīd Latvijas stādaudzēšanas sektoram vēl joprojām no resursu izmaksu viedokļa pastāv konkurētspējas potenciāls, ražošanas resursu turpmāka sadārdzināšanās ir neizbēgama.

Līdz ar to nozares turpmākai attīstībai, kas lielā mērā var pat ietekmēt tās pastāvēšanu kopumā, izšķiroša kļūst ražošanas resursu izmantošanas efektivitāte (produktivitāte).

b) Pašreizējā konkurētspēja, balstoties uz produktivitātes rādītājiem

Galveno ražošanas resursu izmantošanas efektivitātes analīze atklāj, ka šobrīd Latvijas stādaudzēšanas konkurētspēju noteicis stādu deficīts vietējā tirgū, kā arī līdz šim salīdzinoši lētākās galveno ražošanas resursu izmaksas (galvenokārt darbaspēks), jo visos aplūkotajos produktivitātes rādītājos Latvija ievērojami atpaliek no galvenajām konkurentvalstīm.

3-4.attēls. Latvijas stādaudzēšanas produktivitātes novērtējums, salīdzinot ar Nīderlandi, Vāciju un Poliju

Avots: LVAEI aprēķins pēc stādaudzētāju aptaujas datiem, LEI specializēto kokaudzētavu dati, A.Maroša pētījumi;

AIPH;

Statistisches Bundesamt

3-4.attēls redzams, ka visneefektīvāk tiek izmantoti darbaspēka resursi, jo pieejamie dati par Nīderlandi un Vāciju liecina, ka darbaspēka produktivitāte var būt pat 10 reizes augstāka. Jāpiezīmē, ka, lai arī salīdzināšanas rezultātā iegūtie rezultāti ir vērtējami kā aptuveni, ņemot vērā, ka par katru no valsti bija pieejami un tāpēc arī izmantoti atšķirīgi informācijas avoti, tomēr atšķirība par vairākām kārtām pilnīgi noteikti liecina par Latvijas stādaudzēšanas zemo darbaspēka izmantošanas efektivitāti.

Lai arī salīdzinoši ne tik slikta, tomēr zema ir arī zemes izmantošanas efektivitāte Latvijā, ko raksturo iegūtais produkcijas apjoms uz vienu ha zemes. Augstāka zemes produktivitāte iegūta visās aplūkojamās valstīs, bet visaugstākā Vācijā – vairāk nekā 3 reizes lielāka kā Latvijā.

Tāpat arī iegūtais produkcijas apjoms uz vienu saimniecību Latvijā ir ievērojami mazāks kā Nīderlandē un Vācijā. Lai arī pēc savas būtības šis rādītājs tieši neliecina par produktivitāti, jo raksturo saimniecību ekonomisko lielumu, tomēr no konkurētspējas viedokļa – pie lielāka ražošanas apjoma saimniecībā iespējams panākt izmaksu ietaupījumu uz vienu produkcijas vienību (tātad arī produktivitāti - lielāku atdevi no ieguldītajiem resursiem).

Līdz šim Latvijas stādaudzētāji varēja atļauties strādāt ar tik zemu produktivitāti, pateicoties galvenokārt zemajām darbaspēka izmaksām. Taču tā kā ražošanas resursu cenas neizbēgami pieaugs, ražošanas efektivitātes palielināšana ir neizbēgama.

3.5. Secinājumi

- 1) Šobrīd vietējā tirgū vairākas Latvijas stādaudzētavas ir nostiprinājušas savas pozīcijas. Taču daudzas to pašreizējās individuālās priekšrocības (nodrošinātā atpazīstamība, izdevīgais tuvums lielākajām pilsētām) nav spēkā attiecībā uz eksporta tirgu.
- 2) Pēdējos 2 gadus strauji pieaugusi stādu importa vērtība Latvijā (attiecīgi par 54% un 67%), ko bez vietējā patēriņa pieauguma, lielā mērā ietekmējis arī patēriņa pieaugums Krievijas tirgū, uz kuriem liela daļa stādu tiek reeksportēti.
- 3) Nozīmīgākais importētais stādu produkcijas veids Latvijā 2006.gadā bija dekoratīvie koki un krūmi, līdz tam, līdzīgi kā tas ir lielākajā daļā valstu, visvairāk Latvijā importēja telpaugus.
- 4) Telpaugi, sīpolu, gumu, bumbuļu un tml. produkti ir nozīmīgākie Nīderlandes importā uz Latviju, veidojot 72% no kopējās importēto stādu vērtības, kas savukārt ir ap 85% no katra produkta kopējās importa vērtības Latvijā.
- 5) Dekoratīvo koku un krūmu stādu jomā lielākas konkurentvalstis vietējā tirgū ir Vācija un Polija. Vācijas importā uz Latviju dekoratīvo koku un krūmu stādi aizņem 92%, bet Polijai šis īpatsvars ir nedaudz mazāks – 75%. Importēto dekoratīvo koku un krūmu stādu tirgus tiek sadalīts, Vācijai veidojot 43%, Polijai aizņemot 25%, bet Nīderlandei – 10%.
- 6) Visvairāk daudzgadīgos dārza augus importē no Vācijas un Polijas, kas veido 95% no kopējās daudzgadīgo stādu importa vērtības 2006.gadā, ar Polijas īpatsvaru 65%.
- 7) Praktiski visus pārējos dārza augu stādus (tajā skaitā viengadīgās un divgadīgās puķes) 2006.gadā importēja Nīderlande un Polija, kopā aizņemot 97% no šīs produkcijas importa tirgus Latvijā, bet katra atsevišķi atbilstoši 85% un 13%.
- 8) Polija un Nīderlande bijušas lielākās augļu koku un krūmu stādu importētājas 2006.gadā (attiecīgi 67% un 33% no kopējās šo stādu importa vērtības Latvijā).
- 9) Meža koku stādu importā aplūkojamo valstu pozīcijas nav bijušas stabilas, svarīgākas importētājas Latvijā bijušas citas valstis, tajā skaitā, Lietuva, Igaunija un Baltkrievija, kā arī nozīmīgākiem apjomiem pagaidām bijis drīzāk gadījuma raksturs.
- 10) Latvijas stādaudzēšanas nozares produktu vietējā tirgus ietilpība šobrīd varētu būt ap Ls 6,6 milj. Tiek prognozēts, ka nākamo septiņu gadu laikā vietējā stādu tirgus ietilpība palielināsies 2,5 reizes un turpinās pieaugt vēl vismaz līdz 2030. gadam.
- 11) 2006.gadā ievērojami attīstījusies Latvijas stādu eksports, palielinoties 4,4 reizes, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Starp ES dalībvalstīm Latvija 2006.gadā bijusi nozīmīgākā dekoratīvo koku un krūmu stādu eksportētājvalsts Krievijā, aizņemot 32% no kopējās šīs produkcijas eksporta uz Krieviju vērtības. Tomēr absolūtos skaitļos Latvijas stādu eksporta vērtība izskatāma par nelielu, turklāt lielāko tās daļu veido reeksports.
- 12) Liela Latvijas stādaudzēšanas nozares priekšrocība ir izdevīgais ģeogrāfiskais stāvoklis blakus ļoti lielam potenciālajam stādu eksporta tirgum – Krievijai, kas ietver sevī arī tās klimatam piemērotākus augus, valodas un mentalitātes labāku pārzināšanu. Jau šobrīd Latvijas nozīmīgākais stādu eksporta tirgus ir Krievija, uz kuru 2006.gadā izvesta praktiski visas eksportētā produkcija (97%). Nozīmīgākais stādu eksporta produkts ir dekoratīvo koku un krūmu stādi (89%).
- 13) Palielinoties iedzīvotāju ienākumu līmenim Krievijā (2006.gadā IKP pieaugums 6,7%; IKP uz vienu iedz. pēc PP– 38% no vidējā Eiropas Monetārās savienības valstu rādītāja), pieaug arī kopējais Krievijas pieprasījums pēc stādiem, par ko liecina Krievijas stādu importa attīstība. Salīdzinot 2006. ar 2003.gadu, kopējā stādu importa vērtība Krievijā palielinājusies par 75%.

- 14) No aplūkotajām NVS valstīm otrs lielākais stādu importa tirgus pastāv Ukrainā, tai seko Baltkrievija. Ņemot vērā šo valstu salīdzinoši mazākos importa apmērus, to pieprasījums pēc ārvalstu stādiem pieaudzis straujāk kā Krievijā.
- 15) Ekonomiskās attīstības tempi un sasniegtais attīstības līmenis Ukrainā un Baltkrievijā dod pamatu prognozēt strauju pieprasījuma pēc stādiem pieaugumu tuvākajā nākotnē, kā arī apstiprina tā ievērojamo izaugsmes potenciālu šajās valstīs.
- 16) Uz Skandināvijas valstīm, kas no nozares ekspertu viedokļa ir nozīmīgs nākotnes eksporta tirgus, pašreiz pastāv nenozīmīgs stādu eksports. 2006.gadā vienīgā nozīmīgākā eksporta vērtība uz šīm valstīm bija meža stādu eksports uz Zviedriju.
- 17) Stādu patēriņš Skandināvijas valstīs ievērojami pārsniedz vidējo Eiropas līmeni, ar visaugstāko rādītāju Norvēģijā. Taču neskatoties uz tā jau augsto patēriņa līmeni, pieprasījums pēc stādiem šajās valstīs turpina palielināties, par ko liecina stādu importa vērtības pieaugums (sevišķi Somijā). Vietējo stādu ražošanā aplūkotajās Skandināvijas valstīs šobrīd nav vērojamas nozīmīgas izmaiņas, līdz ar to nākotnes pieprasījuma pieaugums galvenokārt tiks apmierināts ar importētajiem stādiem.
- 18) Galvenās Latvijas stādaudzētāju konkurentes gan vietējā, gan eksporta tirgos ir Nīderlande, Vācija un Polija. Latvijas iekšējā tirgū šo valstu tirgus daļa veidoja 82% no importēto stādu vērtības 2006.gadā. Skandināvijas valstīs vēl ir augsts no Dānijas eksportēto stādaudzēšanas nozares produktu īpatsvars.
- 19) Latvijas stādaudzēšanas nozarei, salīdzinot ar Nīderlandi un Vāciju, joprojām pieejami salīdzinoši lētāki darbaspēka resursi un zeme, taču trūkst efektīvas infrastruktūras (tajā skaitā zināšanas, pārdošana utt.), ražošana nav efektīva (maza produktivitāte uz ha un nodarbināto), kā arī saimniecības ir salīdzinoši mazas (rēķinot pēc saražotās produkcijas vērtības), tās atpaliek investīciju apjoma ziņā, kā arī daudzos gadījumos pastāv problēmas ar saimniecību pārvaldīšanu un plānošanu.
- 20) Latvijas stādaudzētavām nepieciešamo ražošanas resursu pieejamība un izmaksas ir salīdzināmas ar situāciju Polijā, kopīgas ir arī ar ražošanas sadrumstalotību saistītās problēmas. Tomēr Polijas stādaudzētavām ir nozīmīga pieredze eksporta tirgos, kā arī nozares apmēri (ražošanas apjoms, stādaudzētavu skaits, stādaudzēšanai izmantotās platības) ir daudzkārt lielāki. Ilgāka ir arī Polijas uzņēmēju pieredze šai nozarē un veiksmīgāka ES fondu (SAPARD un struktūrfondu) līdzfinansējuma apguve saimniecību tehnoloģiskā nodrošinājuma modernizācijai.

4. Vispārējās ārējās vides faktoru analīze

Vispārējās ārējās vides analīzes uzdevums ir norādīt galvenos ārpus nozares pastāvošos faktorus, kas pozitīvi vai negatīvi var ietekmēt nozares attīstību un saimnieciskās darbības rezultātus, novērtēt šo faktoru iestāšanās riska varbūtību.

Ārpus nozares pastāv neskaitāms daudzums dažādu faktoru un apstākļu, kuru attīstību nav iespējams ietekmēt ar nozares rīcībā esošiem instrumentiem, tomēr kuri ietekmē nozares turpmāko attīstību un ņemami vērā, modelējot iespējamo situācijas attīstību.

Tieša ietekme uz stādu audzēšanas nozares attīstību ir tikai dažiem no ārējās vides faktoriem. Lai noskaidrotu, ārējās vides faktoru kopu, kuriem ir tieša ietekme uz Latvijas stādu audzēšanas nozari, pielietota PEST analīze, kas ir plaši izmantots instruments ārējās vides faktoru analīzē (4.1.tabula).

4.1.tabula. PEST analīzes rezultāti

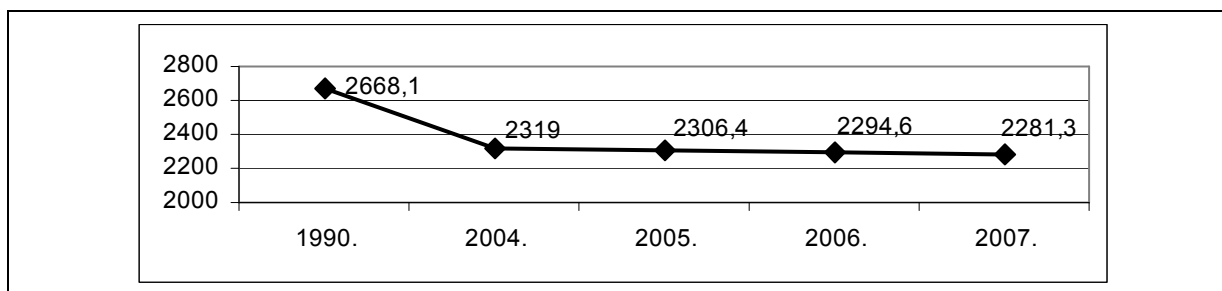
	Faktors	Ietekme uz stādu audzēšanas nozari
Sociālie faktori	Iedzīvotāju skaita izmaiņas	Ietekmē stādu audzēšanas nozares produktu patēriņa apjomu
	Pieejamais darbaspēks un tā kvalifikācija	Ietekmē stādu audzēšanas nozares produktu ražošanas efektivitāti un inovāciju piesaisti
Ekonomiskie faktori	Valsts makroekonomiskās vides stabilitāte	Ietekmē stādu audzēšanas nozares produktu patēriņa apjomu iekšējā tirgū un eksporta attīstību
	Iedzīvotāju ienākumi	Ietekmē stādu audzēšanas nozares produktu patēriņa apjomu un ražošanas izmaksu apmēru
	Būvniecības nozares attīstība	Ietekmē stādu audzēšanas nozares produktu patēriņa apjomu, darbaspēka pieejamību un ražošanas izmaksu apmēru
Politiskie faktori	Tirdzniecības attiecības ar Krieviju	Ietekmē stādu audzēšanas nozares produktu eksporta attīstību
	Valsts atbalsta politika	Ietekmē stādu audzēšanas nozares produktu ražošanas efektivitāti
Tehnoloģiskie faktori	E - komercija	Ietekmē stādu audzēšanas nozares pieejamību

Avots: SAB biedru seminārs apmācību programmas „Stratēģiskā attīstības plānošana” ietvaros

4.1. Sociālie faktori

4.1.1. Iedzīvotāju skaita izmaiņas

Kopš 1990. gada Latvijā vērojams ikgadējs cilvēku skaita kritums, 2007. gada sākumā Latvijā reģistrēti 2,28 miljoni iedzīvotāju, par 13,3 tūkstošiem mazāk nekā 2006.gada sākumā un par 15% mazāk nekā 1990.gadā.

4-1. attēls. Iedzīvotāju skaits Latvijā (tūkst.) gada sākumā

Avots: CSP

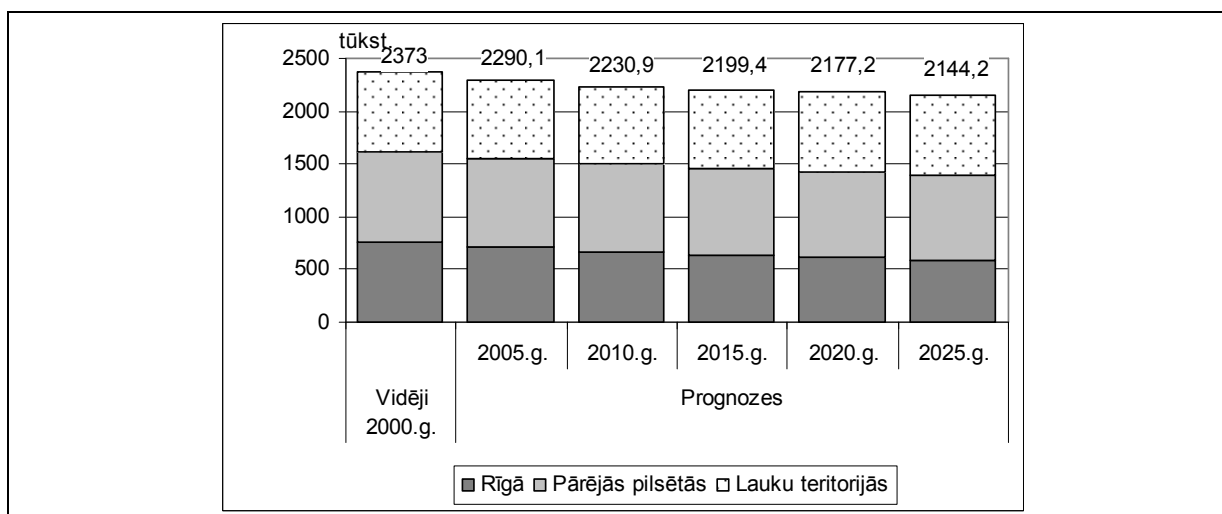
Iedzīvotāju skaita samazināšanos ietekmē gan iedzīvotāju dabiskā kustība (iedzīvotāju mirstības pārsvars pār dzimstību) 2006. gadā -0,5%, gan Latvijas iedzīvotāju izbraukšana uz citām valstīm 2006.gadā - 0,1% (4-1. attēls).

LZA Ekonomikas institūta pētījumā „Demogrāfiskā situācija un attīstības prognozes” (2003. g.), secināts, ka kopumā laika periodā līdz 2025. gadam turpināsies iedzīvotāju skaita samazināšanās Latvijā, galvenokārt negatīvas dabiskās kustības rezultātā, kā arī sagaidāms, ka migrācijas virziens nemainīsies, kamēr dzīves līmenis Latvijā nepietuosies ES vidējam līmenim. Tā kā tas Tautsaimniecības vienotajā stratēģijā (2004.g.) tiek prognozēts 20 – 30 gadu laikā, šā gadsimta pirmajā ceturksnī sagaidāms emigrantu skaita pārsvars pār imigrantiem un iedzīvotāju skaita zudums saistībā ar to. Pētījumā izvirzīti divi iespējamie iedzīvotāju skaita izmaiņu attīstības scenāriji:

- ◆ Minimālajā variantā Latvijas iedzīvotāju skaita samazināšanās turpināsies līdz šim novērotajos tempos, 2025. gadā sasniedzot 1,9 milj.;
- ◆ Maksimālajā variantā Latvijas iedzīvotāju skaita samazināšanās līdz šim novērotais temps mazināsies, uzlabojoties dzīves līmenim un līdz ar to palielinoties dzimstībai un samazinoties cilvēku izbraukšanai no valsts. Šādas attīstības rezultātā 2025. gadā iedzīvotāju skaits Latvijā sasniegtu 2,1 milj.

Pētījuma secinājumos maksimālais variants izvirzīts kā iedzīvotāju skaita izmaiņu attīstības mērķa scenārijs, kura sasniegšana ir jāveicina ar valsts sociālās politikas instrumentiem.

Pētījumā izvirzītā iedzīvotāju skaita izmaiņu mērķa scenārijs atspoguļots 4-2.attēls.

4-2.attēls. Iedzīvotāju skaita plānotās pārmaiņas 2010. – 2025.g., tūkst.

Avots: LZA Ekonomikas institūta pētījums „Demogrāfiskā situācija un attīstības prognozes” (2003. g.)

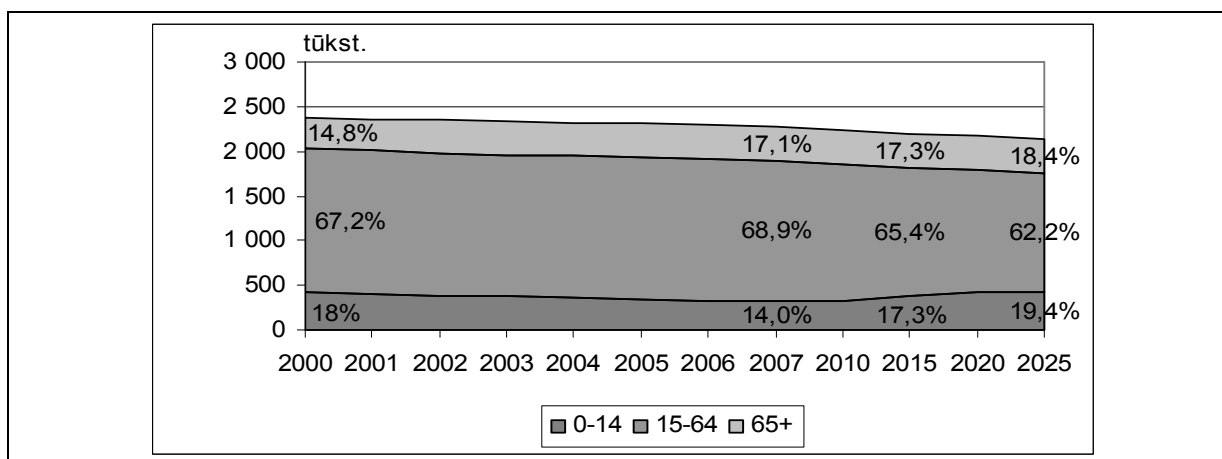
Ņemot vērā, ka pētījums veikts 2003. gadā, tad iespējams salīdzināt pētījumā izstrādātās iedzīvotāju skaita izmaiņu prognozes un iedzīvotāju skaita izmaiņu faktisko attīstību pēdējo trīs gadu laikā, lai novērtētu prognožu atbilstību situācijai. Salīdzinot 3.1. attēlā un 3.2. attēlā redzamos iedzīvotāju skaita līmeņus 2005.gadā, redzams, ka prognozes no faktiskā līmeņa atšķiras tikai par 1,2%.

Līdz ar to mērķa scenārija prognozes iespējams izmantot, veidojot Latvijas stādu audzēšanas produktu patēriņa (tirgus ietilpības) prognozes Latvijas iekšējā tirgū.

4.1.2. Pieejamais darbaspēks un tā kvalifikācija

Darbaspēka pieejamība valstī kopumā tiek vērtēta, strukturējot iedzīvotāju sastāvu pēc vecuma: līdz darbaspēju vecuma (līdz 15 gadiem) grupa; darbaspējas vecuma (15 – 64 gadi) grupa; pēc darbaspējas vecuma (vecāki par 65 gadiem) grupa. 2007. gada sākumā Latvijā šajās grupās bija attiecīgi 14,0%, 68,9% un 17,1% visu iedzīvotāju. Pēdējo gadu laikā darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars kopējā iedzīvotāju struktūrā samazinās, palielinoties virs darbaspēju vecuma iedzīvotāju īpatsvaram.

LZA Ekonomikas institūta pētījumā „Demogrāfiskā situācija un attīstības prognozes” (2003. g.), secināts, ka kopumā laika periodā līdz 2025. gadam kopumā minētā tendence saglabāsies, turklāt, ņemot vērā kopējo iedzīvotāju skaita samazināšanos, darbaspēju vecuma cilvēku skaita samazināšanās būs vēl izteiktāka (4-3. attēls).

4-3. attēls. Iedzīvotāju sastāva paredzamās pārmaiņas Latvijā laikposmā līdz 2025. gadam

Avots: CSP;

Prognozes: LZA Ekonomikas institūta pētījums „Demogrāfiskā situācija un attīstības prognozes” (2003. g.)

Darbaspējīgo iedzīvotāju skaita kritums var ierobežot atsevišķu nozaru attīstības iespējas. Īpaši apdraudētas varētu kļūt nozares ar zemu darba ražīgumu, tādējādi ierobežotām iespējām samaksāt konkurētspējīgu atalgojumu par darbaspēka piesaisti.

Stādu audzēšanas nozari darbaspēka pieejamība ir īpaši nozīmīgs attīstību noteicošs faktors, jo, neraugoties uz ražošanas mehanizāciju, nozarei raksturīgs liels roku darba īpatsvars. Tāpēc tās produkti pieskaitāmi augstas pievienotās vērtības produktu kopai.

4.2. Ekonomiskie faktori

4.2.1. Valsts makroekonomiskās vides attīstība

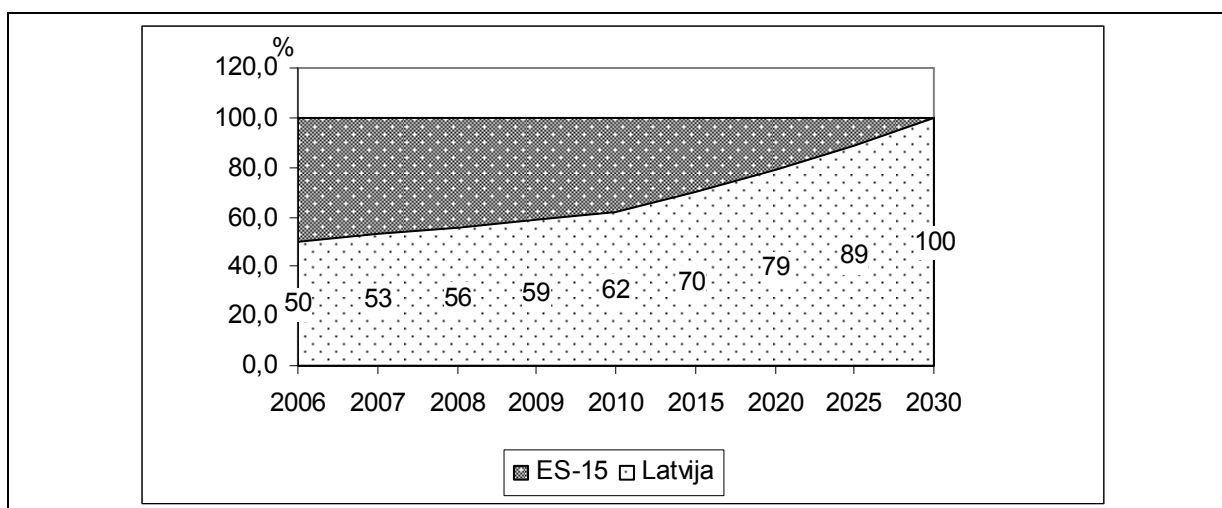
Latvijā novērojams straujākais iekšzemes kopprodukta (IKP) pieaugums ES dalībvalstīs. Pēdējo trīs gadu laikā IKP pieaugums (faktiskajās cenās) gadā bijis vidēji 23% pret iepriekšējo gadu (8,3% salīdzināmajās 2000. gada cenās).

IKP struktūrā 2006. gadā nozīmīgāko ieguldījumu snieguši pakalpojumi (74%), apstrādes rūpniecība (11%) un būvniecība (6%).

IKP uz vienu iedzīvotāju, kas tieši saistāms ar iedzīvotāju ienākumu izmaiņām, pēdējo trīs gadu laikā vidēji gadā pieaudzis par 12% salīdzināmajās 2000. gada cenās.

Neraugoties uz to, IKP uz vienu iedzīvotāju Latvijā pēc pirktspējas paritātes standartiem (PPS) 2006. gadā sasniedza 50,2% no vidējā ES – 15 līmeņa.

Turpmākajos gados sagaidāma IKP pieauguma tempu mazināšanās, ko ietekmēs investīciju sadārdzināšanās, pieaugot kredītu likmēm un darbaspēka deficītam, kas ierobežos atsevišķu tautsaimniecības nozaru turpmāku izaugsmi. Tomēr tas turpinās kāpt, vidēji par 8% gadā (salīdzināmās cenās), arvien pieaugot produktivitātei ražošanā un patēriņam iekšējā tirgū. Tautsaimniecības vienotajā stratēģijā (2004.g.) prognozēts, ka IKP uz vienu iedzīvotāju Latvijā pēc PPS varētu sasniegt ES – 15 vidējo līmeni nākamo divdesmit trīs gadu laikā (4-4.attēls). Pieņemot, ka Latvijas IKP pieauguma temps līdz 2010. gadam saglabāsies 8% gadā un pēc tam 5% gadā, savukārt ES-15 valstu IKP pieauguma temps būs 2,5% gadā. Šis pieņēmums izmantots stādu audzēšanas nozares produktu patēriņa prognožu veidošanā.

4-4.attēls. Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju pieauguma dinamika laikposmam līdz 2030.gadam % no ES-15 līmeņa pēc PPS

Avots: LVAEI pēc Eurostat datiem

Kopš Latvijas iestāšanās ES ik gadus būtiski pieaug inflācija, Ekonomikas ministrijas prognozes liecina, ka 2007. gadā vidējais inflācijas līmenis varētu pietuvoties 10%.

Straujo inflācijas pieaugumu 2004. un 2005. gadā noteica vairāku, pamatā piedāvājuma puses faktoru mijiedarbība. Tā 2004.gadā bija vērojams būtisks administratīvi regulējamo cenu (elektroenerģijai, dabas gāzei, komunālajiem maksājumiem u.c.) kāpums, cenu līmeni ietekmēja arī netiešo nodokļu harmonizācijas pasākumi ar ES normām, paaugstinot akcīzes nodokļus tabakai un degvielai, kā arī paplašinot PVN bāzi, kā arī citas institucionāla rakstura izmaiņas sakarā ar iestāšanos ES. Patēriņa cenu pieaugumu ietekmēja arī augstais un pieaugošais iekšējais pieprasījums, kas lielā mērā bija saistīts ar iedzīvotāju ienākumu un kreditēšanas augsto pieaugumu tempu. Lielākā daļa no šiem faktoriem bija vienreizēja rakstura, tomēr inflācijas līmenis turpinājās paaugstināties.

Galvenie inflāciju veicinošie apstākļi 2006. un 2007. gadā ir inflācijas gaidas, kuras ietekmē iepriekšējo divu gadu augstā inflācija; augstie hipotekārās kreditēšanas apjomi; administratīvi regulējamo cenu palielinājums (elektrībai, gāzei un gada beigās arī siltumam), kā arī

strādājošo algu palielinājums privātajā sektorā, kā sekas 2005.gada augstai inflācijai un algu pieaugums valsts sektorā strādājošiem, saskaņā ar budžetu.

4.2. tabula. Ražošanas resursu izdevumu izmaiņas prognoze (pieaugums salīdzinot ar iepriekšējo gadu (%))

	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15
Minerālmēsli	8%	6%	3%	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Degviela un enerģija	5%	5%	4%	4%	3%	3%	2%	2%	1%
Darbspēks	20%	20%	20%	15%	15%	15%	10%	10%	10%
Gāze	43%	50%	20%	4%	4%	4%	4%	4%	4%

Avots: LVAEI aprēķini

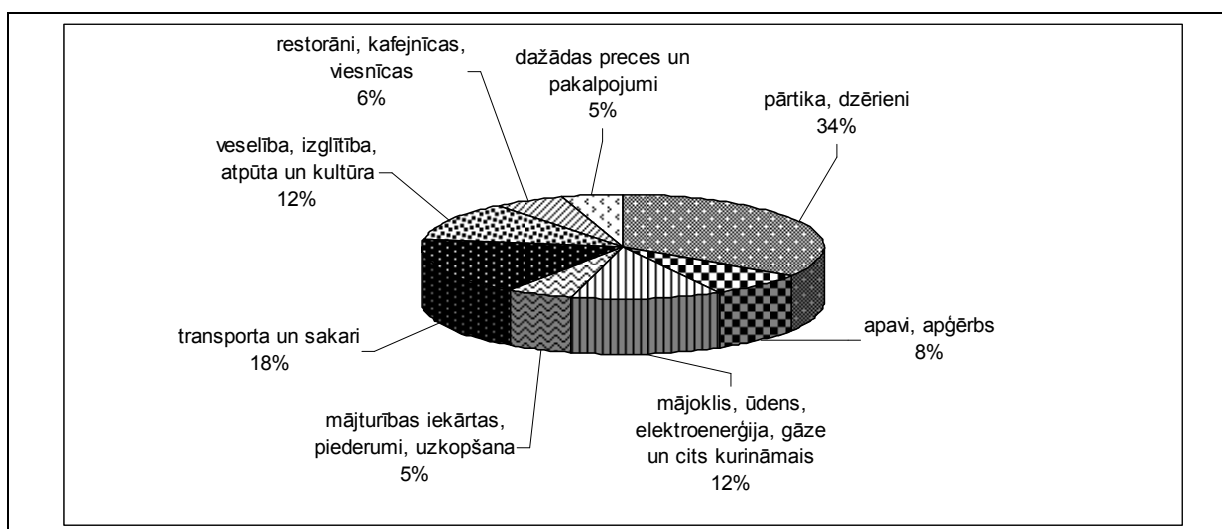
Lai gan ir izstrādāts plāns inflācijas apkarošanai, tuvākajā laikā nav prognozējams straujš inflācijas līmeņa samazinājums. Tas negatīvi ietekmē gan uzņēmējdarbības attīstību, veicinot visu darba resursu sadārdzināšanos (4.2. tabula), gan mājsaimniecību patēriņa struktūru, palielinot pirmās nepieciešamības preču īpatsvaru patēriņa izdevumos.

4.2.2. Iedzīvotāju ienākumi un patēriņa struktūra

Lai gan strādājošo mēneša bruto atalgojums Latvijā pēdējo gadu laikā ir pieaudzis vidēji par 20%, 2006. gadā vidēji valstī veidojot 302 latus. Lai gan pats par sevi atalgojuma pieaugums ir pozitīvs fakts, tas apdraud valsts ekonomisko stabilitāti, jo maz saistāms ar darba ražīguma izaugsmi, vairāk ar darbaspēka deficītu, un inflācijas sekām.

Ņemot vērā, ka tuvāko gadu laikā nav sagaidāma nedz inflācijas tempu strauja krišanās, nedz darbaspēka pieplūdums, kā arī to, ka šobrīd vidējie bruto ieņēmumi Latvijā ir zemākie starp Baltijas valstīm, uzņēmējiem jārēķinās ar atalgojuma pieaugumu arī turpmākos gados. 2008. gadā darba algas pieaugums pret iepriekšējo gadu tiek prognozēts 11% apmērā.

CSP dati par mājsaimniecību patēriņa izdevumu struktūru liecina, ka vislielāko izdevumu daļu veido pārtikas un dzērienu (to skaitā alkoholisko dzērienu) iegāde (34%), tai seko izdevumi transportam un sakaru nodrošināšanai (18%), kā arī mājokļa apsaimniekošanas, ūdens, elektroenerģijas, gāzes un cita kurināmā iegāde (12%). Dažādu preču un pakalpojumu iegādei, kurā ietilpst arī stādu audzēšanas nozares produktu un apstādījumu ierīkošanas pakalpojuma iegāde veido 5% kopējā mājsaimniecību izdevumu struktūrā (4-5.attēls). Dažādu preču un pakalpojumu iegādes izdevumu daļa kopējā mājsaimniecību patēriņa izdevumu struktūrā ik gadus palielinās.

4-5.attēls. Mājsaimniecību patēriņa izdevumu struktūra % 2006. gadā.

Avots: CSP

Analizējot mājsaimniecību patēriņa izdevumu struktūru mājsaimniecībās ar atšķirīgu ienākumu līmeni, var secināt, ka mājsaimniecībās ar lielākiem ienākumiem, izdevumi, kas saistīti ar dažādu preču un pakalpojumu iegādi, veido lielāku daļu patēriņa izdevumu struktūrā. Tā 2006. gadā mājsaimniecībās ar zemākiem ienākumiem, izdevumi dažādu preču un pakalpojumu iegādei veidojuši 3,7%, bet mājsaimniecībās ar augstiem ienākumiem - 6,4% kopējā patēriņa izdevumu struktūrā.

Tas ļauj secināt, ka pieaugot iedzīvotāju dzīves līmenim un ienākumiem, pakārtoti paredzams arī stādu audzēšanas nozares produktu patēriņa pieaugums.

4.2.3. Būvniecības nozares attīstība

Būvniecības nozares produkcijas izlaides apjoms Latvijā nepārtraukti pieaug. Pēdējo trīs gadu laikā nozares izaugsme uzrādījusi īpaši strauju pieauguma tempu, vidēji 14,1% gadā. Būvniecības nozares produkcijas izlaides pieauguma temps bijis pat straujāks nekā IKP pieauguma temps.

Būvniecības nozares straujo izaugsmi veicinājis iedzīvotāju ienākumu līmeņa pieaugums, kā arī hipotekārās kreditēšanas attīstību un kredītīdzekļu plašo pieejamību. Tiek prognozēts, ka būvniecības nozares straujo izaugsmi nedaudz apturēs Inflācijas apkarošanas plāna spēkā stāšanās 2007. gada jūlijā, īpaši kas attiecas uz būvniecību privātajā sektorā (privātmāju būvniecību), tomēr salīdzinoši augsti būvniecības attīstības tempi gaidāmi arī nākotnē un tas saistīts ar hipotekārās kreditēšanas attīstību, nekustamā īpašuma cenu izmaiņām, ekonomiskās aktivitātes un investīciju pieaugumu.

CSP dati liecina, ka 2007.gada 2.ceturksnī salīdzinājumā ar 2006. gada 2.ceturksni būvniecības izmaksas Latvijā cēlās vidēji par 29,1%. Tas ir lielākais būvizmaksu kāpums gada laikā kopš 1995.gada:- strādnieku darba samaksa pieauga visstraujāk – par 47,9%, - izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai palielinājās par 36,6%, - būvmateriālu cenas – par 15,7%.

Cenu pieaugums liecina, ka līdz šim būvniecības izaugsmi lielā mērā noteikusi darbaspēka piesaiste, nevis produktivitātes pieaugums. Nodarbinātība būvniecībā pēdējo gadu laikā vidēji pieaugusi par 9%.

Ar labāku atalgojuma solījumiem piesaistot darbaspēku, būvniecības nozare apdraud citu nozaru, to skaitā stādu audzēšanas nozares pastāvēšanu un ierobežo attīstību.

4.3. Politiskie faktori

4.3.1. Tirdzniecības attiecības ar Krieviju

Krievija stādu audzēšanas nozares produktu ziņā ir neto importētāja valsts ar augošu šīs nozares produktu patēriņu. Ņemot vērā Krievijas tiešo tuvumu, kā arī tuvāko Krievijas reģionu klimatisko līdzību Latvijas apstākļiem, Latvijas stādu audzētāji šīs valsts tirgu uztver kā nākotnē interesantu un apgūstamu savu produktu noieta tirgu. Latvijas stādu audzēšanas nozares produktu eksporta struktūrā Krievija jau šobrīd ieņem pirmo vietu ar 97%.

Atrisinot ieilgušo Latvijas – Krievijas robežjautājumu, varētu domāt, ka uzlabosies gan abu valstu politiskās attiecības, gan šo valstu uzņēmēju savstarpējā ekonomiskā sadarbība.

Tomēr, ievērtējot divus apstākļus:

- 21) pamazām, galvenokārt pateicoties ārvalstu investoriem, stādu audzēšanas nozare attīstās uz vietas Krievijā;
- 22) Krievija nav PTO dalībvalsts, līdz ar to tā var salīdzinoši nesodīti ieviest diskriminējošus ārējās tirdzniecības nosacījumus,

nav iespējams viennozīmīgi prognozēt Krievijas tirgus atvērtību Latvijas stādu audzēšanas nozares produktiem.

a) Valsts atbalsta politika lauksaimnieciskās uzņēmējdarbības attīstībai

Latvijā uzņēmējdarbības attīstībai stādu audzēšanas nozarē ir pieejami vairāki atbalsta instrumenti:

1) Valsts atbalsts

- ◆ Kredītgarantijas (mērķis ir nodrošināt iespēju lauku uzņēmējiem saņemt kredītus Latvijas bankās, ja kredīta ņēmējam nav pietiekama paša nodrošinājuma, investīcijām lauksaimniecības un lauku attīstības veicināšanai, lauku teritorijas pārveidošanai un attīstības veicināšanai, lauksaimniecības produktu pārstrādei un mārketinga veicināšana, zvejai un akvakultūrai, kā arī citiem pasākumiem lauku un lauksaimniecības attīstībai. Atbalsta saņemšanas nosacījumi definēti MK noteikumos „Lauksaimniecības un lauku attīstības kredītu garantēšanas kārtība”).
- ◆ Atbalsts lauksaimniecībai (nacionālās subsīdijas ar mērķi nodrošināt efektivitātes paaugstināšanu, tādējādi konkurētspējīgu un daudzfunkcionālu lauksaimniecības nozari visaptverošas un integrētas lauku attīstības ietvaros. Šīs programmas ietvaros iespējams saņemt atbalstu investīcijām lopkopībā un augkopībā, lauksaimniecības un meža zemju ielabošanai, izglītībai, zinātnei un informācijas izplatīšanai, lauku un lauksaimnieku biedrību, nodibinājumu un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību attīstību, bioloģiskās lauksaimniecības attīstībai, tirgus veicināšanai, lauksaimniecības nozaru risku mazināšanai u.c.)
- ◆ Kreditēšanas programmas (mērķis veicināt ilgtspējīgu un konkurētspējīgu lauksaimnieku un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību veidošanos kapitālietilpīgās lauksaimniecības nozarēs un lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādi).

2) ES atbalsts

- ◆ Finansējums no Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai lauksaimniecības uzņēmumu modernizācijai, konsultāciju ieguvei un citām aktivitātēm;
- ◆ Finansējums no Eiropas sociālā fonda darbinieku apmācībām un kvalifikācijas paaugstināšanai.
- ◆ Finansējums no Eiropas reģionālā attīstības fonda aizņēmumu garantēšanai (pieejams komercsabiedrībām pēc 2009.gada).

4.4. Tehnoloģiskie faktori

4.4.1. E-komercija

Pēdējo gadu laikā strauji attīstījusies dažādu preču izplatīšana, izmantojot Interneta tehnoloģijas, gan vairumtirdzniecībā, gan mazumtirdzniecībā.

Iespēja pasūtīt un iegādāties stādu audzēšanas produktus, izmantojot interneta starpniecību īpaši mazumtirdzniecībā, kļūst arvien populārāka, piemēram, Nīderlandē un Vācijā.

Piedāvājot iespēju pasūtīt stādus internetā, stādu audzētāvam ir iespēja apgūt gala patēriņa tirgu, apejot dārza centrus, tai pašā laikā netērējot papildus finanšu līdzekļus, uzturot pārdošanai sagatavotos produktus (tirdzniecība notiek tikai izpildot esošu pasūtījumu).

Tomēr, lai šādu iespēju piedāvātu, uzņēmumam jāreķinās ar ievērojamām investīcijām tehnoloģiskajos risinājumos. Uzņēmumā jābūt precīzai ražošanas vadības un uzskaites sistēmai, jāspēj nodrošināt nepārtraukta internetā pieejamā piedāvājuma sortimenta aktualizācija, klientu inicializācija un citas tehnoloģiskas procedūras.

5. SVID

c	VĀJĀS puses
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Salīdzinoši brīvi pieejami zemes resursi, piemēroti dažādu kultūru audzēšanai, kūdras un ūdens resursi; ✓ Līdz šim salīdzinoši lētākas ražošanas resursu cenas (darbaspēks, energoresursi); ✓ Uzkrāta pieredze uz zināšanas stādu audzēšanā, kā arī par augu sistemātiku un bioloģiju; ✓ Latvijas stādi piemērotāki vietējā klimata prasībām, kā arī Krievijas un Skandināvijas valstu klimatam kā Nīderlandes un Vācijas stādi; ✓ Vairākas saimniecības nostiprinājušas savu vietu Latvijas tirgū (atpazīstamība, laba slava, atrašanās tuvu lielākajām pilsētām); ✓ Latvijas stādiem ir laba slava Krievijas tirgū; ✓ Karantīnas organismu neesamība Latvijas stādu produkcijā. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sadrumstalota ražošanas struktūra (mazi ražošanas apjomi, zema produktivitāte); ✓ Specializācijas trūkums saimniecībās un kooperācijas trūkums nozarē; ✓ Plašs, tomēr vienveidīgs un novecojis sortiments pa saimniecībām; ✓ Selekcijas darbs nesaistīts ar stādu ražošanu un sortimenta atjaunošanu; ✓ Stādu standartu sistēmas trūkums, kas liedz noteikt kvalitātes rādītājus (vienveidību partiju komplektēšanai); ✓ Zems un nepietiekams kapitālieguldījumu līmenis nozarē; ✓ Salīdzinoši īsa stādu audzēšanas sezona, liels sezonas darbaspēka īpatsvars, lielāks enerģijas patēriņš, salīdzinot ar Nīderlandi un Vāciju; ✓ Nepietiekamas saimniecību vadītāju zināšanas par plānošanu, uzņēmuma vadīšanu un tirgu; ✓ Nozares kopējās mārketinga politikas trūkums, kā arī nepietiekama publicitāte un darbs pie komunikācijas veidošanas ar pircēju (interneta mājas lapa vairāk ir mērķis, nevis līdzeklis); ✓ Ražošana balstās uz mazumtirdzniecības, nevis vairumtirdzniecības cenu; ✓ Inovāciju trūkums nozarē.
IESPĒJAS	DRAUDI
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stādu pieprasījuma pieaugums, gan Latvijā, gan Baltijas valstīs, palielinoties iedzīvotāju ienākumu līmenim un turpinoties celtniecības attīstībai; ✓ Stādu pieprasījuma pieaugums Skandināvijas valstīs un Krievijā; ✓ Dižstādu deficīts vietējā tirgū un Krievijā ✓ Struktūrfondu līdzekļu un valsts atbalsta pieejamība saimniecību modernizācijai un darbinieku apmācībai; ✓ Stādu importa izmantošana vietējā sortimenta paplašināšanai un sezonālā samazināšanai. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nav nodrošināta genofonda saglabāšana; ✓ Cilvēku skaita samazināšanās un lauku depopulācija; ✓ Trūkst speciālistu, ka varētu strādāt industriālā līmenī; ✓ Darbaspēka aizplūšana uz labāk apmaksātām nozarēm (būvniecība) un valstīm; ✓ Ražošanas resursu izmaksu (darbaspēka, gāzes, elektroenerģijas) straujš pieaugums, ✓ Karantīnas organismu parādīšanās; ✓ Krievijas un Latvijas ekonomisko attiecību attīstības neprognozējamība; ✓ Apgrūtināta kredītresursu ieguve saimniecību nelielā izmēra dēļ.

6. Latvijas stādaudzēšanas nozares attīstības priekšnoteikumi, principi un mērķi

6.1. Nozares attīstības priekšnoteikumi un principi

Stādaudzēšanas nozare balstāma uz sekojošiem priekšnoteikumiem un principiem:

Ekonomiskā ilgtspējība

Nozares pamatu veido ekonomiski ilgtspējīgas saimnieciskās vienības, kas ir uz tirgu orientētas, ar mērķi gūt peļņu un attīstīties ilgtermiņā. Attiecības starp nozares dalībniekiem notiek uz tirgus attiecību pamata. Valsts intervence tiek realizēta tikai jomās, kuras ir nozares attīstībai valstiski svarīgas un kurās starp dalībniekiem nedarbojas vai ir traucētas tirgus attiecības.

Konkurētspēja

Izpratne par ražošanas resursu sadārdzināšanās neizbēgamību un adekvāta rīcība sava uzņēmuma darbības organizācijā un plānošanā. Īpaši darbaspēka izmantošanas jomā nozares attīstība ir veidojama uz intensīviem, nevis ekstensīviem attīstības principiem.

Mērķtiecība

Nozares attīstībai ir definēti mērķi, to sasniegšanas ceļi un pārvaldības struktūra, kas koordinē nozares dalībnieku rīcības mērķu sasniegšanai.

Sadarbība un privātā pašiniciatīva

Biznesa izaugsmei nozares ietvaros pamatā ir katras biznesa vienības ieinteresētība peļņas gūšanā un vēlme sadarboties kopīgo problēmu risināšanai un kopīgo interešu apmierināšanai.

6.2. Nozares attīstības vīzija

Latvijas stādaudzēšanas nozares biznesa vienības, izmantojot Latvijas lauksaimniecībā izmantojamās zemes resursus, rada kvalitatīvus, vietējā un starptautiskajā tirgū pieprasītus un konkurētspējīgus produktus ar augstu pievienoto vērtību.

Vīzijas īstenošanas praktiskās izpausmes nozīmē:

- ◆ Nozares kopējo darbības apjomu palielināšanu vismaz trīskārtīgi nākamo septiņu gadu laikā, aptverot vismaz 70% vietējā stādaudzēšanas produktu tirgus;
- ◆ Perspektīvo produktu ražošanas efektivitātes paaugstināšana, saglabājot produktu konkurētspēju, neraugoties uz ražošanas resursu sadārdzināšanos;
- ◆ Latvijas stādaudzēšanas nozares produktu atpazīstamības veidošana iekšējā tirgū un potenciālajos eksporta tirgos, uzsākot Baltijas valstu tirgus apguvi.

6.3. Latvijas stādaudzēšanas nozares attīstības stratēģiskie mērķi

Nozares attīstībai izvirzīti sekojoši stratēģiskie mērķi:

1. Ražošanas un pārdošanas apjomu palielināšana;
2. Ražošanas resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana;
3. Nozarē iesaistīto personu zināšanu vairošana.

6.3.1. Ražošanas un pārdošanas apjomu palielināšana

Sasniedzamie rezultāti:

- 1) Līdz 2015. gadam aizņemta Latvijas iekšējā stādaudzēšanas galaproduktu tirgus daļa atsevišķu perspektīvo produktu grupu ietvaros sekojošā apmērā:
 - a. Dekoratīvie skujkoki: 5 milj. latu vērtībā (~ 95% no kopējās dekoratīvo skujkoku grupas produktu tirgus ietilpības);
 - b. Dekoratīvie lapu koki un krūmi: 5,8 milj. latu vērtībā (~ 70% no kopējās dekoratīvo lapu koku un krūmu grupas produktu tirgus ietilpības);
 - c. Ziemcietes: 1,3 milj. latu vērtībā (~ 80% no kopējās ziemciešu grupas produktu tirgus ietilpības).
- 2) Izveidotas iestrādes kaimiņvalstu (Baltijas valstu, Krievijas, Skandināvijas valstu) tirgu apguvei, līdz 2010. gadam uzsākot dalību Baltijas valstu tirgos.

Pamatojums:

Saskaņā ar situācijas analīzi, izvirzītas sekojošas Latvijas stādaudzēšanas nozares perspektīvās produktu grupas:

- Dekoratīvie skujkoki;
- Dekoratīvie lapu koki un krūmi;
- Ziemcietes.

Vietējā tirgus ietilpības prognožu rezultāti apliecina patēriņa apjoma pieaugumu, kas pakāpeniski ļaus daudzkārtīgi palielināt vietējā tirgū pārdotās stādaudzēšanas produkcijas apjomu līdz 2015. gadam sasniedzot LVL 16,7 milj.

Pieprasījuma pieaugums vietējā tirgū rada iespēju Latvijas stādaudzēšanas nozares produktu ražošanas apjomu pieaugumam, kā arī tas ir nepieciešams priekšnoteikums nozares turpmākai attīstībai un savu pozīciju nostiprināšanai vietējā tirgū.

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

1. Īsā laika periodā un lielā apjomā nodrošināt kvalitatīvu un lētu ražošanas izejmateriālu (sēklu, spraudēnu, potzaru u.c.) pieejamību galaproduktu ražošanai;
2. nodrošināt stādaudzēšanas produktu labāku pieejamību vairumpircējiem iekšējā tirgū un veidot organizētu *tirgus spēku* kaimiņvalstu tirgu apguvei;
3. izstrādāt jaunus produktus sortimenta paplašināšanai un uzlabot esošo produktu ģenētiskās kvalitātes;
4. aktīvi virzīt vietēji ražoto produktu atpazīstamību un patēriņu.

6.3.2. Ražošanas resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana

Sasniedzamie rezultāti:

- 1) Uzlabojusies ražošanas struktūra stādaudzēšanas nozarē, 2015. gadā dominējot uz vairumtirgu orientētām saimniecībām ar apgrozījumu vismaz LVL 200 tūkst. gadā;
- 2) Paaugstināta cilvēkresursu izmantošanas efektivitāte, apgrozījumam uz strādājošo vidēji nozarē sasniedzot LVL 25 tūkst. gadā;
- 3) Stādaudzēšanas darba sezona vidēji nozarē pagarināta no 6 mēnešiem (šobrīd) līdz 9 mēnešiem 2010. gadā;
- 4) Nozarē attīstījies saimniecību specializācija un sadarbība kopēju jautājumu risināšanā.

Pamatojums

Situācijas analīze atklāj, ka, neraugoties uz zemo ražošanas resursu izmantošanas efektivitāti Latvijā, līdz šim vietēji audzētās stādu produkcijas cenas konkurētspēja vietējā tirgū lielā mērā balstījies uz stādaudzētājiem pieejamo ražošanas resursu lētumu, salīdzinot ar nozīmīgākajām konkurentvalstīm. Valsts ekonomiskās attīstības tendences apliecina visu ražošanas resursu cenu strauju kāpumu, kas vērojams jau šobrīd un turpināsies, pakāpeniski izlīdzinoties ar citu Eiropas valstu līmeni.

Tādējādi, lai saglabātu produkcijas cenas konkurētspēju gan vietējā tirgū, gan iegūtu to iespējamajos eksporta tirgos, kā arī lai nezaudētu konkurences cīņā ar citām nozarēm ražošanas resursu tirgū, stādu audzēšanas procesā nepieciešamo ražošanas resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana kļūst par izšķiroši svarīgu risināmo jautājumu.

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

1. palielināt darbības apjomus vienas saimniecības ietvaros.
2. paaugstināt ražošanas produktivitāti;

6.3.3. Nozarē iesaistīto personu zināšanu vairošana

Sasniedzamie rezultāti:

- 1) mācību process nozares speciālistu sagatavošanai atbilst nozares attīstības vajadzībām;
- 2) izveidota cilvēkresursu attīstības sistēma, ietverot informācijas plūsmu, tālākizglītības iespējas, zināšanu radīšanu un konsultāciju pieejamību.

Pamatojums

Stādaudzēšanas nozare ir darbaspēka ietilpīga nozare. Tādējādi nozares attīstību īpaši ietekmē tajā iesaistīto personu kvalifikācija un zināšanas.

Situācijas analīze atklāj, ka šobrīd Latvijā ir augsts speciālistu līmenis, kuri pārzina augu sistemātiku un bioloģiju, taču pietrūkst speciālistu un izglītības iestādes nesagatavo speciālistus, kas būtu gatavi strādāt ar industriāla apjoma produkcijas ražošanu un pārzinātu vai spētu sniegt konsultācijas par šāda apjoma ražošanas tehnoloģijām. Tas nozīmē, ka nozares attīstība ir cieši saistāma ar Latvijas Lauksaimniecības universitātes, Bulduru dārzkopības vidusskolas un Ogres meža tehnikuma mežsaimniecības specialitātes mācību procesa pilnveidošanu un, vismaz sākotnējā periodā, ar apmācības procesa vai stažēšanās organizēšanu citu valstu augstskolās potenciālajiem mācību spēkiem, instruktoriem un stādaudzētavu inženiertehniskajam personālam, vai citu valstu speciālistu aicināšana uz Latviju.

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

1. pilnveidot vispārīgās izglītības mācību procesu nozares speciālistu sagatavošanai;
2. izveidot cilvēkresursu attīstības sistēmu, ietverot informācijas plūsmu, tālākizglītības iespējas, zināšanu radīšanu un konsultāciju pieejamību.

7. Iespējamie risinājumi stratēģisko mērķu ietvaros izvirzīto uzdevumu izpildei

7.1. Īsā laika periodā un lielā apjomā nodrošināt kvalitatīvu un lētu ražošanas izejmateriālu (sēklu, spraudņu, potzaru u.c.) pieejamību galaproduktu ražošanai

Lai būtu iespējams strauji paaugstināt stādaudzēšanas produktu ražošanas apjomu, nepieciešams pēc iespējas īsākā laika periodā nodrošināt pietiekamu kvalitatīvu un lētu izejmateriālu apjomu, kas būtu izmantojami tālāku produktu ražošanai. Šobrīd Latvijā nav saimniecību, kuras būtu specializējušās tieši izejmateriālu ražošanā (izņemot AS „Latvijas valsts meži” uzņēmumu LVM Sēklas un Stādi, kas daļēji spēj apmierināt ar sēklām pavairojamā dekoratīvo kokaugu sēklu pieprasījumu). Tomēr specializētās saimniecības atrodamas citās Eiropas valstīs.

Šī uzdevuma risināšanai piedāvātas sekojošas iespējamās darbības:

1. Izejmateriālu iepirkšana no specializētajām saimniecībām ārpus Latvijas;
2. Mātes augu plantāciju ierīkošana un izejmateriālu ražošanas attīstība Latvijā.

7.1.1. Izejmateriālu iepirkšana no specializētajām saimniecībām ārpus Latvijas

Izejmateriālu pieejamība pietiekamā apjomā ir būtisks priekšnosacījums iespējai strauji palielināt ražošanas apjomus gan katrā uzņēmumā atsevišķi, gan nozarē kopumā. Ņemot vērā, ka ārpus Latvijas darbojas saimniecības, kas specializējušās dažādu stādu produktu izejmateriālu ražošanā, izejmateriālu iepirkšana no šīm saimniecībām tiek vērtēta kā visvienkāršākais veids, kā sākotnējā periodā nodrošināt nozares darbības apjomu palielināšanai nepieciešamos izejmateriālus. Šim risinājumam nav vajadzīgs papildus materiālais nodrošinājums, izņemot finanšu resursus apgrozāmo līdzekļu iegādei. Jau šobrīd atsevišķas Latvijas stādaudzētavas savu darbību pilnībā vai daļēji balsta uz izejmateriāliem, kas iepirkti ārpus Latvijas: Polijas, Vācijas vai Nīderlandes specializētās stādaudzētavās.

Izejmateriālu ražošana īpaši ziemiešu produktu grupā un lapu koku un krūmu produktu grupā, saistīta ar īpašu apstākļu nodrošināšanu. Izvērtējot izejmateriālu ražošanas ekonomisko izdevīgumu no izmaksu viedokļa Latvijā un citās Eiropas valstīs, atsevišķiem stādaudzēšanas nozares produktiem, kas paredzēti vietējam tirgum, izejmateriālu iegāde ārpus Latvijas, kā risinājums varētu saglabāties arī ilgtermiņā.

7.1.2. Mātes augu plantāciju ierīkošana un izejmateriālu ražošanas attīstība Latvijā

Izejmateriālu ražošana ir atsevišķs posms stādu ražošanas procesā, kura īstenošanai nepieciešami īpaši apstākļi un zināšanas. Citvalstu stādaudzēšanas nozares attīstības pieredze rāda, ka izejmateriālu ražošana nozares ietvaros var veiksmīgi attīstīties kā atsevišķu specializētu saimniecību komercdarbības virziens.

Izejmateriālu ražošanas attīstībai nepieciešamas nozīmīgas investīcijas:

- ◆ mātes augu plantāciju ierīkošanai;
- ◆ mātesaugu plantāciju kopšanas tehnoloģisko risinājumu iegādei;
- ◆ ražošanas telpu ar iespēju regulēt temperatūras režīmu izveidei,

kā arī zināšanas par augu bioloģiju, izejmateriālu ieguves un audzēšanas tehnoloģijām.

Izvērtējot ekonomisko izdevīgumu, Latvijā izejmateriālu ražošanas kā specializācijas virziena attīstība saistāma ar perspektīvajām produktu grupām un mērķi apgūt kaimiņvalstu tirgu.

7.2. Nodrošināt stādaudzēšanas produktu labāku pieejamību vairumpircējiem un organizēta tirgus spēka izveidi

Saskaņā ar stādaudzētāju aptaujas rezultātiem, Latvijas stādaudzētavu ienākumus galvenokārt veidojuši ieņēmumi no tiešās tirdzniecības (stādu pārdošanas iedzīvotājiem). Līdz ar to nozarē nav attīstījusies produktu izplatīšanas ķēde un zināmā mērā bijusi ierobežota turpmāka apjoma izaugsme, jo tirgū nozīmīgāko un vieglāk vadāmo pieprasījumu veido produkcijas vairumpircēji (stādaudzētavas, apstādījumu ierīkotāji, dārza centri, eksporta starpnieki u.c. organizācijas).

Lai atvērtu *durvis* dominējošās pozīcijas iekarošanai iekšējā tirgū augoša pieprasījuma apstākļos, Latvijas stādaudzētājiem ir jāizdala vairumtirdzniecības posms gan savā domāšanā, gan produkcijas ražošanas - pārdošanas organizācijā.

Šī uzdevuma risināšanai tiek piedāvātas sekojošas iespējamās darbības:

1. Kopīgas stādaudzēšanas galaproduktu izplatīšanas sistēmas izveide;
2. Vienotu produkcijas kvalitātes standartu izstrāde un piemērošana Latvijā ražotajiem produktiem;
3. Elektroniska pasūtījumu pieņemšanas un izpildes vadības sistēmas izveide.

7.2.1. Kopīgas stādaudzēšanas galaproduktu izplatīšanas sistēmas izveide

Ir svarīgi apzināties, ka brīvas preču plūsmas apstākļos (ES valstu iekšienē) ir izzudušas atsevišķu valstu tirgus robežas. Līdz ar to pat Latvijas iekšējā tirgū Latvijas stādaudzētāji konkurē ne tikai savā starpā, bet arī ar citvalstu stādaudzētāju piedāvātajiem produktiem.

Ar kopīgu, centralizēti koordinētu un organizētu rīcību stādaudzēšanas galaproduktu izplatīšanas jomā ir iespējams samazināt konkurences spiedienu uz katru atsevišķo stādaudzētavu, pārceļot konkurēšanu nozares līmenī un radot nozīmīgu vairumtirgus dalībnieku.

Organizēta *tirgus spēka* radīšana ir svarīgākais priekšnosacījums, lai Latvijas stādaudzēšanas nozare kļūtu par eksportorientētu nozari, jo katras atsevišķas stādaudzētavas ražošanas apjomi ir nepietiekami eksporta aktivitāšu īstenošanai.

Šī darbība ietver tādas institucionālas struktūras vai struktūru (SIA, kooperatīvas sabiedrības) izveidi, kura:

- ◆ spētu nodrošināt labāku vairumpircēju apkalpošanu (sortiments, pasūtījumi, loģistika);
- ◆ nodarbotos ar stādu mazumtirdzniecības organizēšanu;
- ◆ kļūtu par pamatbāzi nozares dalībnieku aktivitātēm ārpus Latvijas.

7.2.2. Vienotu produkcijas kvalitātes standartu izstrāde un piemērošana Latvijā ražotajiem produktiem

Vienotu produkcijas kvalitātes standartu izstrāde nepieciešama, lai atvieglotu ražotāju – pārdevēju un pārdevēju – pircēju savstarpējās attiecības un pasūtījumu veidošanas/ izpildes procesu. Tas ir svarīgs priekšnoteikums iespējai sadarboties produkcijas ražošanas un izplatīšanas jomā un veidot liela apjoma viendabīgas produkcijas partijas.

7.2.3. Elektroniska pasūtījumu pieņemšanas un izpildes vadības sistēmas izveide

Ņemot vērā pieaugošo informācijas tehnoloģiju lomu dažādu produktu tirdzniecībā, elektroniska pasūtījumu pieņemšanas un izpildes vadības sistēmas izveide stādaudzētavās, uzlabotu tajās audzēto produktu pieejamību gan vairumpircējiem, gan mazumpircējiem, samazinot neproduktīvas izmaksas pasūtījumu veidošanas un izpildes procesā.

Šīs darbības īstenošanai nepieciešams izveidot centralizētu datu bāzi par Latvijas stādaudzētavām un to sortimentu, kā arī produkcijas uzskaites (pēc noliktavas principa) sistēmu stādaudzētavās kas būtu savienota ar interneta vidi un iespēju izdarīt *online* pasūtījumus.

7.3. Izstrādāt jaunus produktus sortimenta paplašināšanai un uzlabot esošo produktu ģenētiskās kvalitātes

Pateicoties aktīvam selekcionāru darbam, gan Latvijā, gan ārpus tās, stādaudzēšanas nozare nepārtraukti tiek papildināta ar jaunām augu šķirnēm – jauniem produktiem. Lai neizkristu no aprite un spētu piedāvāt tirgū arvien jaunus produktus, nepieciešams attīstīt vietējo selekcionāru un stādaudzētavu sadarbību, kā arī nepārtraukti sekot līdzi sortimenta izmaiņām *pasaulē* tirgū, veikt jauno perspektīvo šķirņu introdukciju Latvijā, to aklimatizācijas spēju novērtēšanu, un pozitīva iznākuma rezultātā nodrošināt jauno produktu ieviešanu ražošanā un iekļaušanu sortimentā.

Sortimenta paplašināšanu iespējams īstenot, pilnvērtīgāk izmantojot Latvijas dekoratīvo augu genofonda kolekciju krājumus. Genofonda uzturēšana, jaunu šķirņu radīšana un ieviešana saistīta ar bioloģiskās daudzveidības nacionālo programmu (1999) . Viens no Bioloģiskās daudzveidības nacionālās programmas stratēģiskajiem mērķiem ir saglabāt savvaļas augu un kultūraugu šķirņu ģenētisko daudzveidību. Komerciāli svarīgi arī radīt un izplatīt jaunas šķirnes, kas savukārt arī papildina bioloģisko daudzveidību.

Šī uzdevuma risināšanai piedāvātas sekojošas iespējamās darbības:

1. Esošā dekoratīvo augu genofonda apzināšana un uzturēšana;
2. Jaunu perspektīvu šķirņu introdukcija Latvijā;
3. Stādaudzētavu un vietējo selekcionāru sadarbības attīstība.

7.3.1. Esošā dekoratīvo augu genofonda apzināšana un uzturēšana

Sortimenta paplašināšanu iespējams īstenot, pilnvērtīgāk izmantojot Latvijas dekoratīvo augu genofonda kolekciju krājumus. Tādēļ nepieciešams apzināt vietējos pieejamos dekoratīvo augu ģenētiskos resursus (botānisko dārzu un arborētumu kolekcijas, vecie muižu parki, apdzīvotu vietu apstādījumi, vietējo sugu savvaļas formas u.c.), nodrošināt to reģistru (iestrādes pastāv Nacionālajā botāniskajā dārzā Salaspilī, 2007.gadā tiek izstrādāta dekoratīvo augu genofonda saglabāšanas stratēģija NBD), aizsardzību un fizisko saglabāšanu, kā arī izmantošanu Latvijas stādaudzētavu sortimenta attīstīšanā. Lai šo darbību īstenotu, nepieciešams definēt galvenos virzītājspēkus genofonda uzturēšanai (Nacionālais Botāniskais dārzs, Kalsnavas Arborētums, atsevišķas privātās stādaudzētavas), kā arī radīt likumdošanas aktu bāzi ar dekoratīvo augu genofonda uzturēšanu saistīto jautājumu risināšanai.

7.3.2. Jaunu perspektīvu šķirņu introdukcija Latvijā

Pateicoties aktīvam selekcionāru darbam, stādaudzēšanas nozare pasaulē nepārtraukti tiek papildināta ar jaunām augu šķirnēm – jauniem produktiem. Lai neizkristu no aprites un spētu piedāvāt tirgū arvien jaunus produktus, nepieciešams nepārtraukti sekot līdzi sortimenta izmaiņām *pasaules* tirgū, veikt jauno perspektīvo šķirņu introdukciju Latvijā, to aklimatizācijas spēju novērtēšanu, un pozitīva iznākuma rezultātā nodrošināt jauno produktu ieviešanu ražošanā un iekļaušanu sortimentā.

7.3.3. Stādaudzētavu un vietējo selekcionāru sadarbības attīstība

Eksporta tirgu apguvei nepieciešama stādaudzētāju cieša sadarbība ar selekcionāriem un sortimenta paplašināšana ar vietējās selekcijas darba rezultātiem. Šīs sadarbības veiksmīgai norisei nepieciešams pilnveidot normatīvajos aktos iekļautās prasības selekcionāru tiesību aizsardzībai un to ievērošanas uzraudzības nodrošināšanai.

7.4. Aktīvi virzīt vietēji ražoto produktu atpazīstamību un patēriņu

Produktu atpazīstamībai ir būtiska loma gan pozīcijas iekarošanai un nostiprināšanai iekšējā tirgū, gan nozares produktu noieta veidošanai eksporta tirgos. Savukārt patēriņa mērķtiecīga virzīšana nodrošina iespēju plānot produkcijas ražošanas apjomu un līdz ar to vadīt stādaudzētavu attīstību un nozares izaugsmi kopumā.

Šī uzdevuma risināšanai tiek piedāvātas sekojošas iespējamās darbības:

1. Latvijā audzētās un pieejamās stādaudzēšanas produkcijas kataloga izdošana un izplatīšana;
2. Informatīvu semināru rīkošana;
3. Latvijā audzēta kvalitatīva produkta zīmola izveide un virzīta reklāmas kampaņa;
4. Dalība starptautiskās izstādēs.

7.4.1. Latvijā audzētās un pieejamās stādaudzēšanas produkcijas kataloga izdošana un izplatīšana

Informācijas pieejamība ir iedarbīgākais instruments produktu patēriņa virzīšanai. Latvijā audzētās un pieejamās stādaudzēšanas produkcijas katalogā būtu jābūt apkopotai informācijai par Latvijas stādaudzētavu pastāvīgo sortimentu. Kataloga mērķauditorija – stādaudzēšanas galaprodukta vairumpircēji.

7.4.2. Informatīvu semināru rīkošana

Informatīvu semināru rīkošana, līdzīgi kā katalogs ir instruments produktu patēriņa mērķtiecīgai virzīšanai. Šo semināru mērķauditorija – stādaudzēšanas galaproduktu vairumpircēji un citas personas, kas iesaistītas patēriņa virzīšanā, piemēram, nozares pasniedzēji, studenti. Semināru mērķis – informēt mērķauditoriju par jaunumiem stādaudzēšanas produkcijas piedāvājumā, modes tendencēm u.c. patēriņa virzīšanai būtiskiem jautājumiem, kā arī veidot ciešākus kontaktus ar produkcijas pircējiem, iegūstot atgriezenisko saikni sadarbības pilnveidošanai

7.4.3. *Latvijā audzēta kvalitatīva produkta zīmola izveide un virzīta reklāmas kampaņa*

Produkta zīmola izveide ir iespēja informēt plašu sabiedrību par produkcijas kvalitatīvajām īpašībām, kas atšķir šī zīmola produktus no citiem līdzīgajiem produktiem un tādējādi ļauj produktus pārcelt no cenu konkurences uz kvalitātes konkurenci, kas ir īpaši svarīgi Latvijā audzētajiem produktiem, lai tie saglabātu savu konkurētspēju tirgū, ražošanas resursu izmaksu paaugstināšanās apstākļos.

7.4.4. *Dalība starptautiskās izstādēs*

Eksporta tirgu apguve cieši saistīta ar Latvijas produktu atpazīstamību šajos tirgos. Nozares atpazīstamības veidošanai ārpus Latvijas būtiska ir nozares pārstāvju dalība starptautiskās izstādēs, kuru ietvaros tiek dibināti gan biznesa sakari, gan uzzināta jaunākā informācija par aktualitātēm nozarē.

7.5. Palielināt darbības apjomus stādaudzētavās

Sagaidāmās attīstības tendences – pieaugošais pieprasījums stādu tirgū un resursu izmaksu kāpums ražošanā kopsakarībā ar sadrumstalotu ražošanas struktūru un zemiem produktivitātes rādītājiem nozarē, pēc būtības neatstāj izvēli nozares dalībniekiem – vai nu pieņemt attīstības izaicinājumu uzņēmumu līmenī vai pakāpeniski pārtraukt biznesu šai nozarē.

Palielinoties kopējai tirgus ietilpībai, darbības apjomu palielināšana katrā atsevišķā uzņēmumā ir vienīgais veids, kā palielināt savu tirgus daļu vai vismaz noturēt to esošā līmenī.

Pie tam darbības apjomu palielināšana uzņēmumu līmenī jārisina intensīvi, lai šis process vienlaicīgi kļūtu arī par pamatu ražošanas resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšanai, kas nepieciešama produktu konkurētspējas saglabāšanai.

Šī uzdevuma risināšanai tiek piedāvātas sekojošas iespējamās darbības:

1. Darbības apjomu palielināšana esošo saimniecību ietvaros;
2. Jaunu ekonomiski ilgtspējīgu saimniecību veidošana;
3. Saimniecību apvienošana.

7.5.1. *Darbības apjomu palielināšana esošo stādaudzētavu ietvaros*

Šobrīd vietējā tirgū vairākas Latvijas stādaudzētavas ir nostiprinājušas savas pozīcijas (izveidota atpazīstamība, atrašanās vietas tuvu lielajām pilsētām). Tomēr šīs pozīcijas var tikt zaudētas, ja stādaudzētavas nesešos attīstības tendencēm nozarē un augoša tirgus apstākļos nedomās par ražošanas apjomu palielināšanu. Darbības apjomu palielināšana nepieciešama arī, lai radītu ekonomisko pamatu investīcijām produktivitātes paaugstināšanai, kas ir viens no svarīgākajiem nosacījumiem vietēji ražoto produktu konkurētspējas saglabāšanai.

Palielinoties darbības apjomam esošajās stādaudzētavās, uzlabosies arī kopējā nozares ražošanas struktūra, radot pamatu ekonomiski ilgtspējībai nozares attīstībai.

7.5.2. Jaunu ekonomiski ilgtspējīgu stādaudzētavu veidošana

Augošais tirgus paver iespējas jaunu biznesa vienību ienākšanai nozarē. Šo procesu varētu veicināt lauksaimnieciskās darbības attīstībai pieejamais sabiedriskais līdzfinansējums. Ņemot vērā, ka nozarē šobrīd vērojams liels iesaistīto dalībnieku skaits un sadrumstalota ražošanas struktūra, būtu svarīgi panākt, lai sabiedriskā līdzfinansējuma pieejamība nepalielina sadrumstalotību nozarē, bet veicina ekonomiski ilgtspējīgu uzņēmumu izveidošanos un attīstību.

7.5.3. Stādaudzētavu apvienošanās

Stādaudzētavu apvienošanās atsevišķos gadījumos varētu veiksmīgi risināt darbības apjomu palielinājumu, tomēr, ņemot vērā, ka lielākā daļa stādaudzētavu ir viena īpašnieka (vai ģimenes) uzņēmumi, stādaudzētavu apvienošanās diez vai kļūs par praksē pielietotu darbību ražošanas apjoma palielināšanai uzņēmumu ietvaros.

7.6. Paaugstināt ražošanas produktivitāti

Stādu ražošanas izmaksu aptuvenās struktūras analīze liecina, ka Latvijā apmēram 1/3 daļu no kopējām ražošanas izmaksām veido ar darbaspēka izmantošanu saistītās izmaksas (vidēji lauksaimniecībā 8%, Nīderlandē ~20%), savukārt amortizācijas atskaitījumi tikai 7% (vidēji lauksaimniecībā 12%). Šī attiecība, kā arī zemā produktivitāte (ls/ha; Ls/cilv.) norāda uz zemo tehnoloģisko nodrošinājumu un nozares stipro atkarību no cilvēku roku darba. Un ļauj secināt, ka līdz šim vietēji ražoto produktu konkurētspēja tirgū lielā mērā balstījusi uz ražošanas resursu salīdzinošo lētumu. Ņemot vērā, visu ražošanas resursu un jo īpaši ar cilvēkresursu izmantošanu saistīto izmaksu celšanos, uzņēmumu vadītājiem strauji jārisina ražošanas produktivitātes un resursu (īpaši cilvēkresursu) izmantošanas efektivitātes paaugstināšanas jautājumi.

Šī uzdevuma risināšanai tiek piedāvātas sekojošas iespējamās darbības:

1. Ražošanas procesa tehnoloģiskā nodrošinājuma pilnveidošana;
2. Stādaudzētavu specializēšanās konkrētu produktu ražošanai.

7.6.1. Ražošanas procesa tehnoloģiskā nodrošinājuma pilnveidošana

Turpmāko septiņu gadu laikā ražošanas resursu izmaksas turpinās pieaugt. Ņemot vērā, ka cilvēkresursi stādaudzēšanas nozarei ir visvairāk ierobežojošais resurss, plānojot stādaudzētavu ilgtermiņa attīstību to vadītājiem būtu jāreķina algotā darbaspēka produktivitāte vismaz LVL 25 tūkst./cilv. gadā (aprēķina pamatojumu skatīt 3. tabulā). Lai paaugstinātu ražošanas resursu un jo īpaši cilvēkresursu izmantošanas efektivitāti, stādaudzētavās jāveic ražošanas procesa tehnoloģiskā nodrošinājuma pilnveidošana, ieviešot:

- ◆ cilvēkresursus aizstājošas/taupošas tehnoloģijas;
- ◆ darba sezonu pagarināšanas tehnoloģijas;
- ◆ dabas apstākļu nelabvēlīgo ietekmi mazinošas tehnoloģijas.

Izsmelošāks nepieciešamo tehnoloģiju saraksts sniegts 7.1. tabula.

7.6.2. Stādaudzētavu specializēšanās konkrētu produktu ražošanai

Specializācija kādu konkrētu produktu ražošanai nozīmē zināšanu un ražošanas resursu koncentrēšanos, kas pie noteiktiem ražošanas apjomiem ļauj samazināt ražošanas izmaksas uz vienu produkcijas vienību, tādējādi nodrošinot produkcijas cenas konkurētspēju salīdzinot ar tādu pašu produktu, kas ražots nespecializētā saimniecībā.

Stādaudzēšanas nozarē iespējamie sekojoši specializācijas virzieni:

- ◆ pa produktiem vai produktu grupām;
- ◆ pa ražošanas etapiem (kur produkts pārdošanai ir: izejmateriāls, jaunstādi; potcelmi; standartstādi, potējumi, dižstādi u.c.).

Specializācijas attīstība ir veiksmīgāka, ja veidojas uz stādaudzētavu savstarpējas sadarbības bāzes, kas var balstīties gan uz savstarpēja ekonomiskā izdevīguma pamata (sadarbības līgumi, pasūtījumu izpilde), gan uz kopīgu interešu (mērķu) pamata (kooperācija).

7.7. Pilnveidot vispārīgo mācību procesu nozares speciālistu sagatavošanai

Līdzīgi kā stādaudzēšanas nozare, kas veidojusies divu Latvijā nozīmīgu tautsaimniecības nozaru – mežsaimniecības un lauksaimniecības augkopības daļas saskarsmes zonā, nozares speciālistu sagatavošana notiek sadalīti – vidējo profesionālo izglītību iespējams iegūt Bulduru dārzkopības vidusskolā un Ogres meža tehnikumā, augstāko izglītību - Latvijas Lauksaimniecības universitātē, zināšanas par augu bioloģiju – Latvijas Universitātes Bioloģijas fakultātē. Neraugoties uz to, ka stādaudzētāji aktīvi iesaistās jauno speciālistu sagatavošanas procesā, stādaudzētāju aptaujas rezultāti apliecina, ka jauno speciālistu zināšanas ir nepietiekamas dinamiskas uzņēmumu un nozares attīstības nodrošināšanai.

Šī uzdevuma risināšanai tiek piedāvātas sekojošas iespējamās darbības:

1. Mācību programmu saturu pārskatīšana un pilnveidošana
2. Jauno speciālistu studijas ārvalstīs.

7.7.1. Mācību programmu saturu pārskatīšana un pilnveidošana

Lai tuvinātu vispārīgo mācību programmu saturu zināšanām, kas nepieciešamas stādaudzēšanas nozarē strādājošajiem nepieciešama mācību programmu satura pārskatīšana un pilnveidošana. Lai to īstenotu, ir jānotiek diskusijai starp stādaudzētājiem un izglītības programmu veidotājiem un īstenotājiem, priekšlikumu un programmas izstrāde mācību programmu pilnveidošanai.

Jaunajiem speciālistiem jādod iespēja un jāiestrādā prasība \approx 6 mēneši pirms diploma saņemšanas nostrādāt atbilstošos uzņēmumos Latvijā vai ārvalstīs

7.7.2. Jauno speciālistu studijas ārvalstīs

Latvijā stādaudzēšana ir neliela nozare, līdz ar to tai ir neliels uzkrāto zināšanu potenciāls. Lai nodrošinātu strauju nozares attīstību ir svarīgi pilnveidot gan jauno speciālistu, gan šo speciālistu sagatavotāju (mācību spēku) zināšanas par nozari, ko iespējams izdarīt, veicinot jauno speciālistu stažēšanos ārzemēs.

7.8. Izveidot cilvēkresursu attīstības sistēmu, ietverot informācijas plūsmu, tālākizglītības iespējas, zināšanu radīšanu un konsultāciju pieejamību

Līdz šim Latvijā, ņemot vērā stādaudzēšanas nozares nelielos apmērus, zināšanu un pieredzes uzkrāšanai nav veltīta īpaša uzmanība, līdz ar to tās galvenokārt atrodamas strādājošo uzņēmumu ietvaros.

Nozares apmēri un nozarē iesaistīto skaits, salīdzinot ar citām nozarēm, saglabāsies neliels arī turpmāk, kas noteic ekonomisku neizdevīgumu (pieprasījums pēc šīm zināšanām nespētu segt to sagatavošanas un uzturēšanas izmaksas) veidot specifisku zināšanu radīšanas un izplatīšanas tīklu Latvijā.

Un tomēr kvalitatīvu zināšanu pieejamība ir svarīgs faktors nozares attīstības veicināšanai. Turklāt atsevišķās Eiropas valstīs, kur stādaudzēšanas nozarei ir nozīmīgs īpatsvars lauksaimnieciskās ražošanas struktūrā, nepieciešamās zināšanas tiek gan radītas, gan izplatītas un Latvijā sākotnējā periodā pietiktu ar šo jau radīto zināšanu pārņemšanu.

Latvijas stādaudzētāju biedrībai (SAB) kā nevalstiskai organizācijai, kurā apvienojušies aktīvākie stādaudzēšanas biznesa pārstāvji tādējādi ir iespēja kļūt par Latvijas stādaudzēšanas nozares intelektuālā potenciāla attīstības centru.

Šī uzdevuma risināšanai tiek piedāvātas sekojošas iespējamās darbības:

1. cilvēkresursu attīstības sistēmas izveide;
2. nozares attīstībai nepieciešamu zinātnisko pētījumu veikšana.

7.8.1. Cilvēkresursu attīstības sistēmas izveide

Izvērtējot situāciju, SAB šobrīd ir vislielākā iespēja kļūt par stādaudzēšanas nozares cilvēkresursu attīstības sistēmas pamatlicēju, panākot turpmāk koordinētu un vadītu darbību zināšanu izplatīšanas jomā. Par šādas sistēmas pamatu varētu kļūt tematiskās SAB sekcijas, kuru ietvaros pamazām varētu attīstīties nozares intelektuālā bāze.

SAB kā nevalstiskai organizācijai ir plašas iespējas projektu ietvaros piesaistīt kā privāto, tā publisko finansējumu gan informācijas apkopošanai un pieejamības Latvijas stādaudzētājiem nodrošināšanai, gan semināru rīkošanai par nozares attīstībai un komercdarbības īstenošanai svarīgām tēmām (

7.2. tabulā koncentrēti apkopota informācija par stādaudzēšanas attīstības stratēģisko mērķu sasniegšanai formulētajām nepieciešamajām zināšanām, kas ietver, gan informācijas plūsmu, gan apmācības un pētījumu tēmas. 7.2. tabulā definētas zināšanu jomas, to ietekme uz nozares stratēģisko mērķi, kā arī iespēja piesaistīt konkrēto zināšanu virzīšanai sabiedrisko līdzfinansējumu.

7.2. tabula).

7.8.2. Nozares attīstībai nepieciešamu zinātnisko pētījumu veikšana

Līdz šim valsts sniegusi atbalstu dažādu zemkopības nozares attīstībai svarīgu zinātnisko pētījumu veikšanai. Liela daļa stādaudzēšanas nozares attīstībai nepieciešamo zināšanu nav jārada no jauna, tās ir iespējams pārņemt no citu valstu pieredzes. Tomēr attīstoties nozares intelektuālajai bāzei, iespējams varētu rasties pieprasījums arī pēc jaunu nozares attīstībai nepieciešamu zināšanu radīšanas. Šim nolūkam būtu vēlams noteikt zinātnisko institūciju, kuras kompetencē ietilptu stādaudzēšanas nozare.

7.9. Nozares attīstībai nepieciešamo investīciju un zināšanu novērtējums

7.1. tabulā koncentrēti apkopota informācija par stādaudzēšanas attīstības stratēģisko mērķu sasniegšanai formulētajām nepieciešamajām investīcijām. Tabulā sniegta informācija par investīciju veidu, tās nepieciešamības sasaisti ar nozares attīstības mērķiem, kā arī norādes uz iespēju un avotu saņemt sabiedrisko līdzfinansējumu konkrētās investīcijas īstenošanai. 7.1. tabulā šīs jomas atzīmētas ailītē ĪLR (īpaši labvēlīgais režīms) atzīmētas jomas, kurās liela apjoma investīcijas ir kritiski nepieciešamas nozares straujai – lēcienveida attīstībai, kādu paredz izvirzītie stratēģiskie mērķi, bet kurām šobrīd nav paredzēts sabiedriskais līdzfinansējums.

7.1. tabula. Nepieciešamo investīciju uzskaitījums un novērtējums

Nepieciešamās investīcijas	Saistība ar mērķi	Sabiedriskā līdzfinansējuma pieejamība*		
		Standarts	ĪLR ⁷	Avots
Investīcijas uzņēmumu līmenī**				
Apgrozāmo līdzekļu iegādei	1.3.1.; 1.3.2.	-		
Mātesaugu plantāciju ierīkošanai	1.3.1.; 1.3.2.	-	X	Subsīdijas
Ražošanas telpu ar iespēju regulēt temperatūras režīmu izveidei	1.3.1.; 1.3.2.	X		ELFLA
Ražošanas tehnoloģisko līniju (podošanas, sēšanas, substrāta/ mēslojuma sagatavošanas, iepakšanas, šķirošanas u.c.) iegādei	1.3.1.; 1.3.2.	X		ELFLA
Ūdens apgādes iekārtu iegādei	1.3.1.; 1.3.2.	X		ELFLA
Iekšējās loģistikas sistēmas izveidei (specializētās transporta tehnikas, taras iegādei)	1.3.1.; 1.3.2.	X		ELFLA
Agrotehnisko iekārtu un mehānismu iegādei	1.3.1.; 1.3.2.	X		ELFLA
Produkcijas uzskaites sistēmas izveidei	1.3.1.; 1.3.2.	X		ELFLA
Investīcijas stādaudzētavu sadarbības veicināšanai kopīgu problēmu/ interešu risināšanai				
Kooperatīvas sabiedrības/ ražotāju grupas attīstībai	1.3.1.; 1.3.2.	X		ELFLA; subsīdijas
Centralizētas datu bāzes izveidei par Latvijas stādaudzētavām un to sortimentu	1.3.1.	-		
Informatīvu materiālu par produkcijas kvalitātes standartiem izdošanai	1.3.1.	X		Subsīdijas
Zīmola izstrādei nozares līmenī un tā reklāmas kampaņai	1.3.1.	X		Subsīdijas
Produkcijas kataloga izdošanai	1.3.1.	-		
Informatīvo semināru (patēriņa virzīšanai) organizēšanai	1.3.1.	X		Subsīdijas
Informatīvu materiālu par jaunumiem stādaudzēšanas produkcijā izdošanai	1.3.1.	-		
Dalībai ST izstādēs	1.3.1.	X		Subsīdijas
Apmācību organizēšanai (nozarē iesaistīto personu zināšanu pilnveidošanai)	1.3.1.; 1.3.2.; 1.3.3.	X		Subsīdijas

⁷ Īpašas labvēlības režīms

Nepieciešamās investīcijas	Saistība ar mērķi	Sabiedriskā līdzfinansējuma pieejamība*		
		Standarts	ĪLR ⁷	Avots
<p>* Tabulas sadaļa par pieejamo sabiedrisko līdzfinansējumu veidota, pieņemot, ka stādaudzēšanas nozare ir nozare, kas ražo Eiropas Kopienas Līguma 1. pielikumā minētus produktus, līdz ar to uz to attiecas visām pārējām lauksaimniecības nozarēm standarta kārtībā pieejamais sabiedriskais līdzfinansējums.</p> <p>**Visām investīcijām (gan ilgtermiņa, gan īstermiņa) uzņēmumu līmenī ir pieejams valsts atbalsts kredītgarantiju formā (šobrīd no Lauku attīstības fonda, kā arī komercreģistrā reģistrētiem uzņēmumiem no Latvijas garantiju aģentūras (ERAF) 2.2.1. pasākuma „Finanšu resursu pieejamība” ietvaros); Ilgtermiņa investīcijām, kas saistītas ar komercdarbību uzņēmumu līmenī ir pieejams valsts atbalsts kredītu saņemšanai ar pazeminātu kredītprocentu likmi (no Hipotēku zemes bankas); Investīcijām, kas saistītas ar komercdarbību kooperatīvo sabiedrību/ ražotāju grupu līmenī ir pieejams valsts atbalsts kredītgarantiju formā no Lauku attīstības fonda; Visām investīcijām, kas saistītas ar komercdarbību uzņēmumu un kooperatīvo sabiedrību/ ražotāju grupu līmenī ir pieejams valsts atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai (subsīdijas).</p>				
Investīcijas nozares vispārējai attīstībai				
Latvijas vietējās izcelsmes (atlases un selekcijas) dekoratīvo augu genofonda apzināšanai, saglabāšanai un dublēšanai, citzemju jauno šķirņu aklimatizācijas novērtēšanai, AVS testu metodikas izstrādei un testu veikšanai)	1.3.1.; 2.3.4.		X	Subsīdijas
Jaunu mācību līdzekļu izdošanai (t.sk. ražošanas rokasgrāmatas izstrādei un izdošanai)	1.3.3.			
Studiju tehnoloģiskā nodrošinājuma uzlabošanai	1.3.3.			
Atbalsts prakšu saimniecībām	1.3.3.	X		Subsīdijas
Jauno speciālistu studijām ārzemēs	1.3.3.	X		Subsīdijas

7.2. tabulā koncentrēti apkopota informācija par stādaudzēšanas attīstības stratēģisko mērķu sasniegšanai formulētajām nepieciešamajām zināšanām, kas ietver, gan informācijas plūsmu, gan apmācības un pētījumu tēmas. 7.2. tabulā definētas zināšanu jomas, to ietekme uz nozares stratēģisko mērķi, kā arī iespēja piesaistīt konkrēto zināšanu virzīšanai sabiedrisko līdzfinansējumu.

7.2. tabula. Nepieciešamo zināšanu (informācijas, apmācību kursu, pētījumu tēmu) uzskaitījums

Nepieciešamās zināšanas	Saistība ar mērķi	Sabiedriskā līdzfinansējuma pieejamība		
		standarts	ĪLR ⁸	Avots
Informācija un pieredze:				
Informācija par potenciālajiem sadarbības partneriem stādaudzēšanas izejmateriālu iegādes jomā	1.3.1.	-		
Informācija par kooperācijas pamatprincipiem, analoģu strukturālo veidojumu darbības pieredzi citās nozarēs	1.3.1.; 1.3.2.	-		
Pieredze par pasākumu organizāciju produktu virzīšanai tirgū	1.3.1.	-		
Zināšanas par stādaudzēšanas produkcijas parametriem kvalitātes standartu izstrādei	1.3.1.	-		
Citu valstu pieredze selekcionāru un stādaudzētāju sadarbībā	1.3.1.	-		
Apmācību (kursu) tēmas:				
Bioloģija un augu sistemātika	1.3.1.; 1.3.2.	X		ELFLA; ESF; subsīdijas
Uzņēmuma vadīšana un attīstības plānošana (ražošanas/ pārdošanas organizācija un uzskaitē, personāla vadība)	1.3.2.	X		ELFLA; ESF; subsīdijas
Ražošanas tehnoloģijas, t.sk., agrotehnoloģijas (augu aizsardzība, mēslošana; augu pavairošanas tehnoloģijas; mātesaugu audzēšana; slimību apkarošana)	1.3.2.	X		ELFLA; ESF; subsīdijas
E pārdošanas principi	1.3.1.; 1.3.2.	X		ELFLA; ESF; subsīdijas
Pētījumu jomas:				
Pasaulē pieejamo zināšanu par stādaudzēšanas nozari un biznesu piemērošana Latvijas apstākļiem	1.3.2.; 1.3.3.	X		Subsīdijas
Esošā genofonda resursu apzināšana	1.3.1.; 1.3.4.	X		Subsīdijas
Aklimatizācijas pētījumi, t.sk., dažādu lapu un skujkoku piemērotība Latvijas apstākļiem	1.3.1.; 1.3.3.; 1.3.4.	X		Subsīdijas

⁸ Īpašas labvēlības režīms

8. Kopsavilkums

Pētījuma „Stādaudzēšanas kā Latvijas dārzkopības sektora jaunas un dinamiskas nozares attīstības potenciāls un tā izmantošanas risinājumi” objekts stādaudzēšana kā dārzkopības sektora nozare, kas aptver koku, krūmu un puķu stādu audzēšanu un realizāciju dzīves telpas labiekārtošanas un apstādījumu ierīkošanas vajadzībām.

Atbilstoši pētījuma mērķim un tā īstenošanas 1. posma uzdevumiem pētījumā:

- ◆ veikta Latvijas stādaudzēšanas nozares situācijas kvalitatīva un kvantitatīva analīze un sniegts nozares konkurētspējas un attīstības perspektīvu novērtējums;
- ◆ definēti nozares attīstības priekšnoteikumi, principi un mērķi;
- ◆ sniegts nozares attīstībai nepieciešamo investīciju un zināšanu uzskaitījums un vērtētas sabiedriskā līdzfinansējuma piesaistes iespējas to īstenošanai.

8.1. Nozīmīgākie secinājumi

8.1.1. Nozares attīstības potenciāla raksturojums

- 1) Izvērtējot iespējamo stādaudzēšanas nozares dalījumu apakšnozarēs, pētījuma ietvaros kā atbilstošākā izvēlēta apakšnozaru strukturēšana pēc audzējamo kultūru grupām:
 - viengadīgās un divgadīgās puķes;
 - ziemcietes;
 - ūdensaugi;
 - dekoratīvie lapu koki un krūmi;
 - dekoratīvie skujkoki;
 - meža stādi;
 - augļu koki un ogulāji;
 - citi (telpaugi, sīpolpuķes, garšaugi, utt.).
- 2) Latvijā ir pieejami visi nepieciešamie ražošanas resursi komerciālai stādaudzēšanai. Piemērotākais ražošanas resursu komplekss ir dekoratīvo skujkoku, dekoratīvo lapu koku un ziemciešu produktu grupu attīstībai.
- 3) Līdz šim Latvijā audzēto stādu konkurētspēja vietējā tirgū balstījusi galvenokārt uz priekšrocību, ko sniedza salīdzinoši lētākas ražošanas resursu cenas nekā konkurentvalstīs. Lai saglabātu stādaudzēšanas nozares produktu konkurētspēju ražošanas resursu cenu kāpuma apstākļos, vitāli svarīga kļūst ražošanas resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana.
- 4) Stādaudzēšanas nozares attīstību līdz šim ierobežojusi sadrumstalotā ražošanas struktūra, specializācijas un kooperācijas trūkums nozarē, nekoordinēta darbība produktu pārdošanas tirgū, orientējoties uz mazumpircēju, kā arī nepietiekamas nozarē iesaistīto zināšanas par ražošanas tehnoloģijām, kas piemērotas industriāliem ražošanas apjomiem.
- 5) Nozares attīstības perspektīvas noteic stādu pieprasījuma pieaugums (tirgus ietilpības), gan Latvijā, gan kaimiņvalstīs, palielinoties iedzīvotāju ienākumu līmenim.
- 6) Latvijas tirgus apguve sasniedzama, kāpinot ražošanas apjomus, bet bez nozares resursu patēriņa palielinājuma (esošo resursu ietvaros), paaugstinot ražošanas efektivitāti.
- 7) Potenciālo eksporta tirgu (pēc perspektivitātes – Baltijas valstu, Skandināvijas valstu un Krievijas) apguvei nepieciešams turpināt ražošanas apjomu kāpināšanu, ražošanas efektivitātes paaugstināšanu un attīstīt sadarbību.

8.1.2. Perspektīvās produktu grupas

Pamatojoties uz iepriekš veikto Latvijas stādaudzēšanas nozares produktu, kā arī vietējā un eksporta tirgus analīzi, noteiktas perspektīvās stādaudzēšanas nozares produktu grupas: dekoratīvie skujkoki, dekoratīvie lapu koki un krūmi un ziemcietes. Atbilstoši izmantotajiem vērtēšanas kritērijiem - stādu bioloģiskās un klimatiskās piemērotības (ražošanai Latvijā un lietošanai potenciālajos eksporta tirgos), stādu pieprasījums tirgū (Latvijā un potenciālajos eksporta tirgos), pētījuma īstenošanas gaitā pamanīta biznesa pārstāvju ieinteresētība – šo grupu produktu ražošanas attīstība varētu galvenokārt noteikt Latvijas stādaudzēšanas nozares izaugsmi komerciāli industriālā līmenī.

8.1.3. Nozares attīstības priekšnoteikumi un principi

Latvijas stādaudzēšanas nozares stratēģiskās attīstības plānošanas pamatā jābūt privāto stādaudzētavu iniciatīvai un sadarbībai, pasākumiem kas tiks īstenoti nozares attīstības veicināšanai jābūt mērķtiecīgiem un biznesa vienību ekonomisko ilgtspēju orientētiem.

8.1.4. Nozares attīstības mērķi

Nozares attīstībai izvirzīti trīs stratēģiskie mērķi:

1. Ražošanas un pārdošanas apjomu palielināšana, *sasniedzot strauju Latvijas iekšējā tirgus apguvi un uzsākot kaimiņvalstu – Lietuvas un Igaunijas tirgu apguvi;*
2. Ražošanas resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana, *nodrošinot stādaudzēšanas nozares produktu konkurētspēju, neraugoties uz sagaidāmo ražošanas resursu cenu kāpumu;*
3. Nozarē iesaistīto personu zināšanu vairošana, *iespējami sekmējot cilvēkresursu ar nozares attīstībai nepieciešamām zināšanām pieejamību biznesa attīstībai.*

Nozares attīstības mērķu ietvaros definēti uzdevumi un sniegti iespējamie risinājumi to izpildei, vispārīgi novērtējot arī mērķu sasniegšanai nepieciešamās investīcijas un zināšanas.

8.1.5. Ieguldījums nozares attīstības mērķu sasniegšanā

Pētījumā izvirzīto stādaudzēšanas nozares attīstības mērķu sasniegšana atkarīga no sava biznesa izaugsmē ieinteresēto stādaudzētavu īpašnieku/ vadītāju rīcības – savu uzņēmumu attīstības plānošanas un plānu īstenošanā. Jo augoša tirgus apstākļos savas tirgus daļas noturēšana esošā līmenī vai palielināšana nav iespējama, ignorējot un nesejojot tirgus attīstības tendencēm.

Nozares mērķtiecīgas attīstības veicināšanā nozīmīga loma jāuzņemas biedrībai „Stādu audzētāju biedrība”, kura šobrīd ir vienīgā organizācija, kas apvieno Latvijas stādaudzētājus. SAB vismaz sākotnējā periodā būtu jāuzņemas nozares attīstības koordinācijas lomu un, izmantojot nevalstiskas organizācijas rīcībā esošos instrumentus, jāveicina nozarē iesaistīto personu zināšanu vairošana, kā arī komunikācija ar Zemkopības ministriju, kas var veicināt nozares attīstību, nodrošinot sabiedriskā līdzfinansējuma pieejamību nozares attīstībai nepieciešamo investīciju piesaistei un zināšanu vairošanai, kā arī sekmējot SAB un citu valsts institūciju komunikāciju par jautājumiem, kas skar un ietekmē nozares attīstību.

Sīkāka rīcību plāna un atbildību sadalījuma izstrāde paredzēta pētījuma 2. posma izstrādes gaitā.

8.2. Turpmākās darbības plāns

- 1) Ņemot vērā, ka pētījuma 1. posma rezultāti atklāj stādaudzēšanas nozares attīstības perspektivitāti, uz biznesa attīstību orientētie stādaudzētāji uzsāks darbu pie detalizētākas rīcības programmas izstrādes izvirzīto nozares attīstības mērķu sasniegšanai;
- 2) Rīcības programmas izstrādē atbalstu var sniegt pētījuma „Stādaudzēšanas kā Latvijas dārzkopības sektora jaunas un dinamiskas nozares attīstības potenciāls un tā izmantošanas risinājumi” 2. posma īstenošana (2008. gada 1. pusgads), izpildot sekojošus darba uzdevumus:
 - a. nozares iespējamo specializācijas virzienu iezīmēšana;
 - b. rīcību (tai sk. atbildīgo par to izpildi un termiņu) definēšana nozares attīstības veicināšanai.

Ārējo informācijas avotu saraksts

1. 2005.gada lauku saimniecību struktūras apsekojums. – CSP, Rīga, 2006., 49.lpp.
2. International Statistics Flowers and Plants 2006. – AIPH/Union Fleurs, Zoetermeer, 2006, 133 p.
3. Land en-tuinbouwcijfers 2006. – LEI, Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag, 2006, 81-82 p.
4. Lauku saimniecības. Darba ekonomiskās analīzes rezultāti 2005. – LVAEI, Rīga, 2006., 82.-201.lpp.
5. Puutarhayritysrekisteri 2005. – Tike, Helsinki, 2006, 72 s.
6. S.Moroza, M.Gustavs. Country overview hardy nursery stock Latvia. – The Royal Netherlands Embassy in Latvia, Riga, 2006, 38 p.
7. Trädgårdsproduktion 2005. - Statens Jordbruksverk, Jönköping, 2006, 82 s.
8. Trädgårdsundersökningen 2005. - Statens Jordbruksverk, Jönköping, 2006, 19 s.
9. B. Jacobsen, W. Bokelmann. Analysis of the Competitiveness of the German Horticultural Sector. - Humboldt-Universität zu Berlin, Fachgebiet Ökonomik der Gärtnerischen Produktion, Berlin, 2004, 6 p.
10. Horticulture in Germany. Facts and Figures. – Federal Agency for Agriculture and Food, Bonn, 2006, 6 p. (http://www.bmelv.de/nn_757134/SharedDocs/downloads/___EN/05-Agriculture/HorticultureFactsFigures,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/HorticultureFactsFigures.pdf)
11. Horticulture in Germany. - Federal Agency for Agriculture and Food, Munich, 2005, 33 p. (http://www.bmelv.de/nn_757134/SharedDocs/downloads/___EN/01-Brochures/HorticultureGermany,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/HorticultureGermany.pdf)
12. Housing statistics in the European Union 2004. - Swedish National Board of Housing, Building and Planning, Ministry for Regional Developments of Czech Republic, Karlskrona, 2005, 38 p. (<http://www.boverket.se/shopping/ShowItem.aspx?id=843&epslanguage=SV>).
13. Huib Silvis and Kees de Bont. Prospects for the agricultural sector in the Netherlands. The choice for agriculture, background report. – LEI, The Hague, 2005., 274 p. (http://www.lei.dlo.nl/publicaties/PDF/2005/PR_XXX/PR_05_11.pdf)
14. Peter Gurrath. Ergebnisse der Gartenbauerhebung 2005. - Statistisches Bundesamt, 2006, 1037-1093 bl. (<http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Publikationen/Querschnittsveroeffentlichungen/WirtschaftStatistik/WistaOktober06,property=file.pdf>)
15. CSP datubāze – <http://www.csb.gov.lv/csp/content/?cat=355>
16. Eiropas Komisijas lauksaimniecības statistikas dati - http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2006/table_en/index.htm
17. Eiropas Komisijas statistikas dati par enerģiju - http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport/figures/index_en.htm
18. ES ārējās tirdzniecības datubāze Comext - <http://fd.comext.eurostat.cec.eu.int/xtweb/>

19. Eurostat datubāze – http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_MAIN_TREE&depth=1
20. Baltkrievijas Republikas statistikas un analīzes biroja dati par ekonomisko attīstību valstī - <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/main1.php>
21. Krievijas Federālās valsts statistikas biroja dati par ekonomisko attīstību valstī - http://www.gks.ru/wps/portal/!ut/p/.cmd/cs/.ce/7_0_A/s/7_0_2UK/_th/J_0_CH/_s.7_0_A/7_0_FL/_s.7_0_A/7_0_2UK
22. Nīderlandes dārzkopības produktu padomes dati par Nīderlandes dekoratīvo augu sektoru - <http://www.tuinbouw.nl/website/ptcontent.nsf/vwAllOnId/0E8C6C156E70B124C1256C5C003B9583>
23. Nīderlandes specializēto kokaudzētavu dati (SUDAT) - <http://www3.lei.wur.nl/binternet2/showtable.exe?language=US>
24. Pasaules Bankas dati par ekonomisko attīstību. - <http://devdata.worldbank.org/wdi2006/contents/Section4.htm>
25. Pasaules tirdzniecības centra un Pasaules tirdzniecības organizācijas ārējās tirdzniecības dati - http://www.intracen.org/appli1/TradeCom/TP_EP_IC.aspx?IN=06&YR=2005&IL=06%20%20Live%20trees,%20plants,%20bulbs,%20roots,%20cut%20flowers%20etc
26. Polijas nacionālās bankas gada vidējie kursi - <http://www.nbp.pl/Homen.html>
27. Somijas dārzkopības centrālās organizācijas dati par Somijas stādaudzēšanu - <http://www.puutarhaliitto.fi/english/images/finnishhorticulture.pdf>
28. Ukrainas Valsts statistikas komitejas dati par ekonomisko attīstību valstī - <http://www.ukrstat.gov.ua/>
29. Working document of the Commission staff on the situation of the flowers and ornamental plants sector 2006. - <http://ec.europa.eu/agriculture/markets/fruitveg/flowers/analysis.pdf>
30. Zviedrijas Riksbankas gada vidējie kursi - <http://www.riksbank.com/templates/Page.aspx?id=17177>
31. Adam Marosz, Mieczysław Grzesik. Floriculture business in Poland. - Research Institute of Pomology and Floriculture, 2006, 6 p. (nepublicēts)
32. Adam Marosz. Uwarunkowania konkurencyjne dla szkółkarstwa ozdobnego w Polsce. - Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa, 2006, 11 str. (nepublicēts)
33. CSP nepublicētie dati no veidlapas 1-puķkopība
34. CSP nepublicētie dati par stādu ārējo tirdzniecību
35. LVM “Sēklas un stādi”. Tirgus pētījums. – Baltijas Datu nams, Rīga, 2002., 39 lpp. (nepublicēts)
36. SUDAT nepublicētie dati par dekoratīvo augu audzēšanu Latvijā

Pielikumi